מראה הפנים על תלמוד ירושלמי עירובין

רבי משה מרגלית

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

מראה הפנים על תלמוד ירושלמי עירובין

רבי משה מרגלית

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/מראה-הפנים-על-תלמוד-ירושלמי-עירובין/
הקובץ נוצר ב־16 בנובמבר 2026 מגרסה 38-202611161024v של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 5
הלכה א 5
הלכה ב 17
הלכה ג 18
הלכה ד 18
הלכה ה 19
הלכה ו 19
הלכה ז 20
הלכה ח 21
הלכה ט 21
הלכה י 23
פרק ב 24
הלכה א 24
הלכה ב 29
הלכה ד 29
הלכה ה 29
הלכה ח 30
פרק ג 30
הלכה א 30
הלכה ב 32
הלכה ג 34
הלכה ד 38
הלכה ה 41
הלכה ז 42
פרק ד 42
הלכה א 42
הלכה ב 43
הלכה ג 43
הלכה ד 44
הלכה ה 44
הלכה ז 44
הלכה י 45
פרק ה 45
הלכה א 45
הלכה ב 51
הלכה ג 54
הלכה ה 54
הלכה ו 55
הלכה ז 55
הלכה ח 57
פרק ו 57
הלכה א 57
הלכה ב 57
הלכה ג 58
הלכה ד 59
הלכה ה 59
הלכה ו 60
הלכה ז 60
הלכה ח 61
הלכה ט 65
הלכה י 65
פרק ז 66
הלכה א 66
הלכה ב 69
הלכה ג 73
הלכה ה 73
הלכה ו 74
הלכה ז 74
הלכה ח 75
הלכה ט 75
הלכה י 76
פרק ח 77

הלכה א 77
הלכה ב 78
הלכה ג 80
הלכה ד 81
הלכה ז 82
הלכה ח 83
הלכה ט 85
פרק ט 85
הלכה א 85
הלכה ב 86
הלכה ג 87
הלכה ד 87
הלכה ה 88
פרק י 88
הלכה א 88
הלכה ב 90
הלכה ג 91
הלכה יג 94
הלכה יד 94

פרק א

הלכה א

מבוי שהוא גבוה מעשרים אמה. ובנוסחת המשניות והבבלי שהוא גבוה למעלה מעשרים. ונראה שנוסחת הבבלי נוסחא דייקנית היא ודינא קמ"ל וזה בהא דפליגי אמוראי התם בדף ג' במקצת הקורה בתוך עשרים ומקצת הקורה למעלה מעשרים דאיכא למ"ד פסול וכן בסוכה ורבא אמר זה וזה כשר חלל סוכה תנן חלל מבוי תנן וקי"ל כרבא והכי דייקא נוסחת הבבלי למעלה מעשרי' כלומר שהקורה כולה למעלה מעשרים היא ולאפוקי אם מקצתה בתוך עשרים דבכה"ג א"צ תיקון דאלו לנסחא דהכא איכא למטעי ולומר דאפילו מקצת גבוה מעשרים ימעט ומתיבת ולמעלה דיתירא היא שמעי' כסברא דרבא. ואפשר נמי לומר דהאי מ"ד דפוסל היה לפניו הנסחא דהכא ומשום דאיכא לפרושי הכי והכי נקט איהו לפרש לחומרא ואע"ג דגבי סוכה תני למעלה גם לפי נסחא דהכא ס"ל האי מ"ד דילפינן סוכה ממבוי. ומשום דאיכא בכל חד מנייהו צד חומרא כדקאמר התם בהני תרי לישני אליבא דרבה דלחד לישנא קאמר סוכה דאורייתא וכו' ולאידך לישנא איפכא סוכה דאורייתא לא בעיא חיזוק וכו' וכן למר דמפרש טעמיה דרבה סוכה דליחיך היא לא מידכר וכו' ולאידך לישנא איפכא והאי מ"ד דפוסל בשניהן תופס סברא דכל חד וחד לחומרא ומדגלי התנא בלישניה בחדא לחומרא ה"ה לאידך.

ובענין שפירשתי בפנים בדין מבוי שיש לו ג' מחיצות היכא שראשו פתוח לר"ה דין כרמלית יש לו לכל מילי וכו' נראה לע"ד שזהו דעת הרמב"ם ז"ל במה שביאר בענין זה בפרק יז מהל' שבת בהלכה ב' ובהל' ט' וע"ש במ"ש הה"מ והביא דעת בעלי התוס' והרשב"א ז"ל שחולקין בעיקר הדין ולפי דעתם ג' מחיצות בכל מקום הוי רה"י גמורה דבר תורה ולחייב להזורק לתוכו מר"ה או מתוכו לר"ה וסיים שם ויש מחלקין בין פתוח לר"ה לפתוח לכרמלית עכ"ל. ולפי הנראה שהרמב"ם תפס לעיקר כדעת המחלקין ובכל מקום שכתב בג' מחיצות הזורק לתוכה פטור היינו בפתוח רוח רביעית לר"ה אבל במפולש לכרמלית דין רה"י גמור לו דבר תורה בין לענין טלטול ובין לחיוב זריקה ובחידושי שיטות שבת ועירובין שלי הארכתי בזה ואין כאן מקומו להאריך כל כך ואפס קצהו אזכיר כאן דמ"ש שם הה"מ כבר ביארתי בראש הפ' שדעת רבי' ז"ל שדין תורה הוא שכל שיש בו ג' מחיצות הוא ככרמלית ואפ' מוכשר בקורה ובמוכשר בלחי דינו כדין רה"י גמורה ד"ת ויצא לו ממה שאמרו בפ"ק דעירובין דף י"ב הכשירו בלחי הזורק לתוכו חייב הכשירו בקורה הזורק לתוכו פטור לחי משום מחיצה קורה משום היכר ומפרש רבינו בג' מחיצות ולמי ואינו גורס בסוגיא דף יא למימרא קסברי ב"ש וכו'

מחייב אלא אסור וכך הוא גי' ר"ח ז"ל וכו' עכ"ל דקדק הוא ז"ל להסוגיא בדף י"א והניח מלדקדק להסוגיא במקומה בדף י"ב דקשה היאך מצינו לפרש לסוגיא זו דבג' מחיצות ולחי איירי הא בהדיא אמרינן אלא אי אתמר הכי אתמר אמר רב יהודה מבוי שאינו ראוי לשיתוף הכשירו בלחי וכו' וזהו מפולש דוקא וכדפרש"י ז"ל דאי בג' מחיצות ראוי לשתוף הוא וזה ודאי דוחק לפרש דה"ק שאינו ראוי לשתוף כל זמן שלא תיקנו אותו ולעולם בג' מחיצות איירי ודלא כפרש"י דאי הכי למה ליה לרב יהודה למינקט בלישניה כלל שאינו ראוי לשיתוף ולימא הכי מבוי שהכשירו בלחי הזורק לתוכו חייב הכשירו בקורה וכו' דהא עיקרא דמלתיה לאשמועי' דלחי משום מחיצה וקורה משום היכר והא קשיא לפי פי' הה"מ לדעת הרמב"ם דע"כ א"א לפרש סוגיא זו אלא כפירש"י דבמבוי מפולש איירי הכא וכן פי' הריטב"א ז"ל שאין ראוי לשיתוף פי' שאינו ראוי לשיתוף בלחי וקורה לבד כגון מבוי מפולש דבעי נמי צורת הפתח וזה הכשירו בצד אחד בלבד בלחי או בקורה עכ"ל באופן שסוגיא זו היה קשה לדעת הרמב"ם דמוכרח הוא דרב יהודה ס"ל דג' מחיצות דאורייתא כדפרש"י ז"ל. לכך נראה דהרמב"ם לא סמך עצמו אהך דרב יהודה דהכא ולא למד מכאן אלא דבר אחד דממשמעות סוגיא זו למדנו דמאן דס"ל לחי משום מחיצה הלחי כמחיצה מעלייתא היא ואם עשאו למבוי סתום הרי כאן ד' מחיצות והוי רה"י גמור לחייב להזורק מר"ה לתוכו ועיקר הסברא דלחי משום מחיצה זה למדנו מהא דאביי דלקמן בדף ט"ו גבי לחי העומד מאליו דהלכתא כוותיה לגבי דרבא בהא דהוא א' מסי' יע"ל קג"ם. ועיקר החילוק שבין מבוי המפולש לר"ה דמיחשב ככרמלית ואפי' נתקן בקורה ובין הפתוח לכרמלית דאז יש חילוק שאם נתקן בלחי הוי כרה"י גם לענין חיוב זריקה כסברא דרב יהודה בהא. זה נלמד מההיא דפ' כל גגות גבי חצר שנפרצה וכו' ועוד דאפשר לומר אפי' לרב יהודה דהכא דהא דמשמע דס"ל במבוי מפולש שנתקן בלחי הזורק לתוכו חייב היינו במפולש לכרמלית ואיך שיהיה החילוק הזה נכון הוא וי"ל דדעת הרמב"ם כך הוא. וראיה והכרח לזה ביארתי שם מההיא דסוכה דף ז אמר רבא סיכך ע"ג מבוי שיש לו לחי כשר וכפירש"י ז"ל במבוי מפולש קאמר דאמרינן מיגו דהוי מחיצה לשבת הוי מחיצה לסוכה לאותה השבת שבתוך החג בלבד כדפסק הרמב"ם לזה בפ"ד מהלכות סוכה בהלכה י' וזה ודאי א"א לפרש דדעתו דבמבוי סתום איירי דא"כ תיפוק ליה דיש כאן ג' מחיצות לסוכה ובשתים כהלכתן ושלישית טפח כשירה ומיגו למה לי וכן פי' שם הרא"ש ז"ל דבמבוי מפולש איירי ולא כפי' התוס' שם דלפירושם צריך לדחוק ולומר דלא סיכך אלא לצד הלחי וכו' ע"ש וכ"כ הרמב"ם

בפי' המשנה בריש שבת ובריש מכלתין במשנה ב' להדיא כן דבפתוח לר"ה הוי כרמלית ויתבאר עוד מענין ג' מחיצות דאורייתא בפרקים הבאים בס"ד:

אם יש לו צורת הפתח וכו'. מחלוקי דינים האמורים בצורת הפתח לפי שיטות המתחלפות והיוצא מבין סוגית הש"ס דהכא ומבין סוגית ש"ס הבבלי יתבאר לקמן בהל' ז' וע"ש בד"ה ר' יונה בעי הדא פיאה מה את אמר:

רבי יודה כדעתיה ורבנן כדעתהון. ואם כן רבנן נמי לא ילפי לה מפתחו של היכל ואזלא הא דר' אבין דהכא כדמסיק ר"נ בר יצחק התם בדף ג ע"א דלרבנן עיקר טעמא משום דקורה להיכרא בעיא דהכי ס"ל קורה משום היכרא והאי דקתני יותר מפתחו של היכל סימנא בעלמא והלכך מהני נמי צורת הפתח למבוי דלא ילפינן מהיכל דהויא ליה צורת הפתח ואפ"ה עשר אמות הוא דרויח:

הדא דתימר בגבוהין שלשה למעלה מכותלי מבוי וכו'. ובבבלי דף ח ע"ב גבי בעיא דרמי בר חמא מרב חסדא נעץ שתי יתידות בשני כותלי מבוי מבחוץ והניח קורה על גביהן מהו וכו' רבא אמר לדברי האוסר נמי אסור בעינן קורה ע"ג קורה ע"ג מבוי וליכא. ולקמן בדף ט' אמרינן שם על הא דאיתביה רב אדא לרבא היתה קורתו משוכה או תלויה וכו' רב אשי אמר משוכה והיא תלוי' והיכי דמי כגון שתי יתידות עקומות על שני כותלי מבוי שאין בגובהן שלשה ואין בעקמומיתן שלשה וכו' קמ"ל דאמרינן לבוד וחביט ומשמע דהואיל ורב אשי לשנוי האי תיובתא על רבא קאי א"כ ע"כ דצריך לחלק דהא דקאמר רבא בעינן קורה ע"ג מבוי וליכא והיינו אפי' הקורה מונחת על היתידות תוך שלשה לכותלי המבוי לא אמרינן לבוד כדפירש"י ז"ל שחודה הפנימי דבוק וסמוך לכותל ואפ"ה לא מכשיר רבא משום דהכא מיירי שהן יוצאות מכותלי המבוי לחוץ וההיא דרב אשי שאני דהתם מיירי שהיתידות מלמעלה על גבי שני כותלי המבוי הלכך בפחות משלשה אמרי' לבוד דהוי כהקורה מונחת על גבי מבו. ולפ"ז היינו יכולין לפרש להא דהכא דמיירי כהא דרב אשי שנעץ היתידות מלמעלה והלכך בפחות משלשה שפיר אמרינן לבוד ושאני ההיא דרבא דהתם הקורה מונחת על היתידות היוצאות מבחוץ למבוי ואפי' בקורה סמוכה לא אמריבן לבוד וכ"כ התוס' שם ד"ה שאין בגובהו שלשה וכו' דאם משוכה מבחוץ לעולם לא אמרי' לבוד וכ"כ הרא"ש והטור לפסק הלכה כהאי דרבא וכהאי דרב אשי וכן קבע הב"י בש"ע סי' שס"ג ולפ"ז לא פליג הא דהכא על האי דהתם אלא במה דמחלק הכא בין יש בהן רוחב ארבעה או לא זה לא מצינו דמחלק התם בכך. מיהו מהא דגריס הכא לקמן בסוף הלכה ר' זעירא בשם רב חסדא יתידות היוצאות מכותלי המבוי אדם נותן עליהן את הקורה והן שיהו בתוך שלשה לכותלי

המבוי א"כ ההיא ודאי דלא כרבא דהא מכשיר בתוך שלשה אפי' נתונה על היתידות היוצאות מכותלי המבוי והיינו משוכה מבחוץ וצ"ל דהאי אתיא כדפשיט ליה רב חסדא גופיה התם לרמי בר חמא דלדברי האוסר להשתמש תחת הקורה ומשום דאמרינן חודו הפנימי יורד וסותם מותר כאן אם הקורה בתוך שלשה לכותלי המבוי דאמרי' לבוד. ושיטת הש"ס דהכא ס"ל דאסור להשתמש תחת הקורה כדמקשה ר"ז בפשיטות לקמן בסוף הלכה תחת הקורה אסור ומתיר את המבוי. ודע דהרי"ף וכן הרמב"ם ז"ל בפי"ז לא הביאו כ"א האי דינא דרבא בנעץ שתי יתידות בשני כותלי מבוי מבחוץ ופסקו כוותיה וההיא דרב אשי בנעץ ע"ג שני כותלי מבוי לא הביאו ולא זכרו מזה כלום. ואפשר לא היה דעתם ז"ל לחלק בין משוכה מבחוץ ובין נתונה מלמעלה ע"ג יתידות דלעולם בעינן קורה ע"ג מבוי וליכא והאי תיובתיה דרב אדא לרבא מתרצינן כתירוצא קמא דהתם. והב"י לא זכר כלום מדעת הרי"ף והרמב"ם כלל:

שמואל אמר הלכה כדברי המיקל בעירובין וכו' לא עירובין אמרתי אלא מחיצות. כדפרישית וה"נ אמר בבבלי פ' כל גגות דצ"ה א"ל רב חנא בגדתאה לרב יהודה אמר שמואל אפי' במבוי שניטל קורתו או לחייו א"ל בעירובין אמרתי לך ולא במחיצות. והמרדכי בפרקין גבי הקורה שאמרו רחבה כו' כתב בשם מהר"ם מרוטנבורג דפסיק הלכתא רחבה אע"פ שאינה בריאה דהלכה כדברי המיקל בין בעירובין בין במחיצות כריב"ל ולא כשמואל דאמר בעירובין ולא במחיצות. ואין כן דעת הרי"ף והרמב"ם ורוב הפוסקים ז"ל אלא דפסקו כשמואל. וע' לקמן בהל' מ' ד"ה קטן מהו שישלים בשיירא:

כמה יהא בה וכו'. הכי פליגי נמי רב יוסף ואביי בבבלי פרקין דף ד' וה' לענין כמה ממעט בגובה רב יוסף אמר טפח אביי אמר ארבעה. ולענין כמה יחוק דלקמן רב יוסף אמר בארבעה אביי אמר בארבע אמות. ופסקו הרי"ף והרמב"ם ז"ל בקמייתא כרב יוסף דרביה דאביי הוה ואין הלכה כתלמיד לגבי רב ובכמה יחוק פסק הרי"ף כאביי וכתב ואע"ג דפליג עליה רב יוסף דהוא רביה כיון דסוגין כאביי דאמר משך מבוי בר אמות הלכתא כוותיה. וכתב הרא"ש על זה מדכתב רב אלפס ז"ל כן משמע דבגבוה כ' ובא למעטו שפוסק כרב יוסף (ומה שכתוב כאן בהגה"א וא"ז פסק כאביי בתרווייהו וכן מיימוני ט"ס הוא דהרמב"ם פוסק במיעוט כרב יוסף כדכתב בפ"ז מהלכות שבת בהלכה ט"ז וכדאמרן) וכתב עוד הרא"ש ובירושלמי גרס כיצד ממעט וכו' עד כדי קורה. ומסתמא כיון שהזכיר ר' אחא בר הושעיא תחלה היה גדול מדר' יוסי והלכתא כוותיה עכ"ל ואין זו ראיה כ"כ דבכמה וכמה מקומות מזכיר הש"ס הגדול תחלה ואידך דבתרא סותר דבריו וכדאשכחן בהאי הלכה גופיה לקמן אתא ר' אחא בשם ר' הושעיא וכו' אמר ר' יוסי וכו'

ע"ש. ומכאן ראיה ג"כ דמאביי ורבא ואילך הוא דקי"ל כבתראי ולא כאביי ורבא כנגד רבן וזהו כמ"ש הרא"ש לקמן בפ' עושין פסין גבי טחו בטיט שהסכים לפסק הרמב"ם דפסק כרבה דהוי מיעוט ולא כרבא דאין הלכה כתלמיד במקום הרב ולא כמ"ש הרא"ש בפ' שנים אוחזין גבי הא דקאמר אביי עדיו בחתומיו זכין לו. וכבר זכרתי מזה בחיבורי בכמה מקומות דדבריו ז"ל סתרי אהדדי. ואחד פלמוני היה אומר דשאני הכא דהלכה כדברי המיקל בעירובין וטעות גמור הוא דלא מטעם זה כתב הרא"ש כן בפרק עושין פסין אלא כדאמרן ועוד מה יענה בשאר מקומות כגון ההיא דפ' המוציא דף פ' גבי הוציא חצי גרוגרת וכו' לשתי רשויות פטור דפסקו הלכה כרבה והוא שיש חיוב חטאת ביניהן ולא כאביי ורבא דהתם וכן בהגוזל עצים ובהרבה מקומות בהש"ס:

עושה חריץ על פתח המבוי וכו'. האי מ"ד בשם ר' יוחנן ס"ל כהאי דאמר בארבעה טפחים ועמוק עשרה דקאמר כדי להתיר גם מבחוץ כדפרישית. וכבר נתבאר בדבור דלעיל דפסקו הרי"ף והרמב"ם ז"ל כאביי בהא משום דסוגין דהש"ס כוותיה. ומיהת למדנו מכאן דדין חריץ וגדר אחד הוא בין לענין שיהא נקרא רה"י כדתנינן בברייתא דד' רשויות לשבת ובין לתיקון הרשות כדקאמר הכא בהדיא. וראיתי בתשובה אחת שפלפל בענן חריץ עמוק עשרה ורחב ד' הסובב להעיר אם הוי מחיצה או לא ומהכא מוכח להדיא דהוי מחיצה כמו הגדר:

ואפילו כמ"ד תמן ארבעה מודי הכא בשלשה וכו'. כדפרישית וה"ז דומה למאי דאמרי' בבבלי פרקין די"ד ע"ב אמר רבא עשה לחי למבוי והגביהו מן הקרקע שלשה או שהפליגו מהכותל ג' לא עשה ולא כלום אפי' לרשב"ג דאמר אמרי' לבוד ה"מ למעלה אבל למטה כיון דהוי מחיצה שהגדיים בוקעין בה לא קאמר:

מאן דאמר מתוך ארבע ר' מאיר. לא מצאתי במקום אחר דפליגי בהדיא בכה"ג אלא ר"מ דמיקל בענין מדידת תחומין שהבאתי בפנים ומיהו לא הוה בדדמי. לכך נראה דאיפכא גרסי' מ"ד מתוך שלש ר"מ מ"ד מתוך ארבע רבנן וזהו ר"מ ורבנן דפליגי בברייתא הובאה בבבלי פרקין די"א ובהזורק דף ק' ובכמה מקומות דר"מ ס"ל חוקקין להשלים בכל המקומות דצריכין שיעור ולרבנן אין חוקקין להשלים:

היה מונדרין באמצע המבוי וכו'. בבבלי פרק הזורק שם הובאה ברייתא מבוי ששוה לתוכו ונעשה מדרון לרשות הרבים או שוה לרשות הרבים ונעשה מדרון לתוכו אותו המבוי אינו צריך לא לחי ולא קורה. ובתוספתא דשבת פי"א גרס בהא אם יש גבוה עשרה טפחים בתוך ד' אמות א"צ לחי וקורה וזהו דעת הראב"ד ז"ל בהשגות פי"ז בהלכה ד'. וכ"כ הרשב"א ז"ל הביאו ההמ"מ שם דהא תני התם ר' חנינא בן גמליאל אומר תל

המתלקט עשרה מתוך ארבע וזרק ונח על גביו חייב וא"כ רישא דברייתא נמי בהכי איירי. אבל הרמב"ם ז"ל לא העתיק שם אלא כגי' הברייתא בדברי הת"ק במבוי וטעמי' דשאני תל בר"ה דאיירי ביה ר"ח בן גמליאל דלשוויה רה"י היא אבל במבוי כל שהוא מובדל מר"ה א"צ יותר וכן משמע מהא דהכא דמונדרין סתמא קאמר. וכבר נתבאר בפ"ו דפיאה גבי העומר שהוא סמוך לגפה דבכל כי האי גוונא לא סמיך הרמב"ם על נוסחא דהתוספתא:

אכסדרה שנפרצה למלואה לר"ה. בבבלי פ' עושין פסין דף כ"ה ובכמה מקומות גריס אכסדרה בבקעה רב אמר מותר לטלטל בכולה ושמואל אמר אין מטלטלין אלא בד' אמות ואיפסקא הלכתא כרב לדעת רוב גדולי הפוסקים. ובענין פי' אכסדרה רבו השיטות בזה והארכתי הרבה בחידושי שיטות שבת ועירובין ובביאור הסוגיא העמוקה דפרק כל גגות דצ"ד ואין כאן מקומן. ומיהו העולה מתוכן הענין היא זה דבדוקא אמרו אכסדרה בבקעה דהואיל ואין כאן אלא איסור דרבנן דכרמלית היא אמר בה רב פי תקרה יורד וסותם אי לשיטת רש"י אפי' נפרצה מד' רוחותיה דכך פי' הוא ז"ל לאכסדרה או לשיטת ר"ת בהתוס' שפי' אכסדרה שיש לה ג' מחיצות והד' פרוצה היא א"נ בב' מחיצות ושתי רוחות פרוצות נמי אמרי' פי תקרה לרב או לשיטת הרב אלפסי ז"ל בפ' כל גגות וכך היא שיטת הרמב"ם דדוקא בשיש לה ג' מחיצות ואינה פרוצה אלא ברוח רביעית מ"מ לכולם דוקא בבקעה אמרו מפני שהיא כרמלית אבל בנפרצה לר"ה שיש כאן איסור דאורייתא לא ומהאי טעמא לא אמרי' פי תקרה בסוכה דאורייתא אפי' לרב אלא דוקא בב' מחיצות דעריבן העשוין כמין גא"ם כך היא לדעת רש"י וזהו דוקא אליבא דאביי דאזלא שיטתיה בסוכה כרב אבל לדידן דקי"ל כרבא דהתם דהלכתא כוותיה לגבי' דאביי לא אמרי' פי תקרה כלל בסוכה כ"א בסיכך ע"ג אכסדרה שיש לה פצימין שהיא כשירה מטעם פי תקרה לדעת הרמב"ם והסוברים כן. ולדעת רש"י טעמא דפצימין דהתם לאו מדין פי תקרה אלא מטעמא דלבוד כך הוא לפי פירושו שם כמבואר בטור סי' תר"ל ואין לנו להאריך כאן כ"א זה מבואר דלכל השיטות תמצא דלדינא דוקא באכסדרה בבקעה אמרו ולפ"ז לגי' דהכא דנקט לר"ה צ"ל דאזלא כהאי מ"ד דס"ל דאף בסוכה דאורייתא אמרי' פי תקרה אליבא דרב וכן להסוברים כוותי'. והוא ר' יוחנן ור' אילא דהכא. ודע דהרמב"ם ז"ל שהביא לדין אכסדרה בבקעה בפי"ז מהלכות שבת בהלכה ל"ה כתב וז"ל אכסדרה בבקעה מותר לטלטל בכולה ואע"פ שהיא בת שלש מחיצות ותקרה שאנו רואין כאלו פי תקרה יורד וסותם רוח רביעית והזורק מר"ה לתוכו פטור כאלו זורק למבוי סתום שיש לו קורה והשיג עליו הראב"ד בדין הזורק ועי' בהה"מ שם. ואני הייתי

רוצה לומר דדעת הרמב"ם כדעת יש חולקין גבי מבוי דפתוח לר"ה דינו ככרמלית לענין זריקה לתוכו ובפתוח לכרמלית יש לו דין רה"י גמור כמו שזכרתי לעיל בריש מכלתין וכך היא דעת הריטב"א ולא תיקשי דהא אכסדרה פתוח לכרמלת ואעפ"כ הזורק מר"ה לתוכה פטור די"ב דשאני בין מבוי פתוח לכרמלית ובין אכסדרה בבקעה שעומדת כולה בכרמלית ונשארה כדמלית ועוד דשאני אכסדרה דרוח רביעית פרוצה לגמרי היא ולא מכשרינן לטלטל בה אלא מטעמא דפי תקרה משא"כ במבוי סתום ויש לו קורה ולא כתב הרמב"ם לדמות אכסדרה למבוי אלא לענין זה דהזורק מר"ה לתוכה פטור. והיינו לדין מבוי סתום ופתוח לר"ה ויש לו קורה שכך דינו לפי שיטתו ז"ל. ועוד יתבאר מזה בפרקים הבאים בס"ד:

היה רחב בתוך חמש עשרה אמה וכו' עושה פס שלשלשה אמות וכל שהוא וכו' ובבבלי ד"י ע"ב גריס להא דאמר רב יהודה מבוי שהוא רחב ט"ו אמה מרחוק שתי אמות ועושה פס שלש אמות. והתוס' שם בד"ה ועושה פס ג' אמות כתבו וצריך לחי אחר דהאי פס לא מהני הואיל ומופלג מן הכותל שלש וכו' ע"ש וגי' דהכא הוה מסייע להו דקאמר וכל שהוא ואותו וכל שהוא נידון משום לחי מיהו אין זה לפי מסקנת הפוסקים אלא דטעמא דהך התירא משום עומד מרובה על הפרוץ הוא והוה כסתום הלכך א"צ לחי וכמו שסתם הרמב"ם בדין זה בפי"ו בהכ"א ע"ש. וכל השקלא וטרי' דהכא דלקמן לפי גי' התוספתא שהיתה לפניהם כמו שהבאתי בפנים אבל לפי שיטת המסקנא דהבבלי מבואר הוא שם דברחב כ' אמות צריך פס באמצע של משך ד' אמות כשיעור משך המבוי וכו' ועיין לקמן בד"ה קורה אחת מהו שתתיר שתי מבואות:

מבוי עקום ומפולש וכו'. פרשתי בפנים כפי' רש"י בזה בדף ו' ע"א בפלוגתא דרב ושמואל דפליגי בהא כדקאמר נמי הכא לקמן רב כר' יוחנן ושמואל כר"ל ופי' הוא ז"ל לדעת רב שעושה הצורת הפתח בעקמומיתו דפילוש שהוא מפולש לחבירו הוי כמפולש לר"ה והתם במבוי עקום כמין ד' מיירי וכדהכא דלקמן היה עשוי כמין כ"י הכא בעשוי כמין חי"ת מיירי וחד דינא אית להו לפי פי' רש"י והסוברים כוותיה כמבואר בטור ובש"ע סי' שס"ד כמו שהחליט הב"י לפי דעת התוס' והרא"ש שקיימו לדינא כפרש"י. מיהו לקישטא דמילתא סוגיא דהכא מתפרשא כפשטה וכפי פר"י שהביא הרא"ש שכתב ולישנא דתורתו כמפולש לא משמע כפירושו דרש"י דמשמע תורת מבוי זה שהוא עקום תורתו כאלו היה מפולש ביושר בלי עקמומית וניתר באחד מהפתחים בצורת הפתח ומצד אחר לחי או קורה ע"כ מדברי ר"י. וכך היא דעת הריטב"א לפרש כפי' ר"י שא"צ תיקון אלא לשני ראשי פילושיו ולא בעקמומיתו וה"מ הביא בפי"ו מה' שבת

בה"ג שדעת הרשב"א ז"ל ג"כ הוא שא"צ לעקמומיתו כלום אלא בשני ראשיו וכו' ולא ביאר מה היא לדעת הרמב"ם בענין זה. אלא שלדעתי פשוט הוא דגם דעת הרמב"ם כפי' ר"י הוא שהרי כתב שם היאך מתירין מבוי מפולש עושה לו צורת פתח מכאן ולחי או קורה מכאן ומבוי עקום תורתו כמפולש. ואם היה דעתו לפרש כפרש"י לא היה שותק מלבאר שצריך צ"פ בעקמומיתו אלא ודאי בלי ספק שאין כוונתו אלא כשאר מפולש שהתיקון הוא ג"כ בשני ראשיו ולא בעקמומיתו. וכך הוא משמעות לישנא דהכא נותן לחי וקורה מכאן ועושה צורת הפתח מכאן ובשני ראשיו קאמר. והרא"ש אחר שהביא ראיות לפרש"י וכולן נדחין הן יש מהן דחה הוא ז"ל בעצמו לפי גי' ר"ח ז"ל כמו שהובא שם וכך דחה הריטב"א ובההיא דלקמן בדף ח' דההיא מבוי עקום דהוה בסוריא כריך בודיא אותיבו בי' בעקמומיתיה הביא הריטב"א לגי' ר"ח דגריס נמי התם אותיבו ביה בשפתיה. יכתב הרא"ש שם אחר הא דלעיל וז"ל ובירושלמי גרס מבוי שהוא עקום ומפולש וכו'. ומסיק רב כר' יוחנן ושמואל כר"ל ולכאורה כפי' ר"י ומיהו גמרא דידן פליגא אירושלמי. ויש עוד ליישב הירושלמי לפרש"י ז"ל דלא איירי אלא בתיקון אחד מהמבואות תדע מדלא קאמר ר"ל דנותן לחי או קורה מכאן ולחי או קורה מכאן וכו'. מ"מ טוב לפרש בתיקון מבוי אחד כי היכי דלא ליפלוג הירושלמי אגמרא דידן עכ"ל בזה. הוא ז"ל כתב כל זה לפי גי' רש"י ודחק עצמו לפרש דלא לשוויה פלוגתא בין הני תרי תלמודא. ומיהו לפי גי' ר"ח ליכא שום פלוגתא במידי ואדרבה לפי גי' ר"ח בההוא דסוריא ואותיבו בודיא בשפתיה כמו שהביא הריטב"א ז"ל מוכרח הוא כפי' ר"י. והאי הוכחה שכתב תדע מדלא קאמר ר"ל וכו' הוכחה חלושה היא שהרי דרכו של הש"ס הזה לקצר בכל מקום כ"א לרמז הכוונה בקצרה בכל היכולת בתיבה אחת ובלישנא קייטא. ואם כבר אמר ר' יוחנן נותן לחי וקורה מכאן ועושה צורת הפתח מכאן דמתפרש על שני ראשיו מכאן ומכאן תו לא בעי ר"ל דפליג עליה בצורת הפתח בלחוד למינקט בלישניה אלא הכי נותן לחי או קורה ומתיר דממילא משתמע על מכאן ומכאן ואין לנו לדחוק בחנם במה דלא משמע להדיא דהירושלמי פליג. אלא דתרוייהו תלמודי אית להו לר' יוחנן ולרב דקאי כוותיה שהתיקון הוא בשני ראשיו ולא בעקמומיתו. ומעתה שהראיות שהביא הרא"ש דחויין הן לפי' גי' ר"ח לא נשאר לנו לבאר כ"א לאיזה ראיה והוכחה אחת שכתבו התוס' שם בד"ה רב אמר תורתו כמפולש וכו' וכפירושו דרש"י משמע מדקאמר בסמוך אי ביותר מעשר בהא לימא שמואל תורתו כסתום. משמע דלרב אתי שפיר דאי תורתו כמפולש קאי אפתחים דהיינו שצריך לעשות צורת הפתח באחת הפתחים ובשני לחי ולא בעקמומיתו א"כ לרב נמי קשה דאיך יועיל לחי מצד אחד או אפילו צורת

הפתח ביותר מעשר הא אית ליה לרב אע"פ שיש לו צורת הפתח צריך למעט. אבל אי אעקמומיתו קאי כדפי' רש"י אתי שפיר לרב דסגי בצורת הפתח אפי' ביותר מעשר הואיל ופתחי המבוי הפתוחים לר"ה לא הוי יותר מעשר וכו'. ועל זה אומר אני דמלבד שהוכחה זו כבר דחויה הוא בהג"ה מ"י ת"י. דאין הכי נמי דהוה מצי פריך נמי לרב אלא דמקשה אליבא דשמואל טפי בפשיטות. אלא דיש להוסיף עוד ולדחות הוכחה זו שהרי כעין אותה קושיא בעצמה מקשה הש"ס הכא לקמן (ורצוני לומר להכריח אליבא דרב דאפי' בעשר הויא פירצה ומשמעתתא דרב גופיה וזה מבואר הוא דדין עשר כלמטה. והיינו דמעשר עד ארבעה שהוא מקום חשוב חדא דינא אית להו כדכתבו התו' לעיל) גבי הא דמייתי פלוגתא דר' ירמיה וחברייא אליבא דרב כעין דפליגו רב חנא בר רבא ורב הונא התם אליבא דרב דמר קאמר בשמיה מבוי שנפרץ מצידו בעשר מראשו בד' ורב הונא אמר אחד זה ואחד זה בד' וכו' ומקשה הכא להאי דקאמר מן הצד יותר מעשר דווקא הוא דהוה פירצה לא כן סברנן מימר רב כר' יוחנן וכדפרישית בפנים דהיכי מצית אמרת הכי דא"כ במבוי עקו' דס"ל כר' יוחנן דמתירו בצורת הפתח ולדידך ע"כ כשהעקמומי' והיא הפרצה מן הצד יותר מעשר הוא וה"ד דא"כ גם הפתחים שלו יותר מעשר הוו והא לרב לא מהני צורת הפתח ביותר מעשר ומשני ר' יוסי בר בון דלא היא דכי קאמר רב במבוי עקום היינו כשאין לא בעקמומית ולא בפתחיו כ"א עשר דוקא וכ"ת דא"כ הואיל דאינו מפולש בשוה ולהדיא כמבוי מפולש ממש אמאי מחמיר רב בי' להצריכו להיתר צ"ה היינו טעמא כדי לעשות כל הרשות שמכאן ומכאן כאחת שלא יהא נראה כשני מבואות וכמבואר בפנים. ולענין שאם רוצין לערב עירוב א' לכולן שיכולין לעשות כן משא"כ בלא צה"פ אפי' אם היה להן לחי מכאן ולחי מכאן כשני מבואות הן נראין. ולפ"ז נוכל לדחות גם להוכחה דהתוס' בזה דלעולם רב לא קאמר אלא לתקן בשני ראשיו ולא משום דהעקמומית כפירצה היא דהא ליתא דהא ע"כ לא מיירי אלא בעשר וכן פתחיו אינם אלא כעשר אלא דטעמא דקאמר עושה צה"פ מכאן כדי לעשות הרשות אחת היא כדקאמר הכא. והשתא לא מצי הש"ס דהתם להכריח מידי מרב גופא כרב הונא דמצנן למידחי ולומר דהא דמצריך רב צה"פ לא מטעמא דפירצה נגע בה דפירצה שאינה ביותר מעשר לאו פירצה היא ודלא כרב הונא אלא מטעמא דאמרן. הלכך מכריח מהא דשמואל במאי עסקינן וכו' אלא בעשר וכלומר והשתא מדקאמר שמואל תורתו כסתום והיינו דהעקמומית שלו עושה אותו כסתום ועלה קאמר רב תורתו כמפולש משמע דה"ק אותה הסתימה דמשוית לה להעקמומית לא כן הוא אלא שאני אומר תורתו של מבוי זה כמפולש להדיא מחמת העקמומית שלו וא"כ משמע דכפירצה משוי ליה רב ומכריח

שפיר אלמא פירצה מן הצד בד' שהוא כדין עשר כמבואר. ומשני שאני התם דבקעי בה רבים ואה"נ דהוי מצי לשנויי דלאו מטעמא דפירצה מן הצד נגע בה רב שמצריך לאותו מבוי צה"פ אלא כדי לעשות רשות אחת אלא דעדיפא מינה משני דהואיל ובקעי בה רבים הוי כמפולש להדיא וצריך תיקון מדינא כשאר מבוי מפולש. באופן דיש לדחות לפי סברא דהאי ש"ס גם להוכחת התוס' וכדאמרן. ולמדין אנו מיהת דשיטתא דהאי ש"ס נראה להדיא כפי' ר"י בהא דרב וכדמוכח ג"כ להדיא דדעת הרמב"ם נמי כשיטה דהאי ש"ס וכדעת הרשב"א והריטב"א. והואיל וכך הוא די לנו במה שהחמיר הב"י וקבע בש"ע כדעת הרא"ש והתוס' לפי פרש"י ולא להוסיף עוד בחומרא יתירה כמ"ש הט"ז שם דגם מבואות שלנו צריכין תיקון בהעקמומית וסיים כנ"ל בעיקר הדין ומאן דחזי לכל הני רברבתא יבין דאין עיקר הדין כך ולא להוסיף חומרא על חומרא ודי בזה:

על דעתיה דר"ל בקשו לעשות להם תקנה וכו'. כדפרישית דעל עירוב לכל מבוי ומבוי בפ"ע קאמר והשאלה אם אלו וכו' כמבואר בפנים. והא דמדייק הש"ס לדעתיה דר"ל בדוקא משום דלר' יוחנן לא שייכא הך בעיא בהך תקנתא דהא קאמר הכא לקמן דעיקר טעמיה דר' יוחנן דצריך צורת הפתח באחד מראשיו כדי לעשות כל הרשות כאחת והיינו שיהיו יכולין כולן לערב עירוב אחד ולהתיר את כל בני המבוי שמכאן ומכאן לטלטל בכל שני צדדי המבואות וא"כ מהיכי תיתי יבקשו תקנה זו ולר"ל אורחא דמילתא היא כך דמכיון דס"ל כשמואל דהעקמומית כסתימה היא בין אלו צדדי המבואות ומסתמא מבקשין תקנה זו שלא יאסרו זה על זה כדמסיק הכא ואה"נ דאף לרב ולר' יוחנן אם ערבו אלו לעצמן ואלו לעצמן דינא הכי והר"ר יונתן מעצמו כתב כן והביאו הב"י סי' שס"ד וכתב עליו ולפי מ"ש סי' שס"ח דרגל המותרת במקומה אינה אוסרת שלא במקומה אין אוסרין זע"ז אפי' עוברין דרך שם בשבת והמ"א הביא ראיה מדברי התוס' דצ"ט לסברת הר"ר יונתן ולחלק בין מבוי לחצר ע"ש ובהדיא קאמר הכא בפשיטות ולא נמצאו שתי רשויות משתמשות ברשות האסורה להן משום דגלי דעתייהו דסליקו נפשייהו זה מזה:

מה טעמא דר"מ וכו'. עי' לקמן ריש פרק הדר מה שיתבאר מזה בס"ד:

מבוי שנפרץ מכנגדו וכו'. היינו מראשו כדפרישית בלשון הב' ומענין קושיא ופירוקא דהכא בהא דרב כבר נתבאר לעיל ד"ה מבוי עקום ומפולש. והיוצא מזה לדחות הוכחת התוס' לפרש"י ונתקיים פר"י וע"ש היטב הדק. ובדין מבוי שנפרץ מצדו כלפי ראשו דלקמיה והיינו דרב אמי ורב אסי דהתם בדף ה' אבל לא איתמר בהא כדהכא אלא דגריס שם אם יש שם פס ד' מותר בפירצה עד עשר וכו' ופירשתי כאן לפי גירסת הספר והנכון לומר שנתחלפה הגי' כמו שנמצא בכמה וכמה מקומות וכצ"ל אם יש שם עומד ארבעה

לא צריך קורה ואי לא צריך ופריך מה בינו למבוי שיש לו שני פתחים וכו' ואמאי אמרת דאם לא נשתייר עומד ארבעה צריך קורה אחרת על הפירצה להתירה ומשני רב נחמן בר יעקב שאני מבוי שיש לו שני פתחים שאין דרך בני אדם וכו' אלא שרגילין ליכנס ולצאת בפתח הגדול דלא שבקי פיתחא רבה ועיילי בפיתחא זוטא והלכך די בקורה על פתח הגדול אבל הכא בפירצה מכיון שהיא כלפי ראשו דרך בני אדם ליכנס בזה ולצאת בהפירצה משום דקא ממעטי בהילוכא והלכך אם לא נשתייר עומד ד' צריך קורה אחרת על הפירצה משום שנתבטל הקורה שעל הפתח מחמת שרגילין לצאת בהפירצה למעט בהילוך. ולפי הך פירושא דהא דרב נחמן בניחותא היא הויא האי שינויא כעין דמשני בבבלי ד"י ע"ב גבי הא דקאמר חזקה אין אדם מניח פתח גדול וכו' ומ"ש מדר' אמי ודר' אסי התם קא ממעט בהלוכא הכא לא קא ממעט בהלוכא:

קורה אחת מהו שתתיר שני מבואות וכו'. הרא"ש ז"ל מביא לזה על הא דאמרי' התם בדף י' מבוי שהוא רחב עשרים אמה אמר שמואל משמיה דלוי עושה פס גבוה עשרה במשך ארבע אמות ומעמידו לארכו של מבוי באמצע. וכתב בשם הראב"ד ז"ל וצריך שתהא הקורה נוגעת באותו פס או בתוך ג' דבעי קורה ע"ג מבוי. וכיוצא מזה מצאתי בירושלמי קורה אחת מהו שתתיר שני מבואות וכו' עד מ"ד מותר בניתנין למטה מג' בכותלי המבוי עכ"ל. ואם נפרש להאי שני מבואות דקאמר הכא בענין הזה שנתן הפס באמצע וחילקו דהוו להו כשני מבואות קשיא מאי קא מיבעי ליה הא בהדיא קתני בתוספתא ריש פ"א הרחב מעשר אמות מעמיד פס באמצע ונותן קורה על אחד מהן ודיו. ומייתי הכא להאי תוספתא לעיל אלא דגריס פס של ד' טפחים כמו שזכרתי מזה לעיל בד"ה היה רחב בתוך חמש עשרה אמה וכו' ועוד הא בהדיא מסיק הכא לעיל דמבוי שיש לו שני פתחים נותן קורה על אחד מהן ומתיר וה"ז כמבוי שיש לו שני פתחים ואפשר דהרא"ש לאו דוקא קאמר לפרש לשני מבואות דהכא היינו שחילקו להמבוי בפס ועשאו כעין שני מבואות אלא שמביא ראיה מכאן דצריך שתהיה הקורה סמוכה להפס בתוך ג' כעין דאמרי' הכא גבי שני מבואות וה"ה להא דהתם שהרי עכשיו כשני מבואות הן. והרמב"ם ז"ל סתם דעתו בענין זה שכתב בפי"ז בהלכה כ"א מבוי שהוא רחב כ' אמה עושה פס גבוה במשך ד' אמות שהוא שיעור משך המבוי ומעמידו באמצע ונמצא כשני מבואות שיש בפתח כל אחד מהן י' אמות. ולא ביאר אם צריך תיקון לכל א' וא' בפ"ע אלא שנראה שדעתו דלכל א' וא' צריך תיקון או בלחי או בקורה וסמך עצמו על הא דמבואר לעיל בתיקון המבוי והרי כאן כשני מבואות ומ"מ נלמד האי דינא

מהא דהכא שאם הקורה נתונה על הפס בסמוך לג' דיו. ומיהו לענין פירושא מתפרשא כמבואר בפנים כדמוכרח מהא דאמרן:

חצר במה היא ניתרת וכו' הוי דהוא אמר בשם ר' יוחנן פס וכל שהוא מכאן וכו' כלומר פס של כל שהוא מכאן ומכאן והכי נמי מסיק לה בבבלי פרקין די"ב מרוח אחת בארבעה משתי רוחות משהו לכאן ומשהו לכאן. והתם גריס איפכא בפלוגתא דתנאי בברייתא חצר ניתרת בפס אחד רבי אומר בשני פסין והאי דאבתרא מבואר הוא:

מבואות המפולשין לים כמפולשות לבקעה. שאין הים נחשב כמחיצה דחיישי' שמא יעלה הים שירטון ותתבטל המחיצה ופשוט הוא דמיירי שאין גדודי היבשה סביב גבוהין עשרה דאי גבוהין עשרה הוו מחיצה בלא הים כדאמר הכא לעיל דאפי' גדר המתלקט עשרה מתוך ד' אמות הוי מחיצה ומיהו בשיטת הבבלי בדין חששא שמא יעלה הים שירטון איכא תרי נוסחאות שונות בהאי דאמימר בדף ח' דרש"י ז"ל גריס מרימר פסיק לה לסורא באוזלי אמר חיישינן שמא יעלה הים שירטון ופי' באזלי ברשתות ובמכמרות שלא רצה לסמוך על מחיצת הים. וגי' ר"ח והרמב"ם הביא הה"מ פי"ז בה"ה אמר לא חיישי' שמא יעלה הים שירטון ולפי גירסתם פי' הה"מ באוזלי שהיה עושה הרשתות לצד אחר למחיצה. ולפ"ז לא היה שייך האי אמר וכו' דאבתרה דמשמע דאאוזלי קאי והרי הן מצד אחר היו. ובריטב"א ראיתי שכתב דלמאן דגרסי לא חיישי' גרסי פסק לסורא כי אולי אמר לא חיישי' וכו' כלומר שסמך על מחיצת המים כי אזלי. והרב הב"י בדיני מבוי נמשך ברוב המקומות אחר דברי הרא"ש והטור להחמיר ונגד הרמב"ם וכאן קבע בש"ע סי' שס"ג כהרמב"ם. ואם דדברי דהאי ש"ס מסייעין לגי' רש"י ולהרא"ש והטור להחמיר. והאי והן שקקה דר' חנין מלתא אחריתא היא וכמבואר בפנים:

אמר ליה דתניתיה ואודעי' דלית כן. ובבבלי די"א גריס בהא דרב א"ל אתנייהו צריך למעט. ונראה דטעמא דרב לפי גי' דהכא שלא רצה לשנות הנוסחא דהמתני' בגירסא לבנו משום הא דקאמר הכא לקמן רבנן דהכא כדעתוי וכו' וא"כ מלבד דלנוסחא דרב הנ"מ בדין רחב מי' אמות דלעולם צריך למעט לדידיה איכא עוד נ"מ בצורת הפתח גופיה בעלמא דלדידיה ס"ל דסגי בקנה מכאן ומכאן ובגמי על גביהון ולרבנן דהכא צריך ציר ובן ציר כלומר היכר ציר עכ"פ והלכך לא רצה לשנות הנוסחא דמתני' וללמד לבנו שאם ישנה לו כך אע"פ שיש לו צורת הפתח צריך למעט יסבור דלעולם הדין כך ואפי' בצורת הפתח שיש בו היכר ציר. ובאמת רב גופיה לא פליג אלא בצורת הפתח בלא היכר ציר ומודה הוא בדאיכא היכר ציר דמהני וא"צ למעט כדמשמע מדקאמר הש"ס רבנן דתמן כדעתון וכו' והיינו רב שהיה בבבל ודסבירא להו כוותי' שא"צ היכר ציר בעלמא ולפיכך

א"ל דתשנה עמו כנוסחא דמתני' והודיעו שאין הדין כן בצה"פ בקנה וכו' בלא היכר ציר כ"א דוקא בדאיכא היכר ציר ושלא יטעה בלישנא דמתני' דסתמא קתני צורת הפתח. ודע דרבנן דהכא היינו ר"ל בשם ר' ינאי דקאמר שם צה"פ צריכה היכר ציר אבל רבנן דתמן לא ס"ל הכי והיינו דקאמר שם אשכחינהו רב אחא בריה דרב אויא לתלמידי דרב אשי אמר להו אמר מר מידי בצה"פ אמרו לי' לא אמר ולא כלום. כלומר שלא אמר כלום להחמיר אלא אפי' קנה מכאן וכו' סגי כהאי ברייתא דאבתרי' ולא צריך היכר ציר:

ולא דא היא קדמייתא אמר ר' בא ע"י דלת הוא ננעל. יש לפרש דה"ק דאי מדר' הושעיא דלעיל ה"א דננעלים דקאמר היינו שצריכין להיות ננעלים בדוקא הלכך קמ"ל הכא ע"י דלת הוא ננעל כלומר דבאיכא דלת כבר ראוי הוא להיות ננעל ולא בעינן ננעל ממש וה"ז סיעתא לפסק הרמב"ם בפי"ז בה"ו שפסק שא"צ לנעול ממש אלא שיהו ראויות לנעול וכהאי דרב נחמן באבולי דנהרדעי בדף ו' התם ואין להאריך בזה:

יתידות היוצאות מכותלי המבוי וכו'. בדין יתידות נתבאר למעלה בד"ה הדא דתימר בגבוהין שלשה למעלה מכותלי מבוי וכו' ובדין מעמידי קורה פליגי נמי התם בדף י"ד רבה בר רב הונא ורב חסדא ופסק הרמב"ם שם בהלכה י"ג כרב חסדא שצריכין שיהו בריאין לקבל קורה ואריח:

רבי זעירא אמר שמואל וכו'. הך דרבי זעירא פליגא על הא דלעיל דקאמר דשמע מר' יסא בשם ר' יוחנן דתחת הקורה ובין הלחיים נידון כאסקופה וכדמסיק כאסקופה המותרת וכן מסקנת הרוב גדולי הפוסקים כרבא בדף ט' דתחת הקורה ובין הלחיים מותר בפתוח לרשות הרבים. ובפתוח לכרמלית אסור דמצא מין את מינו וניער ועי' במה שישב הרא"ש ז"ל לקושי' הר"ז הלוי בעל המאור ז"ל:

הלכה ב

הדא אמרה שלשה כר' יוסי. ובבבלי לא קמבעיא ליה אליבא דר"א אלא אם לחיין וקורה קאמר או לחיין בלא קורה ובעי למיפשט מהאי מעשה מדקאמר ליה וכי לסותמו אני צריך ש"מ דבעי לחיים וקורה ודחי לה דה"ק וכי לסותמו בלחיים אני צריך ומשמע דאלו בשיעור רחבו לא פליג ר"א את"ק והכי משמע נמי מהא דאמר התם לקמן בדף י"ד דמפרש לחיים דקתני במתני' דלקמן ה"ק אותן לחיים שנחלקו ר"א וחכמים גובהן עשרה ורחבן ועוביין כל שהוא א"כ ר"א כת"ק ס"ל בשיעור רחבן והכא קאמר בפשיטות דאין תימר כל שהוא כרבנן וכי כל שהוא סותם ואפשר לומר דהיא גופה מהדחיה דמדחי לה התם דלא תפשוט דר"א לחיים וקורה קאמר דדלהא לחיים בלא קורה ולסותמו בלחיים

א"ל וכר' יוסי ס"ל דרחבן ג' וכי בעית למיפשט דא"כ ר"א כר' יוסי בהא אמינא לך דלחיים וקורה ס"ל וזיל הכא קא מדחי ליה וזיל הכא קא מדחי ליה:

אהיא בגין דתני רשב"ג אומר מבוי שאין בו ד' טפחים וכו'. לפי גי' דהכא בדברי רשב"ג א"כ רשב"ג כרב אחלי דהתם בדי"ב ולבסוף קאמר ואב"א דרב אחלי גופיה תנאי היא והיינו תנאי דפליגי במתני' במה נחלקו ומכיון דאיכא תנא דס"ל דנחלקו גם על פחות ופחות מארבעה טפחים נמי בכלל ס"ל להרמב"ם דכל שהוא פחות איקרי מבוי וצריך מיהא תיקון כ"א דוקא בפחות מג' א"צ תיקון שהוא כלבוד כדכתב בפי"ז בהל' ט':

הלכה ג

בריות ביניהן על דעתיהון דרבנן עשרים ארחין וכו'. כמבואר בפנים ושמעי' מיהת דלכ"ע האריח ארכו שלשה טפחים על רוחב טפח ומחצה מפני שהלבינה היא ג' טפחים על ג"ט כמ"ש הרמב"ם ז"ל בפי"ז בהל' י"ג ועי' במ"ש התוי"ט בזה ובענין חילוף הנוסחאות לארכו או לרחבו:

שתי קורות בזו חצי טפח וכו'. בבבלי דף י"ד גרסי' וכן שתי קורות המתאימות לא בזו כדי לקבל אריח ולא בזו כדי לקבל אריח אם מקבלות אריח לרחבו טפח א"צ להביא קורה אחרת וכו'. ופי' הראב"ד ז"ל בהשגות שם בהל' כ"ה דבעי' שיהו סמוכות בתוך טפח ומחצה עכ"ל. וזה פשוט דצריך שלא יהא ביניהן יותר מטפח ומחצה דאי לאו הכי היאך מקבלות האריח שכל רחבו אינו אלא טפח ומחצה שהוא החצי של לבינה של ג' על ג' כדלעיל אבל אין שיעור להקירוב ביניהן אלא בכדי שהאריח נתון עליהן לרחבו וא"כ אם חצי טפח ביניהן כסברת ר"ז דהכא אם כל א' וא' מהקורות חצי טפח או כסברת ר' הושעיה טפח כדפרישית בפנים לכל א' וא' סגי בהא ולכן סתם הרמב"ם דבריו שם וכתב אם יש בשתיהן כדי לקבל אריח וכו' כלומר איך שיהיה ובלבד שיהא שם בכדי שיש בשתיהן כדי לקבל אריח:

הלכה ד

רב אזל לחד אתר וכו'. עובדא דרב והא דקא"ל רב הונא נשנית בבבלי ט"ו בענין אחר וללישנא קמא דהכא שפיר מוכחא דצריך שיסמוכו על הלחי מע"ש ואז מותר אפילו בלחי העומד מאליו כאביי דהלכתא כוותיה ואתיא נמי כהאי דנשנית התם בעובדא דרב בענין שצריך שיסמכו עליו מע"ש והכי הויא המסקנא דאלו ללישנא דר' חיננא דהכא לא מוכחא מידי בהא והאי הוא דאיכא בינייהו בין הני תרי לישני:

הלכה ה

רבי יוסה בשם ר' זעירא ד"ה היא. וכן פסק הרמב"ם שם בהלכה כ"ו דדברי ר' יוסה עיקר ששימש לר"ז אחר ר' אחא וקיבל ממנו וכן תמצא בהרבה מקומות. ועי' לעיל בהלכה א' ד"ה כמה יהא בה במה שזכרתי בשם הרא"ש בענין פלוגתא דרב אחא ור' יוסי בדין המיעוט. ומכאן תשובה לזה דרוב הפוסקים הסכימו דהבבא היתה עקומה וכו' לד"ה אתיא וזהו כדברי ר' יוסי דהכא:

מן הים למדו וכו'. וכן אמר התם בדף י"ד וביארתי בכאן לפי חשבון הנזכר שם וצריך להגיה כאן שאין החשבון מכוון כמפורש בפנים. וכבר הקשו בתוס' על הכלל כל שיש בהקיפו וכו' שאין החשבון מדוקדק לפי חכמי המדות. וכ"כ הרמב"ם בפי' המשנה שכל שיש אמה באלכסון שלה יש בהקיפה ג' אמות ושביעית בקירוב. ולפי שזה לא יושג לעולם אלא בקירוב לקחו הם בחשבון הגדור וכו'. ואם מתיישב בזה להכלל שאמרו חכמים מיהו מ"מ קרא קשיא דכתיב עשר באמה משפתו וגו' וקו שלשים באמה יסוב אותו ולפי החכמי מדות שניתוסף שביעית בקירוב על כל ג' אמות בהיקף א"כ עכ"פ יהיה ההיקף מהים לא פחות משלשים ואחד באמה ויותר מעט וצ"ל דהפרוטרוט לא תחשיב כעין דאמרינן בריש בכורות גבי הא דשאל הגמון את ריב"ז וכו' והכי איתא נמי בהאי תלמודא בסוף פ"ק דסנהדרין ע"ש:

הלכה ו

אבני בנין היוצאות מן הבנין כו'. דין זה פשוט ומוסכם הוא והובאה הברייתא ג"כ בבבלי דט"ו גבי לחי העומד מאיליו וכן קרן זוית יוצא וכו' זהו דין לחי הבולט מדפנו של מבוי וכשר כמוזכר שם בדף ה'. והאי דקרן זוית וכו' תוספתא היא שם ונידון כלחיים דקאמר היינו אפילו לר"א דקאמר לחיים בעי'. ושם בגמרא אמרו אם פחות מד' אמות נידון משום לחי וא"צ לחי אחר להתירו ד' אמות נידון משום מבוי וצריך לחי אחר להתירו. והרמב"ם בפי"ז בהל' כ"ב לא הזכיר לחלק כן אלא סתם וכתב לחי הבולט וכו' ואח"כ כתב שם לחי שהיה רחב ארבע וכו'. ועי' במ"ש הה"מ שרבינו סבר דהא דקאמר התם רב אשי אפילו תימא במבוי שמנה נמי לא צריך לחי ממ"נ וכו' לאו דוקא נקט שמונה וה"ה לכל מבוי וכו' ובסוף דבריו הניח זה בצ"ע שאם כך היה סברת רב אשי הל"ל אפילו יתר מד' אמות נידון משום לחי ויחלוק על מימרא דרב הונא עכ"ל ונראה שאף אם נניח דרב אשי בשמונה אמות מצומצמות וכדיוקא דהה"מ מ"מ יש לישב לדעת הרמב"ם בדרך נכון מטעמא אחרינא שהרי בלאו הכי איכא למידק על דינא דרב הונא דקאמר ד' אמות נידון משום מבוי ופי' רש"י ז"ל כיון דאורך הכשר מבוי ניתר בכך בעלמא ה"נ נפק מתורת

לחי ולא סמכי' עליה וכו' דקשה מה בכך הא מ"מ למאי דקי"ל לחי משום מחיצה ואפי' בעומד מאליו א"כ כל היכא דמשוך וסתום בפתח טפי עדיף וכן הקשה הריטב"א ז"ל ותירץ די"ל דאה"נ דרב הונא סבר דלחי משום הכירא עכ"ל ולפ"ז איכא למימר דהרמב"ם פי' ג"כ להא דרב הונא כן וא"כ כל השקלא וטריא מהסוגיא לקמן אזלא אי אמרי' לחי משום הכירא. ולדידן דקי"ל כאביי ולחי משום מחיצה לא ילפינן מסוגיא זו אלא האי ממ"נ דרב אשי אי עומד נפיש כו' אבל לא כעמיה דאיהו סבר ח' מצומצמות אבל ברחב המבוי הרבה ולחי ד' אמות נפיק ליה מתורת לחי וכו' דעל הא דרב הולא קאי ולשיטתיה דס"ל לחי משום הכירא. ולדידן קיימא הך סברא אפילו בלחי רחב הרבה וכו' ואם הוא יותר מחצי רוחב המבוי א"כ העומד מרובה על הפרוץ וכסתום הוא ונ"מ דבכה"ג א"צ שיסמכו עליו בו מע"ש. וזהו כטעמו של הרמב"ם בהאי דינא כך נלע"ד ליישב לדעתו הגדולה והתוספתא מסייע ליה דסתמא קתני נידון משום לחי:

כותל הנכנס ונראה כפס מבפנים וכו' מבואר הוא כדפרישית בפנים וכל השקלא וטריא דלקמן היא כעין דמותיב התם על מ"ד נראה מבחוץ ושוה בפנים נידון משום לחי מהאי מתני' חצר גדולה וכו' ולבסוף מסיק והלכתא נראה מבחוץ ושוה מבפנים נידון משום לחי תיובתא והלכתא אין משום דתני ר' חייא כוותיה וכהאי תוספתא המצויינת בפנים: **כותל שצידו אחד יוצא וצידו אחד כנוס וכו'**. זהו שמעתתא דכהני התם בדף ח' ע"ב ופסקו הפוסקים ז"ל כרבא דאמר אחד זה ואחד זה אינו מניח הקורה אלא כנגד הקצר:

הלכה ז

ולמה עושין אותו דופן שאלו ישמט אינו מרגיש. כדפרישית ומרגיש הוא בפת"ח תחת הרי"ש ואזלא הך סברא כהאי דאמרי' התם בריש מכלתין גבי מקצת קורה בתוך עשרים וכו' וכלישנא בתרא כרבה דהתם דאמר רבא מפרזיקא סוכה דליחיד הוא רמי אנפשיה ומדכר מבוי דלרבים הוא סמכי אהדדי ולא מדכרי דאמרי' אינשי וכו' וה"נ כן. כך נראה לפרש לפי הגי' הכתובה לפנינו ואם נפרש דמרגיש מלשון הרגש בעצמו היא כמו שמורגל לשון זה על ההרגשה בכל המקומות ולומר דבמקום שהוא מרגיש בעצמו שהעמידוהו לכך יש סברא לומר דלא כלום היא משום דהויא כמחיצה לדעת וכל מחיצה של אדם שנעשית לדעת לאו מחיצה היא כדאמרי' לקמן בפרק מי שהוציאוהו דמ"ג לפי זה היה צריך להפך ולסרס הגי' בבכל הסוגי' ולגרוס ולמה אין עושין אותו דופן שאלו ישמט הוא מרגיש ועושין אותו לחי שאלו ישמט אינו מרגיש ואדברי חכמים קאי וכלומר דבדופן סוכה אם נשמט משם מרגיש הוא שלדעת העמידוהו לדופן שרואה שעכשיו אין כאן דופן אבל בלחי אינו מרגיש כל כך אלא דהא דלקמן אמרו לו אמרין

דבתרה וכו' וכן האי ק"ו מה אם בשעה וכו' היה צריך ג"כ לשבש ולהפך כל הדברים ועם כל זה היה קשה וא"א להעמידה. ושאר הסוגיא מבוארת בפנים היא ומקצתה ביארתי בפ"ב דגיטין שם:

הלכה ח

נמצאת אומר לענין כלאים וכו'. סוגיא זו בארתי היטב הדק בפ"ד דכלאים שם עם השייך לזה מסוגית הבבלי בפרקין די"ו בשמעתתא דפרוץ כעומד. ומה שהנחתי שם לבאר מדין צורת הפתח ומשיטות המתחלפות בו עד בואי בעזרת האל ובחסדו חנם עמדי. לבאר כאן במקומו תמצא בדבור דלקמן בס"ד:

הלכה ט

רבי יונה אמר ר' הושעיא בעי הדא פיאה מה את אמר מלמעלן מן הצד וכו'. משמע מסוגיא דהאי ש"ס דס"ל דמסתברא היא דמן הצד טפי עדיף וכדקאמר בהדיא אין תימר מלמעלן כ"ש מן הצד וכו' וכמו שהבאתי בפנים לפי הך סברא דצורת הפתח שהקנה העליון נתון מלמעלה ממש נראה אותו הרוח כפרוץ לגמרי עד למטה וכשהקנה השלישי נתון מן הצד בשני הקנים העומדים נראה הצ"ה כעין מחיצה באמצע. ובהאי סברא שקיל וטרי אליבא דר' חגיי דרצה לומר דממתני' דמקיפין בחבלים שמעי' דצורת הפתח לא מהני ביותר מעשר לענין שבת. וכדר"ז אליבא דר"ל וא"כ ש"מ דמלמעלן נמי מהני דאלו מן הצד לא מצית למימר בהאי מתני' דחבלים דמיירי כשהקנים עשויין כמין דקר כדקאמרי רבנן דקיסרין וכו' כדאיתא בהא ודאי פליגא האי סוגיא אהאי דבבלי דף י"א לפי פרש"י דלקמן דקתני בהדיא צורת הפתח שאמרו קנה מכאן ומכאן וקנה על גביהן. ורב חסדא קאמר התם צורת הפתח שעשה מן הצד לא עשה ולא כלום וכפירש"י ז"ל מן הצד שמתח הזמורה מזה לזה באמצעיתו ולא על ראשיהן א"כ מיהת ש"מ דעיקר צורת הפתח מלמעלה דוקא והכא קאמר בפשיטות אין תימר מלמעלה כ"ש מן הצד. והשתא לסוגית הבבלי נשארה קושיא דהכא על מתני' דחבלים למה לי שלשה בחבל אחד סגי ובצורת הפתח. וקושיא זו הקשו התוס' שם בד"ה אילימא בעשר וכו' וכן הקשו מפסי ביראות למה הוצרכו לד' דיומדין וכו' היה להם לעשות ד' קונדסין וזמורה על גביהן ותירצו בדוחק שבקל יכול ליפול וכו' וכ"כ הרא"ש ז"ל. והנה בחידושי שיטות שבת ועירובין שלי הרחבתי הענין ודקדקתי בהסוגיא כולה שם לכל השיטות המתחלפות ואין כאן מקומו באריכות כזה כ"א אביא כאן מהתוכן הענין היוצא מבין הסוגיות להבין דברי הרמב"ם ז"ל. וממילא מיתרצה קושיא דמתני' דחבלים ודפסי ביראות בישוב נכון בלי שום דוחק לדעתו ז"ל. והוי יודע שיש להרי"ף ולהרמב"ם ז"ל פי' אחר במן הצד

דרב חסדא וכפי' רב האי גאון ז"ל כגון שעשאו מצדו של כותל דהוה ליה פיתחא ופיתחא בקרן זוית לא עבדי אינשי וכ"כ הרמב"ם ז"ל בפי"ו מהלכות שבת בה"ב. ועם כל הפירושים במן הצד הקושי' מחבלים ומפסי ביראות במקומה עומדת לפי סוגית הש"ס דילן דמיהת מלמעלה מהני לכ"ע כדפסקו ז"ל. ומיהו בהניח לנו דין אחר דצורת הפתח לדעת הרמב"ם ממילא תנוח גם קושיא הנזכרת. דהוא ז"ל כתב בפי"ו הנזכר בהלכה י"ו כל מחיצה שיש בה פרוץ על העומד אינה מחיצה וכו' אם היה לפירצה זו צורת הפתח אע"פ שיש בה יותר מעשר אינה מפסדת המחיצה ובלבד שלא יהא פרוץ מרובה על העומד ע"כ וטענו עליו מנין לו זה ועי' במה שנדחק שם הה"מ. ולענ"ד הדרך הנכון כך הוא וכדי שלא להאריך אומר אני דמאן דמעיין בסוגיא דצורת הפתח יראה בתחלה דדברי רב יוסף דקאמר על דברי רב דתני צריך למעט מדברי רבינו נלמד חצר שרובה פתחים וחלונות אינה ניתרת בצה"פ וכו' דדוקא אליבא דרב הוא דקאמר וכך היא משמעות בשיטות הסוגיא לפרש"י ולהתוס'. אבל יש להריטב"א ז"ל דרך אחרת בהך דרב יוסף ובפי' הסוגיא שכתב ז"ל נראה לפי פשטות הסוגיא וכן משמע בתוס' דרב יוסף אליבא דרב דייק ולפיכך היה קשה להם דא"כ לדידן דלית לן דרב יהיה פרוץ מרובה על העומד ניתר בשבת ואפי' מד' רוחות וכההיא דכלאים וא"כ למה הוצרכו בפסי ביראות לכל אותן הדברים יעשו צורת הפתח ותירצו שחששו שיהא נופלים ברוח שאינה מצויה. ואין זה הפי' עולה יפה בלב ותו דהאיך אפשר לומר שבא רב יוסף לומר מדברי רבינו נלמד וכבר ידוע שאין הלכה כרב. וגם בברייתא שבאנו לסייעו מאיזה מקום ידענו שהיא אליבא דרב דוקא. והנכון כי רב יוסף אפי' אליבא דרבנן רצה לדקדק דפירצה יותר מעשר אליבא דרב חשובה פירצה גדולה ולפיכך אין לה תקנה בצוה"פ א"כ מדרב נשמע לרבנן דלכל הפחות בפרוץ מרובה על העומד שהיא פירצה גמורה לכל באי עולם שלא תועיל לה צוה"פ. ואנן דחינן דמדרב ליכא למשמע מידי דאיכא למיפרך אבל אפשר שהדין בעצמו אמת כדמוכרח לן מההיא דפסין עכ"ל הריטב"א ז"ל. ומעתה נאמר דגם הרמב"ם הלך בדרך הזה לפרש דהא דרב יוסף אפילו אליבא דרבנן הוא דמדרב נשמע לרבנן דאין צוה"פ מועיל בפרוץ מרובה על העומד דאל"כ מאי נלמד דקאמר רב יוסף הא לא קי"ל כוותיה דרב. וממילא מתורצת הקושיא דפסי ביראות ודמתני' דחבלים דודאי לא מהני בהו צוה"פ הואיל ופרוץ מד' רוחות והשתא סוגיא דהכא אזלא כהסוגיא דהבבלי בענין שאין צוה"פ מועיל ליתר מעשר בכה"ג דאמרן. וכן בענין דבעלמא היכא דמהני צוה"פ אפילו מן הצד והיינו באמצע ג"כ מהני. ואם דבמה דאמרו כאן דכ"ש הוא לא מוכחא הכי

משיטת הבבלי מיהו מהני הוא כמו מלמעלה. ולכן נאדו הרי"ף והרמב"ם ז"ל מלפרש כפירושא דרש"י. ופירשו כפירוש רב האי גאון ז"ל ואין כאן מקום להאריך יותר בזה:

הלכה י

רבי אחא בשם ר"ח אפילו אוכפות וכו'. כדפרישית בלשון הב' וס"ל פנוי שאמרו פנוי מכלים. והכי מסיק לה התם בדף י"ו ולענין דקאמר יחיד נותנין לו בית סאתים וכן שנים וכו' מפיק לה התם דשלשה נותנין להן כל צרכן כחכמים וכדפרישית במתני' הכל לפי המסקנא:

קטן מהו שישלים בשיירא. ופסק הרמב"ם להחמיר כמ"ש בפי"ו מהלכות שבת בהלכה י"ב יחיד ששבת בבקעה וכו' אבל שלשה ישראלים וכו' וזהו כהאי דהכא שאין העכו"ם משלים בשיירא ומותר להן לטלטל בכל צרכן אפי' כמה מילין וכו' ואין הקטן משלים לשיירא וטעמו דהא דאמרינן הלכה כדברי המיקל היינו בעירוב ולא במחיצות כמ"ש לעיל בהלכה א' ד"ה שמואל אמר הלכה כדברי המיקל בעירובין וע"ש. ובהך דקאמר הכא היך עבידא וכו' התם קאמר שלשה ומת א' מהן וכו' והיינו הך ומסיק השבת גורמת ואמרי' בצד היתר שבת הואיל והותרה הותרה. ויתבאר עוד מזה בפ' כל גגות בס"ד:

מהו ליתן להן שלשה ראשי תורין וכו'. יש לפרש דבשלשה מיירי והבעיא היא כעין דאמרי' בבבלי פ' כל גגות דצ"ג ג' קרפפות וה בצד זה שנים חיצונים מגופפים והאמצעי אינו מגופף וכו' והיינו דקאמר הכא שלשה ראשי תורין מפני שהן נכנסין זה תוך זה כהאי ראש תור ומסיק התם והלכתא בעיין לקולא:

אם היו עשויין חבילה אסור. הר"ב כתב במתני' ואפילו כרתו אותם בעליהם ועשאום חבילות ונמשך בזה אחר דברי הרמב"ם בפירוש המשנה אבל בחבורו אחר שראה הא דהכא חזר בו שלא כתב בפ"ו מהלכות מלכים בהלכה י"ב אלא כדמסיק בבבלי שלהי פרקין היוצאין למלחמת הרשות מותרין בגזל עצים אפי' יבישות ולא הזכיר חבילה וטעמא כדפרישית בפנים:

כשם שבהליכתן פטורין מארבעה דברים כך בחזירתן. כך פסק הרמב"ם שם וכתב הכ"מ אפשר שלמד ממאי דאמרי' פרק מי שהוציאוהו כל היוצאין להציל חוזרין למקומן ואמרי' שחוזרין בכלי זיינן למקומן. ולאו מילתא היא דהיאך נלמד גזל שהוא רע לשמים ולבריות מהאי דהתם אלא מכאן הוא דפסק כן דבהדיא אמרו כך כדנלמד מהאי קרא דגדעון:

הדרן עלך פרק מבוי

פרק ב

הלכה א

עושין פסין. גובהן י' טפחים ורחבן ששה. רש"י ז"ל פי' גם על הפשוטין דר"מ באמצע נותן לכל רוח לוח רחב אמה. ולפ"ז בזמן שיש שם יותר מי"ג אמה ושליש שצריך להרבות בפסין אף לר' יהודה דקי"ל כוותיה והיינו בפשוטין כדכתב הרמב"ם ז"ל בפי"ו מהלכות שבת בהלכה כ"ט היה צריך שיהא ברחבן ששה. ומסתימת דברי הרמב"ם לא משמע כן שלא כתב שם אלא ובלבד שירבה בפסין פשוטין שמניחין אותן בכל רוח כדי שלא יהא בין פס לחבירו יותר על י"ג אמה ושליש ולא ביאר כאן כלום משיעור פשוטין כ"א למעלה בהלכה כ"ז גבי דיומדין כתב כמה יהא גובה כל פס מהן י' טפחים ורחבן ו' טפחים והה"מ כתב גבי פשוטין ורחבן מבואר בירושלמי כל שהוא. וכן ראיתי בהריטב"א שכתב אמרו בירושלמי פסין אין להן שיעור וע"כ על הפשוטין קאמר עכ"ל. ואפשר שבירושלמי שלפניהן היה כתוב כך ולא נמצא זה בספרים שלפנינו מבואר בהדיא גבי פסי ביראות מיהו לדינא קושטא היא ונלמד ממה דאמרי' כאן בפרק דלעיל בהלכה ז' גבי מעשה שהלך ר' יהושע בן קרחה אצל ר' יוחנן בן נורי וכו' והיה נוטל אעים וסותם דוקרנין וסותם עד שמיעטן בפחות מעשר אמר כזו כן מחיצת שבת. וא"כ מסתברא דבפסי ביראות כל היכא דבעי' פשוטין אף לר' יהודה שהדין כן דכל שהוא ממעט בכדי שלא יהא הפרוץ יותר מי"ג אמה ושליש סגי ולא אמרו רחבן ששה אלא באלו ד' דיומדין שבד' זויות כדי שיהא אמה לכאן ולכאן בכל רוח ורוח. ועיין לקמן בד"ה מתוך שאת עושה דיומדין מה שיתבאר בענין הפשוטין לר' יהודה בס"ד:

קשורות ולא מותרות. ביארתי בפנים דלא תיקשי אמאי אזלינן כאן לחומרא ובסיפא לקולא. והרמב"ם שם בהלכה כ"ז לא העתיק אלא הסיפא הרבקות של ד' ד' בקר אחת נכנסת ואחת יוצאת והשמיט מה שאמרו על הבקר קשורות ולא מותרות. ונראה דטעמו ז"ל שהיה מפרש דמה שאמרו קשורות וכו' אליבא דר"מ נצרכה דס"ל של ג' ג' וסתם רבקה אחת היא של שני בקר ומסתמא כל שנים ושנים קשורין הן ולפיכך תני קשורות כלומר שכל השלשה יהיו קשורות יחד שלא יהא השלישי נשמט מהזוג אבל אליבא דר' יהודה לא איצטריך למיתני דלדידי' של ד' ד' הן והזוגות מסתמא קשורות הן:

רבי זעירא בשם ר' אלעזר הגיעוך סוף תחומי שבת וכו'. לר' אלעזר דהכא לא עשו מחיצות אלו כרה"י גמורה אלא בפסי ביראות בלבד. אבל בבבלי פרקין ד"כ גרסי' אמר ר' אלעזר הזורק לבין פסי ביראות חייב פשיטא וכו' לא צריכא דעבד כעין פסי ביראות בר"ה וכו' אע"ג דבקעי בה רבים וא"כ חזר בו ר' אלעזר דהבבלי וכן משמע מהא דלקמן

דקאמר בפשיטות מתוך שאת עושה דיומדין וכו' והוא הולך ועושה כן במקום אחר ומתחייב הרי דפליגי סוגיא דהכא וסוגיא דהבבלי בהא ועיין לקמן ד"ה מתוך שאת עושה דיומדין שמתוך כך יתבאר במאי דאיכא עוד נ"מ לדינא בינייהו ויתבאר ג"כ דברי רש"י ז"ל בהסוגיא דהתם בענין הקושיא שהקשו עליו וכן בענין הסוגיא גופיה דהתם במאי דשקיל וטרי אביי ורבה בהדדי יע"ש:

לא כל בארות הקר התירו וכו'. והכי מסיק לה נמי בבבלי שלהי מכלתין ועיין במה שנתבאר שם:

מתוך שאת עושה דיומדין אבל לא פשוטין וכו'. האי ש"ס לשיטתיה אזיל כמבואר לעיל בד"ה ר' זעירא בשם ר' אלעזר וכו' דס"ל בפשיטות שהעושה במקום אחר בר"ה כעין פסי ביראות אין לו דין רה"י לטלטל בו דהא קאמר לעיל שאם עשה כן במקום אחר וזרק ארבע אמות בר"ה חייב והא ודאי א"א לפרש בענין אחר דקאי אתוך מחיצות העשוין כעין פסי ביראות דלא מצית כלל להשוות האי דר' אלעזר עם ר' אלעזר דבבלי המוזכר לעיל שם דאם נפרש דהכא נמי מר"ה גרסי' זהויא כדהתם מאי האי ד' אמות דנקט וכי לחיוב הזורק מר"ה לרה"י ד' אמות בעי'. וע"כ לפרש דבתוך אותן המחיצות קאמר והיינו דקאמר וחזר וזרק וכו' כלומר בתוך אותן המחיצות עצמן שעשה בר"ה כעין פסי ביראות חזר וזרק ד' אמות ומתחייב משום זורק ד' אמות בר"ה וא"כ פליגא אר' אלעזר דבבלי דמשוי ליה כרה"י גמור בשעשה בר"ה כעין פסי ביראות. וכן מוכרח בהדיא דפליגי מהא דקאמר כאן אף הוא סבור לומר שמא מחיצת שבת כך הוא וכו' וזה א"צ לפנים שאין הכוונה אלא אתוך אותן המחיצות שיסמוך עליהן לטלטל בתוכן ומתחייב משום דבמקום אחר שאין שם באר לא מיקרי רה"י. ומהנמשך מזה יתבאר לנו סוגיא דהבבלי בדי"ט ע"ב בענין זה דגריס התם בעי מיניה אביי מרבה האריך בדיומדין כשיעור פשוטין לר"מ מהו וכו' וסוגיא זו קשה מאי קא מיבעיא ליה הא לא קפיד ר"מ אלא שלא יהא כאן פרוץ יותר מעשר אמות וכן לר' יהודה לא יותר מי"ג אמה ושליש וא"כ מאי איכפת לן אם מאריך בדיומדין או מרבה בפשוטין למעט שיעור הפרוץ למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה ומהיכא תיתי נימא דפשוטין דר"מ בדוקא מיתנייא והנה הריטב"א ז"ל הוקשה לו קושיא זו וז"ל וא"ת ומאי מספקא לן פשיטא דפשוטין לאו דוקא דמאי רבותא דפשוטין כי מה שפרש"י ז"ל דדלמא פשוטין נקט דוקא משום דבעי' הכירא אין זה מספיק כי מה הכירא בעי' בכאן אלא למעט החלל שלא יהא בו יותר מן השיעור ויותר נראה מה שפירשו בזה כי בפשוטין יש גריעותא ומעליותא כי בשיעור כל בין הפסין עד עשרים ושתים אמות ואתה נותן פשוטין בנתיים לא ישאר שם אויר

עשר ותתמעט הפירצה כי בכ"ב אמות כשנתן לדיומדין ב' אמות ישאר בחלל שבנתים כ' אמות תתן באמצעיתן פשוט אחד ולא ישארו לכאן ולכאן עשר אמות שלימות ואלו לא ניתן פשוטין בנתים אלא שהארכת הדיומדין תוכל להאריכן בצימצום עד שישארו שם עשר אמות שלימות של אויר וזהו למעליותא בפשוטין לר"מ. והגריעותא היא שבפשוטין לעולם יהיה הפרוץ מרובה על העומד שהרי אין לנו עומד אלא שתי אמות של דיומדין ורוחב הפשוטין והשאר פרוץ הוא כולו ואלו בהארכת הדיומדין אפשר שיהי' העומד כפרוץ שהוא כשר מן התורה בכל מקום לרב פפא ואפשר ג"כ שיהא העומד יותר על הפרוץ שהוא כעומד אפי' לרב הונא בריה דרב יהושע עכ"ל הריטב"א. וזה הפי' שהוטב בעיניו דחוק הרבה יותר ויותר ממה שדקדק על פרש"י כי מה בכך שיהא הפירצה עשר אמות שלימות או פחות מכאן הרי עד עשר מותר לר"מ ועשר בכלל ועוד מה ענין דין עומד ופרוץ לכאן הרי בהדיא אמרו שבפסי ביראות התירו בפרוץ מרובה על העומד לדברי הכל ועוד דכל אופן הפי' הנזכר אינו שייך כ"א באויר כ' אמות בין הדיומדין כמו שכתב הוא ז"ל שם בעצמו וא"כ מה נעשה אם יהא אויר ביניהן יותר מכ' או פחות מכאן דאזדא ליה הבנין של אותו הפי' סוף דבר לא נאריך בזה. והנראה לנו ביותר לקיים דברי רש"י אלא דטעמא בעי מהיכי תיתי דנצטרך בכאן להיכר כמה שהקשה הריטב"א ולפי מה שנתבאר לן מהסוגיות דהכא ודהתם במאי דפליגי בדין העושה במקום אחר בר"ה כעין פסי ביראות כדלעיל הונח לנו קושיא זו בפשיטות דטעמא דבעי' הכירא הכא כי היכי דלא ליחלף במחיצות כאלו במקום אחר בר"ה וכדקאמר כאן בהדיא מתוך שאת עושה דיומדין אבל לא פשוטין אף הוא סבור לומר שמא מחיצת שבת כך הוא כמבואר בפנים וכפי' הב' שפרשתי והיא העיקר. והשתא איכא למימר דזהו דמספקא ליה לאביי אי דוקא פשוטין בעי' לר"מ מהאי טעמא כי היכא דלא מיחלפא במקום אחר. ומשום דס"ד דאביי כר' אלעזר דהכא דלדינא לא הוי רה"י במקום אחר במחיצות כאלו וכעין דקאמר הכא בהדיא דלהכי בעי' פשוטין לר"א. ופשיט ליה רבה בלישנא קמא תניתוה וכו' מאי לאו דמאריך בדיומדין וזהו דלא כסברא דידך דאיכא חששא דמיחלפא אלא בהדיא תנינן ובלבד שירבה בפסין ואי משום חששא דידך לאו מילתא היא דאנא כהאי לישנא דר' אלעזר סבירא לי כדגריס התם דבאמת אי עביד ליה במקום אחר כעין פסי ביראות דהוי רה"י גמור לכל מילי. וללישנא בתרא דהתם דפשיט ליה רבה דמפיש ועביד פשוטין ודחי לה אביי לא דמאריך בדיומדין ה"נ מסתברא וכו' א"כ איפכא הוי דרבה פשיט ליה דצריך פשוטין משום האי חששא דמיחלפא ואביי לא חש להא ומדייק מדתני בפסין ולהאי חששא לא חיישי' למידי דס"ל כר"א דהתם. וזהו דאיכא עוד נ"מ לדינא

להני תרי לישני בפשיטות רבה להבעיא ובמה דשקלי וטרי בענין זה כמבואר. והשתא ניחא נמי באידך הבעיא דאביי דאבתרא אליבא דר' יהודה פשוטין עביד או דמאריך בדיומדין וכו' ולכאורה קשה חדא כקושית התו' בפשיטות דרבה דהאי בעיא ד"ה ואם איתא וכו' וע"ש שתירצו בדוחק דמה שכתבו אבל הכא איירי ברחב הרבה וכו' מאין הוא מוכרח דאיירי ברחב הרבה גבי פסין גופייהו דאהא קאי. מהא דקאמרי ליה אי אתה מודה וכו' וזה קאי על המקום הרחב. ועוד דאפי' נימא כסברת התוס' אכתי איכא למידק אאביי מאי תיבעי ליה הדר אליבא דר' יהודה בתר דפשיט ליה לעיל אליבא דר"מ ומהיכי תיתי לומר דבהך סברא גופיה פליגי נמי ר"מ ור"י אי דיומדין עדיף או פשוטין עדיף ולדרכינו ניחא דהאי אידך בעיא דאביי לדר' יהודה אזלא כלישנא קמא דלעיל בפשיטות רבה דלבתר דפשיט ליה דמאריך בדיומדין וכדדייק ליה לישנא דקתני בפסין דודאי דהא דהשיב ליה אביי תני פסין דחויא בעלמא הוא וזה פשוט ומדחזי אביי דפשיט ליה דמאריך בדיומדין (ולא משום דעדיפי לענין סתימת הפירצה דמ"ש אי עביד בפשוטין או בדיומדין כדלעיל) א"כ סבירא לדידיה דלא חיישי להך חששא דמיחלפא לר"מ והשתא בעי אליבא דר"י דהלכתא כוותיה אי נמי ס"ל כר"מ בהא דלא חיישי' למידי או דלמא לר"י חיישי' ובעי' פשוטין דוקא ופשיט ליה דודאי משום חששא דמיחלפא לא חיישי' דכ"ע ס"ל כר"א דהתם אלא מלישנא דר"י דקאמר זו מחיצה ואלו פסין שמעי' דס"ל דבפשוטין הוא מתקן לעולם דאם איתא זו מחיצה וכו' כלומר דודאי דבהארכת דיומדין נראה כמחיצה טפי מתיקון בפשוטין דלא הוה ליה לר"י למינקט בלישניה ואלו פסין ולא תימא לפרש דטעמא דבעי פשוטין משום חששא היא דאי הכי קשיא דרבה אדרבה דלעיל אליבא דלישנא קמא דלא מסתברא לעשות פלוגתא חדשה בין ר"מ ובין ר"י בהאי סברא דחששא וכדלעיל ומתוך שנתבאר בפירושא דהסוגיא יתבאר לך ג"כ דעת הרמב"ם ז"ל בענין זה דפסיק כרבה כמ"ש בפי"ז בהלכה כ"ט ובלבד שירבה בפסין פשוטין דהלכתא כוותיה דרבה לגבי דאביי כמבואר בכמה וכמה מקומות דאין הלכה כתלמיד לגבי הרב ומאביי ורבא ואילך הוא דהלכתא כבתראי. ובענין הזורק מר"ה וכו' שכתב שם בהלכה ל"ג וזהו כפשטות הסוגיא דהתם אליבא דר' אלעזר וכמה שנתבאר מדברינו דרבה נמי כהך דר"א ס"ל אליבא דלישנא קמא בפשיטות דהא בעיא קמייתא וכן באידך הבעיא דד"ה מודים בזה דלא חיישינן למידי אלא דמ"ש שם בזה ואפי' היו בבקעה ואין שם באר וכו' זה צריך ליישב דהא קאמר התם בפשיטות ל"צ דעביד כעין פסי ביראות בר"ה. ואפשר דאורחא דמלתא נקט דאין דרך לעשות כן בר"ה אם אין שם באר:

אלא שאתה אומר בעגולה ואני אומר במרובעת. ובתוספתא שם גריס בהדיא הכי בדברי ת"ק אבן מרובעת ובדברי ר' ישמעאל בר' יוחנן בן ברוקה אבן עגולה והכי מייתי בבבלי בדף י"ט אהא דבעי מיניה אביי מרבה תל המתלקט וכו' נידון משום דיומד או לא א"ל תניתוה ר' שמעון בן אלעזר אומר היתה שם אבן מרובעת וכו'. ומהכא משמע דלא פליגי דהא קאמר אין בין דברי לדבריך. אבל התם קאמר במאי קמיפלגי מר סבר חד רואין אמרי' תרי רואין לא אמרי' ומר סבר אפילו תרי רואין נמי אמרינן. ולפ"ז בתל המתלקט נמי בהאי פלוגתא הוא דתליא וכדפרש"י ז"ל דתל נמי כאבן עגולה דמי לר' ישמעאל אמרי' תרי רואין ולת"ק לא אמרי'. והרמב"ם ז"ל שם בהלכה כ"ח כתב היה במקום אחד מן הזוית וכו' אבן גדולה או אילן או תל המתלקט וכו' רואין כל שאילו יחלק וכו'. ולכאורה משמע מדבריו דבמרובעת קאמר שדקדק לומר כל שאלו יחלק וא"כ לפי פרש"י בהסוגיא לא אמרי' בתל המתלקט רואין דהוו להו תרי רואין להאי מ"ד וצ"ל דמכיון דסתם דבריו וכתב אבן גדולה עגולה נמי בכלל וא"כ ה"ה בתל המתלקט. והא דנקט כל שאלו יחלק משום דלבתר דאמרי' שאלו תחקק אמרי' שאנו תחלק וסיומא דמילתא נקט ואמרינן תרי רואין והא דהכריע כר' ישמעאל משום דבני' הברייתא דגריס התם דברי ת"ק לאו בסתמא מיתנייא אלא משום ר שמעון בן אלעזר היא ולא כדגריס בתוספתא ומשום דבעלמא שמעינן דאית לן תרי רואין וכההיא דר' יוסי בר' יהודה לעיל התם בפ"ק די"ד גבי שתי קורות היתה אחת למעלה ואחת למטה רואין את העליונה כאלו היא למטה ואת התחתונה כאילו היא למעלה וה"נ דכוותיה הלכך פסק כר' ישמעאל:

היתה באר אחת גדולה וכו'. הרמב"ם לא הביא זה ואף שלא נתבאר בבבלי בהדיא דפליג עלה מ"מ שמעינן דלא ס"ל לשיטת הבבלי כהאי דהכא שהרי אפי' בשתי חצירות הנכנסות לבין הפסין אסור בשלא עירבו שאוסרין זע"ז ומכ"ש אם חצי הבאר פתוחה ואינה בין הפסין דחיישי' שמא יוציא חוץ לחצייה וכו' ולפיכך השמיט ולא זכר כלום מחילוקי דינים האמורים כאן בזה. וכן בהא דמחלק הכא בדין הכותל ואילן ואישות קנים לענין שיעור אם עלו מאליהן או אם עשאו ביד לא הזכיר מזה אלא כסתמא דהתוספתא והובאה נמי התם לעיל:

חצר שהיא פתוחה לפסים וכו'. ביארתי בפנים שהוא ט"ס וה"נ קאמר בבבלי דף כ' בפשיטות לרבה דמותר אף מבין הפסין לתוכה כדתני בתוספתא בהדיא. ובשתים פליגי נמי התם ופסק הרמב"ם שם בהלכה ל"ד כרבא אם עירבו מותר. ובענין דין מבוי שצידו אחד עכו"ם וכו' יתבאר לקמן במקומו בפ"ו בס"ד:

באו מים בשבת וכו'. שיטת הש"ס דהכא ס"ל מחיצה הנעשית בשבת לאו שמה מחיצה אבל בבבלי ד"כ מסיק שאם נעשית בשגגה שמה מחיצה לכל מילי ואם במזיד לא הוי מחיצה אלא לענין חיוב לזרוק אבל לטלטל אסור. וכ"פ הרמב"ם בפי"ו מהלכות שבת בהל' כ"ב. ובמ"ש שאם נעשית בשגגה והוא שתעשה שלא לדעת המטלטל ונלמד מהאי דפ' מי שהוציאוהו גבי נחמיה נפק וכו' בדף מ"ג ומסיק התם גבי מחיצת אדם כאן לדעת כאן שלא לדעת וה"ה בכל מחיצה הנעשית בשבת ולא שייך זה כלל לבאו מים בשבת דאין כאן לדעת כלל. ולפיכך סתם וכתב בזה בפי"ז בהלכה ל"ג וע"ש:

רבי נסא שאיל מהו לטלטל בין הפסים וכו'. כדפרישית שזהו לשיטת ר' יוסי בר' בון אבל לא משמע כן מסוגית הבבלי שאפי' מחצר הנכנסת מותר לטלטל מתוכה ומבין הפסים לתוכה:

הלכה ב

והוא שיעורא כשיעור הזה אפי' גמל כולו מבחוץ מותר וכו'. וכן פסק הרמב"ם בפי"ז בהלכה כ"ט:

על דעתיה דר"מ דיומדין פשוטין וכו'. לשיטתיה אזיל האי ש"ס דמסיק לעיל דלא דין מודה לדין ולא דין מודה לדין. אבל מסוגית הבבלי נלמד דרבי יהודה מודה לר"מ שאם הוא יותר מי"ג אמה ושליש מרבה בפשוטין כמו שנתבאר הכל לעיל בד"ה מתוך שאת עושה דיומדין וכו' וע"ש:

הלכה ד

מחלפה שיטתיה דר' יהודה וכו'. ולמאי דפרישית במסקנת הסוגיא בההיא דרבנן דקיסרין אמרין אזלא כהאי דמשני בבבלי דכ"ב דר' יהודה לר' יהודה ודרבנן לרבנן:

הלכה ה

מחצר המשכן למדו וכו'. זה לשון הרמב"ם בפי' המשנה בביאור החשבון שכתב שם ואם תשום השיריים שני שלישים כמו שנוטה דעת הירושלמי תהיה מדת אותו השטח ד' אלפים תתקצ"ג ושבע תשיעיות. והתי"ט הרחיב בביאור דבריו ולמי שהוא יודע קצת בחכמת התשבורת בחשבון הכפול ובחשבון החילוק פשוט הוא אלא שצריך כאן לבאר דברי הסוגיא כולה לפי חשבון הזה והרי לפניך מבוארת היטב הדק בפנים:

חצר שהיא פתוחה לקרפף וכו'. כדפרישית שנפרצה וכו'. וזה מסייע לגירסת הרמב"ם בהסוגיא דהתם בדף כ"ה כמ"ש פי"ו בה"ז והארכתי הרבה בזה בחי' שיטת שבת ועירובין ואין כאן מקום להאריך. ומתוכן הדברים יתבאר לקמן בפ' כל גגות בס"ד:

הלכה ח

רבי בא בריה דרב פפי בעי אמר הריני מנטל רשות ביתי וכו'. דמיא לבעיא דרב פפא לאביי התם בשלהי פרקין לר"א אי אמר לא מנטלינא ולרבנן אי אמר מבטלינא מאי וכו' ומסיק בין לרבנן בין לר"א כיון דגלי דעתיה גלי:
סליק פירקא בסייעתא דשמיא

פרק ג

הלכה א

בכל מערבין. פי' רש"י ז"ל עירובי חצירות ותחומין והקשו התוס' הא בפ' הדר משמע דבעירובי חצירות בעי' פת לכ"ע ואין כאן תפיסה על רש"י בזה דאם בפ' הדר גבי פלוגתא דר"מ ורבנן משמע הכי. מיהו בפ' חלון דף פ"א בפלוגתא דר"א ור' יהושע לא משמע דלכ"ע בעי' פת דהא קאמר התם מאן שמעת ליה דאמר פת אין מידי אחרינא לא ר' יהושע וכו' וא"כ לר"א לא בעינן פת ורש"י אין דרכו לשמור בפירושו המסקנא לדינא והכי קאמר ר' יוסה כאן בהדיא בגמ' דמתני' ד"ה היא וכדפרישית דיכילנא לפתרה לד"ה לר"א בין בעירובי חצירות בין בעירובי תחומין ולר' יהושע דהלכתא כוותיה בכל מערבין דקאמר בעירובי תחומין דוקא הוא:

סומכוס אומר אף בחולין לכהן בבית הפרס. לפי נוסחא דהכא וה"ק נמי בגמ' לסומכוס א"כ לא פליג את"ק אלא פלוגתא דר"י וסומכוס קמ"ל ובגמרא בסוף הלכה פריך אליבא דסומכוס מעתה אפי' בבית הקברות ראוי הוא לעבור על השבות וכו' וכדפרישית שם דשבות דקאמר היינו טלטול דכוש וקיסם ואליבא דר' נחמיה דאין הכלים ניטלין אלא לצורך תשמישן ומידי אחרינא דאית בה שבות לא משכחת לה הכא. והתם קאמר בדף ל"א אליבא דר' יהודה דברייתא דס"ל מערבין לכהן טהור בתרומה טהורה וכו' מוקי לה אליביה כעין אוקימתא דהכא בההיא פירכא מעתה אפי' בבין הקברות וכו' והא דלא משני הכא דסומכוס סבר לה כרבנן וגזרו על שבות בין השמשות וכעין דקאמר התם לטעמא דפליג בתרומה ולא ביין לנזיר משום דלנוסחא דהאי תלמודא לא אתינן להא דבאמת לא פליג סומכוס את"ק במידי אלא עם ר' יהודה הוא דפליג ולא מוכחא לן דסומכוס לא ס"ל כרבי דלא גזרו על השבות בין השמשות. ולמאי דמסיק התם במאי

דפליגי ת"ק ור' יהודה בבית הקברות וכדפרישית בפנים א"כ לסומכוס דהכא נמי לק"מ ובכולא ס"ל כת"ק דמתני' ובלבד דבר שהוא נאכל חי כמות שהוא. והמסקנא בשמעתין דהתם דבעי' מידי דאורחא לעשות ממנו סעודה או ללפת ביה ועיין בדבור דלקמן מענין זה:

עשאן מי מלח נלקחין בכסף מעשר וכו' והוא שנתן לתוכו שמן ר' יוסי בעי וכו'. התם בפרקין דכ"ז אמרי' ר"א ור"י בן חנינא חד מתני אעירוב וחד מתני אמעשר לא שנו אלא מים בפ"ע ומלח בפ"ע וכו' מאן דמתני אמעשר כ"ש אעירוב וכו' כי אתא ר' יצחק מתני אמעשר וכו' לא נצרכה אלא שנתן לתוכן שמן ותיפוק ליה משום שמן ל"צ שנתן דמי מים ומלח בהבלעה. משמע דכל זה לענין כסף מעשר הוא דאיתמר דהא עיקר הקושיא מעיקרא על הא דר' יצחק מההיא דר' יהודה בן גדיש דשומנא דפירא בעינן לא הויא אלא בכסף מעשר בלחוד ועלה היא דמשני לא נצרכה אלא שנתן לתוכו שמן וכו' וא"כ לענין עירוב דמכ"ש הוא דנפקא לן דמערבין במי מלח לא בעי' שנתן לתוכו שמן ואדרבה אם בשנתן לתוכו שמן תיקשי ותיפוק ליה משום שמן ולא שייכא האי שינוייא דהבלעה גבי עירוב. והתוס' שם בד"ה אבל במים ומלח מערבין כתבו בסמוך מוקי לה בשנתן לתוכן שמן וקשה תיפוק ליה משום שמן כדפריך לקמן אמעשר והכא לא שייך שנויא דהתם וי"ל דהכא איצטריך דאע"ג דלא הוי מן השמן מזון שתי סעודות. ועל תירוצם זה קשה חדא מאי האי דקאמרי דהכא איצטריך דמשמע מדבריהם דאוקימתא שנתן לתוכן שמן קאי גם אעירוב ומהיכי מוכרח זה לפרש מה דלא איתמר בגמרא בהדיא אלא אכסף מעשר בלחוד ולומר דעל עירוב נמי אמרו כן הא ע"כ עירוב קיל הוא מכסף מעשר ואם בכסף מעשר הוא דאמרי' דבעי שמן משום קושיא דשומנא דפירא בעי' אכתי מנא לן למימר דגם בעירוב כן ולא עוד אלא מכח האי קושיא גופיה ותיפוק ליה משום שמן איפכא הוא דמוכחא דלא אמרו שמן אלא בכסף מעשר ולא בעירוב. ועוד דהם תרצו בפשיטות דאיצטריך אף על גב דלא הוי מן השמן מזון שתי סעודות והש"ס דהכא איפכא הוא דמקשה וכדבעי ר' יוסי עלה מעתה לא יערב אלא לפי חשבון וכלומר דאי תימא דבעי' שמן גם בעירוב אם כן לא יערב אלא לפי חשבון ושנתן לתוכו שמן שיעור מזון שתי סעודות בתמיה דאי הכי תיפוק ליה משום שמן ונהי דמשמע הכא דקושיא דרבי יוסי קאי נמי אכסף מעשר וה"ק שאם אתה אומר בכסף מעשר דבעי שמן מעתה נמי בעירוב כן ולא יערב אלא לפי חשבון והא לא מצית אמרת דתיפוק ליה משום שמן. מיהו בענין הקושיא בכסף מעשר הדרינן לדינא לשינויא דהתם שנתן דמי מים ומלח בהבלעה ובענין עירוב הקושיא כדקאי קאי וא"כ לא בעינן שמן בעירוב. ומעתה זכינו לידע טעם הרי"ף

והרמב"ם ז"ל שלא כתבו אלא במים ומלח מערבין ולא הצריכו שמן וכמ"ש הרמב"ם בפ"א מהלכות עירובין בהלכה ח' גבי שיתוף וטעמם שלא פירשו כפירוש התוס' אלא כמו שנתבאר. וראיתי להריטב"א ז"ל שכתב בזה כפי' התוס' וסיים וכן מוכח מירושלמי בפירוש אבל מדברי הרי"ף והרמב"ם ז"ל נראה שהם סוברים דגבי עירוב מיירי אפילו בשלא נתן לתוכו שמן כיון שדרך לטבל וללפת בו דהא גבי עירוב לא בעי' מידי דאיקרי פרי אלא מידי דאורחא לעשות ממנו סעודה או ללפת בה ואינו מחוור לא לפי שיטת התלמודא ולא לפי שיטת הירושלמי עכ"ל וממה שנתבאר מחוור ומחוור הוא לפי שיטה דהתם ופשיטא לפי שיטתא דהכא דאיפכא מוכרח הוא דלא בעינן שמן גבי עירוב וכדר' יוסה דאסיק עלה בקושיא. ותו לא מידי:

תמן תנינן הנודר מן המבושל וכו'. מה דשייך לכאן נתבאר בחבורי בנדרים שם ועיין שם:

נדר מן הככר מערבין בו. ואין חילוק בין אמר ככר זו עלי או שאמר שבועה שלא אוכל ככר זו וכהאי תנא דברייתא דהתם בדף ל' אליבא דר"א ככר זו עלי מערבין לו בה ככר זו הקדש אין מערבין לו בה. וכ"פ הרמב"ם בפ"א מה' עירובין בהלכה י"ד. ומהכא סיעתא להאי תנא אליבא דר"א. והאי קושיא דר' אחא דהכא ואין אדם נשאל על הקדישו לא שייכא אלא למאן דיהיב טעמא דשאלה. וכדאמרי' התם אליבא דסומכוס וטעמא דלא פליג אלנזיר ביין אבל אליבא דרבנן וכדקי"ל העיקר דקפדינן דמידי דחזי לשום אדם בעי' והקדש אכולי עלמא אסור ואפי' הקדש שלא נפדה כהלכה תנינן לקמן דאין מערבין בו ומשום דבתר השתא אזלינן:

עבודה זרה שעשאה לחי למבוי וכו'. והכי איתמר נמי בבבלי פ' חלון דף פ' עושין לחי אשירה וכ"פ הרמב"ם בפי"ז מה' שבת בהלכה י"ב. וכתבו התוס' שם דאע"ג דלחי נמי בעי שיעור גובה וגם רוחב משהו מיהא בעי מ"מ כיון דלא בעי אלא שיעור זוטא לא החמירו וגבי לולב אפי' ביו"ט שני משום מצוה היא דהחמירו בו:

ולכהן בבית הפרס וכו'. מעתה אפי' בית הקברות וכו'. כבר נתבאר הכל לעיל ד"ה סומכוס אומר בס"ד וע"ש:

הלכה ב

אבל בעירובי תחומין תני שנתן עירובו בירושלים וכו'. הא לא אתיא אלא לר"ע דלקמן בפ' הדר דס"ל הנותן עירובו בעיר מודדין לו ממקום עירובו אלפים אבל למאי דקי"ל הנותן עירובו בעיר לא עשה ולא כלום דבלאו הכי יש לו אלפים מעידו לא משכחת לה עירובי תחומין במעשר שני כלל ומיהת למדנו מכאן דשאר עירוב כגון של חצירות אם הוא פת או שארי דברים אם הוא של שיתוף מבואות מערבין במעשר שני בירושלים

מכיון שהוא ראוי לאכילה שם. ומכאן למד הרמב"ם לומר כן כמ"ש בפ"א מהלכות עירובין בהלכה ט"ו ומערבין במעשר שני בירושלים:

מפני מה מערבין בחצירות מפני דרכי שלום. עיקרא דהאי מילתא לקמן בפרק חלון בה"ו הוא דאיתמרא ועל המתני' דהתם שייכא ועל ר' יוסי דקאמר התם במתני' לא אמרו לערב בחצירות וכלומר אחר שנשתתפו כבר במבואות אלא כדי שלא לשכח את התינוקות ולפיכך מיקל ר' יוסי התם בשירי עירוב ועלה מייתי דר' יהושע אמר להך טעמא דמפני דרכי שלום הוא שאמרו לערב בחצירות אע"ג שנשתתפו כבר במבואות ומשום שדרך לשלח עירובי חצירות ע"י תינוקות וכהאי עובדא דמייתי וא"כ לא מחלקינן בין תחילת עירוב לשירי עירוב אלא כהת"ק דנתמעט מוסיף ומזכה וכו' והכא לא מייתי להא אלא לראיה שגובין עירובי חצירות על ידי קטן ועיין לקמן פרק חלון שם:

הדא ילפא מן ההיא באומר לו אני מערב על ידך שאינו צריך לעמוד עמו וכו'. כמו שהבאתי בפנים שכך היא הגי' בפ"ב דמעשרות ונכונה היא. והתוס' בדף ל"א ע"ב בד"ה כאן בעירובי תחומין וכו' הביאו לזה וכתבו ובירושלמי נמי מחלק בין אמר צא וערב ובין אמר צא ואערב לך. וצ"ל אצא ואערב לך. והרמב"ם ז"ל לא חילק בכך בדין עירוב כמ"ש בפ"ו מהלכות עירובין בהלכה כ"ב בדין זה הרוצה לשלח עירובו וכו' והוא שיעמוד מרחוק עד שיראה זה הפסול או הבהמה שהגיעו אצל הכשר שאמר לו להוליך את העירוב. וכבר ביארתי לזה בפ"ב ממס' מעשרות בהלכה א'. דאע"ג דלתרומה ובמעשרות כתב לחלק כן שהרי בפ"ד מתרומות בהלכה ז' שפסק כהאי דרב נחמן דבשל סופרים הוא דאמרי' חזקה שליח עושה שליחותו אבל בשל תורה להחמיר הוא דאמרינן שליח עושה שליחותו אבל לא להקל וכמה שהעלו התוס' שם לדעת ר"ת וכך הוא דעת הרמב"ם ולפיכך כתב שם האומר לשלוחו צא ותרום לי וכו' ומצא כרי תרום אין חזקתו תרום שמא אחר חרס שלא ברשות ובפ"א מהלכות מעשר בהלכה ח' ביאר החילוק דמחלק הש"ס כאן שכתב האומר לחבירו הריני מעשר על ידיך אינו צריך לעמוד עמו עד שיראה או יעשר אם לא יעשר ואם אמר הוא לחבירו עשר על ידי צריך לעמוד עמו ודין דתרומה והמעשר שוים הן מ"מ הכא בעירוב לא למד מהאי דהכא ולחלק כן וטעמו דהכא כשנעשה השליחות ע"י הפסול החשש היא דילמא לא ממטי ליה כדדייק התם ולפיכך צריך בעומד ורואהו וכשרואה שהגיע אצל הכשר סגי ומכיון שכן מה לי אם הוא אמר ערב על ידי או שזה א"ל אערב על ידיך הא עיקר החששא שמא לא יוליך זה השליח הפסול אצל זה וצריך לעולם שיעמוד עמו ורואהו עד שהגיע אצל הכשר ואם

לא נעשה השליחות ע"י הפסול אלא ששילח עירובו ביד אחר הואיל ובשל סופרים הוא לעולם אמרי' חזקה שליח עושה שליחותו:

הלכה ג

נתנו באילן למעלה מעשרה טפחים אין עירובו עירוב. סוגיא זו מהבבלי ושמעתתא דכלכלה דבתרה עמוקה הרבה ביארתי בביאור רחב והיטב הדק בחידושי שיטות שבת ועירובין שלי וכאן לא אביא אלא הצריך והשייך לחיבור זה ומה דאפשר לבאר בקצרה. בענין אוקימתא דרישא דמתני' שוין הסוגיות דהכא ודהתם דבאילן העומד ברשות הרבים עסקינן ויש בקורתו ארבעה וכו' כמבואר הכל בפנים. וכל זה אם דוקא רחב ארבעה בעי' למקום הנחת עירוב וכרבי יהודה דברייתא דמייתי התם בדף ל"ג או לא יתבאר לקמן. ובענין ברייתא דכלכלה דמייתי הכא נשתנית הנוסחא כאן מהגירסא דתוספתא ומהאי דהתם וביארתי בהסוגיא כמה שהיא לפנינו ובענין הסברא דקאמר הכא הואיל וראוי הוא להפכה ולבטל רה"י שבה. ולפי סברא זו יש לחדש בהאי שמעתתא דכלכלה דהתם ולא נאריך כאן בזה כ"א מה שצריך ביאור לענין דינא ובאיזה תירוצים מהקושיות בהסוגיא דהתם. ובענין אוקימתא דסיפא נתנו בבור מוקי התם בעומד בכרמלית ונתכוין לשבות למעלה וכו' כדפרישית במתני' אבל הכא מוקי באומר שביתתי תתתיו והיינו למטה בבור וכדפרישית. דהבור קאי בר"ה ודומיא דאילן דרישא הוא ול"ק פשיטא וכו' כדמקשי התם דף ל"ד ד"ל דהכא בבור רחב הרבה מיירי דמהו דתימא דלא אמרי' ביה מטפס ועולה מטפס ויורד. וכדאשכחן לעיל בפ"ב גבי פסי ביראות דבבור רחב הרבה אמרי' בדף כ"א דאפי' לאדם נמי ופרש"י שאינו יכול לטפס מותר לי למלאות ולשתות והשתא סד"א דלחומרא נמי אמרי' הכי דמכיון שאינו נוח לו לטפס לא מצי מטי לגבי עירובו ולמישקליה לגביה נמי לא מצי שהרי עומד למעלה בר"ה ואיהו הא קני ליה שביתה למטה הלכך קמ"ל דהואיל ומ"מ אפשר לו לירד ע"י איזה תחבולה ולהגיע אצל עירובו הוי הוא ועירובו במקום אחד וסוגיית הבבלי פשיטא ליה דאפי' בכה"ג לא צריכא דאיך שיהיה מכיון דמצי מטי לגבי עירובו מאי קמ"ל הרי הוא ועירובו במקום אחד הוא הלכך מוקי לה בשנתכוין לשבות למעלה בכרמלית וקמ"ל כדרבי וזהו דאיכא בינייהו דהני תרתי סוגיות דהכא ודהתם בענין אוקימתא דהסיפא. ואי קשיא הא קשיא לפי סוגיית הש"ס הבבלי דמוקי לאילן דרישא דקאי בר"ה ורבי היא ולבור דסיפא דקאי בכרמלית ורבי היא והני תרתי אליבא דרבי למה לי הא מכיון דשמעינן מרישא דכל דבר שהוא משום שבות לא גזרו עליו בין השמשות תו לא איצטריך להך דהסיפא וכ"ת דבעי למינקט גוונא דבכ"מ שנתנו לעירובו הוי עירוב

כדקתני אפי' עמוק מאה אמה א"כ ליפלוג וליתני באילן גופיה בד"א בעומד בר"ה אבל בעומד בכרמלית אפי' נתנו למעלה מעשרה עירובו עירוב דעירובו ברה"י דסתם אילן רתב ד' והוא נתכוין לשבות למטה בכרמלית ואין כאן אלא שבות. וקושיא זו הניח התיו"ט בקושיא. ועוד קשיא לי למאי דמוקי דהאילן קאי בר"ה ונתכוין לשבות למטה א"כ יש כאן עוד שבות אחד בנתנו למטה מי' דקא מייתי מכרמלית לר"ה מלבד האי שבות דמשתמש באילן וכדכתב רש"י דה"ה דהוי מצי למיפרך והא קמייתי מכרמלית לר"ה אלא כיון דהא שבות והא שבות חדא מינייהו נקט. והשתא לבתר דמשני ואוקי לה כרבי שמעי' דאפילו בתרתי שבות כגוונא דהכא לא גזרו עליו בין השמשות שהרי משתמש באילן הוא ומייתי מכרמלית לר"ה וא"כ לכאורה קשה מהאי דלקמן במתני' גבי נתנו במגדל ואבד המפתח דאביי ורבא מוקמי התם לפלוגתייהו דר"א ורבנן דבמנעול קטור במיתנא עסקינן ובעי סכינא למיפסקיה וכו' ור"א ס"ל כר' נחמיה וכו' וכדפרישית שם דסברא דר"א אפי' אליבא דרבי אתיא ומשום דמכיון דאיכא תרתי טלטול הסכין ומיפסקיה להחבל גזרו עליו בין השמשות וכך הוא עולה אליבא דפרש"י ע"ש. ונהי דהא ל"ק מאי אירי' דמוקי להת"ק דס"ל כר' יוסי הא אפי' הוה ס"ל כר' נחמיה נמי מצינו לפרש פלוגתייהו דת"ק ס"ל דאפי' היכא דאיכא תרתי שבות וכגוונא דמתני' דידן לא גזרו עליו בין השמשות ור"א ס"ל דבכה"ג שפיר גזרו. דהא ליתא דאיכא למימר הואיל והלכתא כוותיה דר' יוסי בעי לאוקמי מילתא דת"ק אליבא דהלכתא. אלא דהא קשיא לפי פי' רש"י בההיא פלוגתא דמגדל דאי הכי ליפלג ר"א גם ברישא דמתני' דהכא ולימא דמכיון דאיכא תרתי דמשתמש באילן וקא מייתי מכרמלית לר"ה אפי' למטה מי' אינו עירוב. ועל כרחך כדי לתרץ הך קושיא לפרש"י צריך שתאמר דשאני ההיא דמגדל מההיא דהכא דהתם תרתי עובדי הוא דעביד בהני תרתי דשבות טלטול הסכין ומפסקיה להחבל וכל חד וחד מעשה בפ"ע הוא ובכה"ג דוקא הוא דס"ל לר"א דגזרו עליו אף בין השמשות אבל הכא בחדא עובדא דעבד עביד להני תרתי דשבות דבהדי דשקיל לעירובו וממטי לגביה משתמש באילן הוא וקא מייתי מכרמלית לר"ה וא"כ מה לי שבות אחד או יותר דאהאי מעשה חדא דקעבד להני שבות בבת אחת לא גזרו עליו בין השמשות. וחילוק זה נכון הוא מצד הסברא ומוכרח הוא לפי פרש"י בההיא דמגדל וכדאמרן. ויש דוגמא לזה בהאי דאמרינן לקמן במכלתין דף ס"ח גבי ההוא ינוקא דאשתפוך חמימיה ולא שאני לך בין שבות דאית ביה מעשה לבין שבות דלית ביה מעשה וה"נ דכוותיה דשאני בין שבות דאית ביה תרתי מעשה לבין שבות דלית ביה אלא חדא מעשה והתם לא הוי ביה מעשה כלל אלא אמירה לנכרי. ומיהו בהאי סברא דאמרן דחדא שבות מהני

תרתי דגוונא דמתני' ממילא הוא דאתיא בלא מעשה באפי נפשיה דמיא להאי דאמרו גבי ההוא ינוקא ושאני מהאי דמגדל היא וכד אתינן להך סברא היינו יכולין ליישב ממילא להך קושיא דלעיל דליפלוג באילן גופיה דאי קאי בכרמלית אפי' למעלה מי' עירובו עירוב דהא ליתא דהא על כרחך בעי' לעולם לאוקמי דנתכוין לשבות למטה דאי למעלה מאי קמ"ל הוא ועירובו במקום אחד הוא. וא"כ בנתכוין לשבות למטה שפיר איכא הכא תרתי עובדי בהני תרתי שבות חדא דבעי לעלות באילן ולמשקליה לעירובו והדר כי ממטי ליה למטה קא מטלטל מרה"י לכרמלית הוא ובהאי גוונא לא הוה מודה בה ר"א דדמיא להההיא דמגדל הלכך מוקי לה לסתמא דמתני' ככ"ע דקאי בר"ה דהשתא לא איצטריך ליה לעלות באילן גופיה אלא דקאי למטה ושקיל ליה לעירובו שהוא למטה מעשרה וממטי ליה לגביה דלית כאן אלא מעשה חדא בהני שבות וכדאמרן. אמנם לחזק בתירוץ קושיא זו אביא עוד סברת הריטב"א ז"ל במ"ש בהלכה זו וז"ל ואיכא דקשיא ליה משום דהניח עירובו באילן מאי שימוש באילן איכא דהא לא אסרו חכמים אלא שלא ישתמש גופו באילן וכדתנן ולא עולין ע"ג אילן אבל ליטול ממנו משא אין בזה איסור דהא דכוותה תנן ואין רוכבין ע"ג בהמה ואפ"ה מותר ליטול משא שעליה כדתנן בפ' מי שהחשיך הגיע לחצר החיצונה נוטל את הכלים וכו' וכ"ש שאין לאסור מפני שנהנה באילן להיות עירובו עומד שם שאין זה בכלל גזירה דלא עולין באילן. ובהדיא אמרי' בפ' כירה דף מ"ה מניתין נר ע"ג דקל בשבת. והנכון בעיני דהכא איסורא משום דזימנין דכי שקיל ליה נותן גופו על האילן והוא משתמש בו ונכון הטעם שאסרו להניח נר ע"ג הדקל ביו"ט שמא ישתמש באילן כשיטלנו משם. והא דפרכינן בהדיא והא קא משתמש באילן משום דחזיא ליה לתנא דלא חייש כלל ואע"ג דזמנין דאפי' למטה מעשרה אפשר דמשתמש באילן ולא עוד אלא דאפילו למעלה מעשרה לא אסר אלא מפני שהוא ברה"י ואין עירובו עמו במקום אחד אבל לשמא יעלה באילן כדי ליטלו לא חייש כלל להכי פריך והא קא משתמש באילן עכ"ל הריטב"א. למדנו מדבריו דמיהת חמירא לן האי איסורא לעלות באילן גופיה וליטול ממנו העירוב כשהוא למעלה בראשו מכשנוטלו כשהוא למטה מעשרה דאין החשש אלא דזימנין דכי שקיל ליה נותן גופו על האילן. ולפ"ז אף אנן נאמר דמהאי טעמא גופיה מוקמינן באילן העומד בר"ה ולמטה מעשרה הוא דעירובו עירוב משום דשבות כי האי הוא דלא גזרו ביה בין השמשות דאינו אלא משום חששא בעלמא דזימנין כו' אבל אי הוה בעי לאוקמי דקאי בכרמלית ולאשמועינן דאפי' למעלה מעשרה ליהוי עירוב הוה קשיא לן דאימא איסורא כי האי דבעי למיעל באילן גופיה ולמישקליה אימא לך אפי' לרבי אסור הוא אף בין השמשות וה"ז דומה

למ"ש התוס' בדף ל"ג בד"ה והא אי בעי מייתיה ליה דרך עליו כו' דבמקום שבקל יכול לבוא לידי איסור דאורייתא אפי' רבי מודה דגזרו עליו בין השמשות וכ"כ הרא"ש ז"ל. ואע"ג דהכא ליכא לבוא לידי איסורא דאורייתא דאין כאן אלא שמא יתלוש מיהו בעולה באילן גופיה איכא האי חששא גופיה טפי מכשנוטלו מלמטה מי'. דכשעולה באילן עצמו יותר בקל הוא לבוא לידי תלישה ואיכא חיוב חטאת. ואפשר דאה"נ דאפי' לרבי גזרו אף בין השמשות בעולה באילן גופיה והלכך לא מצי לאוקמי דקאי בכרמלית. והכי דייק לישנא דהש"ס דקאמר לעולם דקאי בר"ה ונתכוין לשבות למטה ורבי הוא ולמה ליה לאהדורי בהאי לישנא לעולם וכו' הא השתא בדקאי בר"ה הוא דקיימינן ולא הוי ליה למימר אלא הא מני רבי היא אלא לאשמועינן כדאמרן דדוקא בהכי הוא דעסקינן אפי' לרבי ולאפוקי בעומד בכרמלית דאי למטה מעשרה פשיטא מכרמלית לכרמלית הוא ומאי קמ"ל. ואי בשנתנו למעלה מעשרה אפשר דמכיון דצריך לעלות באילן גופיה אסור הוא אפי' לרבי ותנא דבא להשמיענו דבכרמלית עירובו עירוב וכרבי ע"כ לא אפשר בענין אחר אלא כדתני בסיפא נתנו בבור ודקאי בכרמלית ונתכוין לשבות למעלה. זהו העולה לנו לתרץ קושיית התיו"ט מהסברא שזכרנו למעלה וכן מתוך סברת הריטב"א ובהצטרפות ב' סברות אלו יתבאר לך יותר ואין להאריך. ובענין אם בעינן רחב ד' למקום הנחת עירוב כבר כ' הרא"ש בשם הר"מ ז"ל שפסק כרבנן דהתוספתא דקתני נתנו ע"ג קורה שהיא גבוה עשרה טפחים עירובו עירוב וכן לא זכר הרי"ף ז"ל שצריך שיהא רחב ד' וכן הרמב"ם ז"ל לא זכר מזה כלום שיהא הנחת העירוב על מקום ד'. ומתני' דאיירי באילן רחב ד' משום דסתם אילן הוא כן ולא דבעי' דוקא על מקום ד'. ובענין הא דקאמר רבא ל"ש אלא באילן שחוץ לעבורה של העיר וכו' ולא זכר מזה הרי"ף והתרעם עליו בעל המאור ז"ל וכן לא זכר הרמב"ם מזה כלום וצריך ביאור. ושלא להאריך במקום אחד יתבאר מזה בהלכה דלקמן בס"ד:

הדא דתימר במגדל של אבן וכו'. ובבבלי דף ל"ה תרי אוקימתות חדא במגדל של לבנים וחדא אוקימתא במגדל של עץ וכל זה לפרש פלוגתייהו דתנאי במתני' אבל לענין דינא כל שאין כאן מלאכה בנטילת העירוב הוי עירוב. וזהו שסתם הרמב"ם דבריו וכתב דרך כלל בפ"ו מהלכות עירובין בהלכה י' נתנו במגדל ואבד המפתח אם יכול להוציאו בלא עשיית מלאכה ה"ז עירוב שאין אסור לעשות בין השמשות במקום מצוה אלא מלאכה. ולפי שאין מערבין אלא לדבר מצוה. ובענין דקאמר הכא בפשיטות נעשה כשובר את החבית וכו' ומשמע דבכל ענין מותר כל היכא דלא נתכוין לעשות כלי וכ"כ התוס' שם ד"ה ואמאי הוא במקום א' וכו' שמביאין להא דהכא. ומיהו בירושלמי קאמר ממתני'

וכו' משמע דבלא מוסתקי נמי שרי בכלי עץ. וכן דעת הרמב"ם בדין שובר את החבית בפכ"ג מהני שבת בהלכה ב' שסתם דבריו ולא כתב אלא כלשון המשנה וטעמו דסובר דהא דקאמר רב אשי בפ' המביא דף ל"ג כי תניא ההיא במוסתקי והיינו חבית שבורה זרעועה לאו לאוקימתא לקושטא דמילתא קאמר אלא הואיל ופריך התם ולית ליה לר"א הא דתנן שובר אדם את החבית וכו' ומשני רב אשי דלר"א מוקמינן האי מתני' במוסתקי אבל לדינא כל שלא נתכוין לעשות כלי שרי וכפשטות הסוגיא דהכא:

הלכה ד

נתגלגל חוץ לתחום וכו'. בבבלי דף ל"ה גרסי' עלה אמר רבא ל"ש אלא שנתגלגל חוץ לד' אמות אבל לתוך ד' אמות הנותן את עירובו יש לו ארבע אמות. ורבו הפירושים בזה ואני לא אביא אלא כפי' הרמב"ם ודעתו ז"ל ומה שהכריחו לפירושו והיוצא מזה לדין אחר וכיוצא בו שנלמד עוד מזה לבאר בכמה מקומות בחיבורו. דעת הרמב"ם לפרש הא דקאמר רבא הנותן את עירובו יש לו ד' אמות היינו ד' אמות במקום עירובו והוא באמצע הד' אמות כ"ה בפירושו להמשנה. וכ"כ בחבורו בפ"ו מהלכות עירובין בהלכה י"א כל המניח עירובו יש לו במקום עירובו ד' אמות ולפיכך המניח עירובי תחומין שלו בסוף התחום ונתגלגל ויצא חוץ לתחום בתוך ב' אמות ה"ז עירוב ואם יצא חוץ לב' אמות אינו עירוב וכו'. והעיקר בזה כמ"ש הה"מ לדעתו שם שאינו מדמה דין ד' אמות להנחת העירוב לדין הטלטול שאמרו והוזכר בדבריו בפי"ב מהלכות שבת בהט"ו מותר לאדם לטלטל בר"ה בתוך ד' אמות על ד' אמות שהוא עומד בצידן ויש לו לטלטל בכל המרובע הזה. ונראה לו שרבא כיון שלא הזכיר ד' אמות לכל רוח אינו ר"ל אלא ב' אמות מכאן וב' אמות מכאן וכשהזכיר חוץ לד' אמות ר"ל חוץ למקום ד' אמות שיש לו אע"פ שאינו חוץ לתחום אלא ב' ע"כ מדברי הה"מ שם. ובדין מי שיצא חוץ לתחום הנשנה לקמן בסוף פ"ד כתב בפכ"ז מהלכות שבת בהלכה י"א וז"ל מי שיצא חוץ לתחום אפי' אמה אחת לא יכנוס שהד' אמות שיש לו לאדם תחילתן ממקום שהוא עומד בו לפיכך כיון שיצא חוץ מתחומו אמה או יתר ישב במקומו ואין לו להלך אלא בתוך ד' אמות. מעמידת רגליו ולחוץ. ועיין בדברי הה"מ שם שיש שפירשו דבריו כר' יהודה במתני' מי שישן בדרך וכו' דלקמן בפ"ד. ולדעתי נראה לפרש כחכמים דהתם והיינו דודאי לענין טלטול אין לו לטלטל אלא במרובע של ד' אמות על ד' אמות וכמו שפירשתי לקמן במתני' שם ומיהו הד' אמות שלו לעולם הן מתחילין ממקום שהוא עומד בו וכדבריו בפי"ב שהבאתי שכתב שהוא עומד בצדן. והשתא מכיון שזה יצא חוץ לתחום ולדעת מיירי ושלא במקום מצוה כי היכי דלא תקשי מהבלעת תחומין כקושיית הראב"ד שם. וכבר

מתורץ זה בפירושו שם. דלא אמרו הבלעת תחומין מילתא היא אליבא דחכמים אלא דוקא במקום מצוה או שהוא לאנסו כההיא דנחמיה בריה דרב חנילאי בדף מ"ג וכ"כ הרי"ף ז"ל בהדיא בפ"ד וא"כ זה שיצא במזיד חוץ לתחומו אין לו לחזור בתוך התחום ואין לו אלא ד' אמות מעמידת רגליו ולחוץ ולא לצד תחומו. ודאתאן עלה בענין ד' אמות של מקום עירובו דלעיל דלדעת הרמב"ם מכיון שלא אמר רבא בהדיא ד' אמות לכל רוח ש"מ דהד' אמות הן ממקום העירוב שבאמצע וב' אמות לכאן וב' אמות לכאן. ובהכי ניחא לי ליישב לדעתו ז"ל בהאי שלא הזכיר מדין דרבא בשמעתא דנתנו באילן דלעיל דאמר רבא לא שנו אלא באילן העומד חוץ לעיבורה של עיר וכדפרש"י ז"ל בעיבורה של העיר שהיא בתוך אלפים של עירו והיה רוצה לילך עוד אלפים והניח עירובו באותה העיר באילן וכו' ופריך אי הכי בחוץ לעיבורה נמי כיון דאמר רבא המניח עירובו יש לו ד' אמות הואי רה"י כו' אמר רב יצחק הכא באילן הנוטה חוץ לד' אמות עסקינן וכו'. והנה במה שלא הזכיר דינא דרבא גופיה בהא דמחלק באילן ודאי לק"מ לדברי הרמב"ם שהרי הוא ז"ל לא הזכיר כלל דין דאילן גבי עירוב. וכמו שהראה דבפ"ו מביא שאר בבות דמתני' נתנו במגדל נתנו בראש הקנה או הקונדס ובבא דנתנו באילן לא הזכיר בשום מקום אלא שנכלל בדבריו במ"ש שם בהלכה א' וט' שכתב וצריך שיהא הוא ועירובו במקום אחד וכו' לפיכך אם נתכוין לשבות בר"ה וכו' ובזה כולל כל חלוקי דינים הנאמרים באילן ובבור דמתני' שם וא"כ כל היכא דמקרי רה"י או כרמלית וכגון בתוך עיבורה של העיר שהיא כבתוך העיר כמה שהזכיר למעלה בהלכה ה' ג"כ בכלל דינים אלו. ועוד דבר מן דין הרי כבר כתב הרא"ש בשם הר"מ ז"ל בריש כיצד מעברין דהאי דמחלק רבא בין אילך העומד חוץ לעיבורה ובין העומד בתוך עיבורה של עיר כר"מ דהתם הוא דס"ל נותנין קרפף לעיר וזה אחד מן הראיות של מהר"מ דפוסק כר"מ. ורי"ף ורמב"ם פסקו שם כחכמים כמו שיתבאר טעמם לקמן שם. ועיין לקמן בפ' הנזכר בד"ה נותנין קרפף לעיר ותמצא ישוב נכון ביותר ומוכרח הוא. אלא שזה צריך ביאור שלא הזכיר מאוקימתא דהתם אליבא דרבא דבאילן שנוטה חוץ לד' אמות כו'. ומה שנאמר שם בהאי אוקימתא ולמאי שנתבאר לעיל י"ל דלא סמיך הוא ז"ל אהאי סוגיא לא על הקושיא אליבא דרבא ולא על האוקימתא בהשינויא וטעמו דהרי עיקר הקושיא אינה אלא אי מפרשינן להא דרבא דיש לו ד' אמות לכל רוח וכדכתבו התוס' שם בהדיא בד"ה והאמר רבא הנותן עירובו יש לו ד' אמות לכל רוח כאילו מוקפת מחיצה וכו' וזה לא שייך כ"א דוקא לדעת המפרשים דרבא לכל רוח הוא דקאמר וכך היא כוונת הסוגיא דהתם אליבא דרבא ולפיכך אתינן לאוקימתא דרב יצחק והאמור בה אבל כי דייקינן

מלישנא דרבא גופיה שלא הזכיר בדבריו לכל רוח וכפירושו ז"ל שאין לו אלא ב' אמות לכאן וב' אמות לכאן והכל ברוח אחת לא שייך לומר דהוי כמוקף מחיצה דנחשבי' להמקום הזה כרה"י וכד אתינן להאי דיוקא אליבא דרבא גופיה תו לא צריכין כלל להאי אוקימתא וזה טעמו ז"ל שלא הזכיר כלום מזה. וכן לא הזכיר הרי"ף ז"ל מזה משום דמפרש להא דרבא גופיה כפי' הנזכר:

אבל אם היתה ספק טהורה ספק טמאה מערבין בה. אם נפרש לזה כפשטי' כדנראה לכאורה א"כ הוא נגד התוספתא דסוף פ"ב והובאה בבבלי דל"ו דספק טמאה ספק טהורה אין זה ספק עירוב כשר. לכך נראה דהאי לא אמר וכו' כעין בעיא הוא דשואל הש"ס אם נדייק דלא אמר אלא ונטמאת ספק וכו' אבל אם היתה ספק טהורה וכו' מהו שמערבין בה ועלה קאמר ר' שמואל בר נחמן אחר חזקות הלכו כלומר דלא מכשרינן בספק עירוב אא"כ איכא למימר אוקי אחזקתיה בשעת הנאת העירוב אבל זה שנולד הספק מקודם ולא היה לו חזקת כשרות בשעת הנחה אין זה ספק עירוב כשר והוי כדהתם והאי מתיבין וכו' מילתא באנפי נפשה היא:

רבי יונתן אמר קומי ר"ח רובה וכו'. הך מילתא מוחלפת שיטה היא בבבלי סוף פ"ק דר"ח לר' יונתן ודר' יונתן לר"ח ופסק הרמב"ם ז"ל כר' חייא בריש פרק כ"ז מהלכות שבת היוצא חוץ לתחום המדינה בשבת לוקה וכו'. וכנלמד ממסקנא דהכא אין לך מחוור מכולם אלא י"ב מיל כמתנה ישראל. ומה שנמצא מקושיית בעל המאור ז"ל בשאר המפרשים שהקשו מהא דאמרי' בפ' כלל גדול דידע בתחומין ואליבא דרבי עקיבא ואי י"ב מיל מדאורייתא אמאי קאמר אליבא דר"ע דוקא י"ל דר"ל דפ' כלל גדול דאיתמר הך שינויא אליביה התם ס"ל כמ"ד הכא דסוף תחומי שבת אינו מחוורין מד"ת והלכך קאמר ואליבא דר"ע דוקא. ועיין לקמן בפ"ה הלכה א' ד"ה התיב אסי וכו' תמצא ישוב נכון וסייעתא גדולה לדעת הרי"ף והרמב"ם ז"ל:

עירוב עשו אותו כספק חרש לפי אשר כתוב לפנינו יש לפותרו כדפרישית בפנים ולמ"ד עירוב ד"ת ויותר נראה שצ"ל כספק חדש וזהו הדין דתנן בריש פ"ח דנדרים קונם יין שאני טועם היום וכו' ואם אמר חדש אחד אסור בכל החדש ור"ח להבא ומותר בו וקי"ל דאפי' ר"ח הוא ב' ימים לא אמרי' דהואיל ויום ל' שהוא ספק אם הוא מחדש זה או מחדש הבא נחמיר בו מספק אלא דאפ"ה מותר בו והולכין להקל דאינשי ריש ירחא קרו ליה וה"נ בספק עירוב אפי' למ"ד ד"ת היא הולכין בו להקל וכשר:

הלכה ה

רבי חגי בעיא קומי ר' יוסה ההן אם לא כי לא חד הוא. וכך היא הגירסא נמי בקידושין שם ומבואר בפנים דלפי גי' זו אדרחב"ג דהתם קאי. ובחיבורי על סדר נזיקין כתבתי בסוף פ"ז דמציעא בקונטרס האחרון שביארתי שם לכל משפטי התנאי ולכל השיטות המתחלקות בדיני התנאי והבאתי שם גי' הרמב"ן ז"ל שהביא בספר המלחמות בפ"ב דביצה גבי ההוא גברא דאמר להו הבו ד' מאה זוז לפלוני ולינסב ברתי וכו' להאי דהכא וגריס ההן אם לא כלאחר הוא ופירושו דאדלעיל קאי דקאמר הכל מודים שאם אמר לאשה הרי את מקודשת לי לאחר שירדו גשמים ירדו גשמים מקודשת וכו' אלמא כל שאמר לאחר א"צ לכפול תנאו לפי שלא חלו הקידושין עכשיו וכאילו לא נעשה בו שום מעשה ועל זה הקשה ר' חגי הרי זה האם של תנאי בני גד ובני ראובן דכתיב אם לא יעברו לא כלאחר הוא ואע"פ כן הצריך הכתוב לכפול התנאי ומשלי שאני התם שהיתה הארץ לפניהם והם מחזיקים בה מעכשיו לפיכך כפל משה רבינו התנאי שאם לא יקיימו אותו יטלו אותה הנחלה מידם. ולהרשב"א ז"ל בחידושיו בפ' מי שאחזו היה לו עוד גי' אחרת שם דגריס והן אם לא כל אחד הוא ופירושו לפי דעתו וכוונתו שהקשה ר' חגי והאי תנאי באם כלומר אם אומר אם יהיה הדבר הזה יהיה כך לא הכל אחד היא בתנאי על מנת דהא התנאי עם בני גד ובני ראובן היה באם אם יעברו ואפ"ה הצריך משה רבינו תנאי כפול ומ"ש דנקטת על מנת דוקא הוא שצריך תנאי כפול. ומשני שנייא הוא וכו' ולפיכך היה צריך חיזוק גם בתנאי באם. באופן שלפי הגי' הזה הוא בהפך ממה שהסכימו כל הגאונים ז"ל בענין משפטי התנאי וכפי הנלמד מש"ס דילן וברורתי שם לכל הסברות והדיעות ומה שלמד הרמב"ם מסוגיא דהכא אינו כ"א דבר אחד וזה דכל לאחר א"צ תנאי כפול וכמ"ש בריש פ"ט מהלכות גירושין המגרש את אשתו לאחר זמן קבוע מגורשת כשיגיע הזמן וכו' ובזה א"צ לכפול דבריו וכו'. ויתר הדברים בדיני שכ"מ ובחלקי תנאיו ביארתי שם הכל בס"ד:

הרי שעירב בין שני תחומין וכו'. תוספתא זו הובאה בבבלי לקמן בפ"ד דף נ ומוסכמת היא. ופלוגתא דרב גבי בהמה איתמר בבבלי פרק משילין דל"ז וכדהכא דחבית מותרת ובהמה אסורה ומטעמא שהאברים ינקו זה מזה וכמ"ש הרמב"ם ז"ל בסוף פ"ה מהלכות יו"ט ע"ש:

הלכה ז

אכל את אחד מהן מבעוד יום ה"ז חמר גמל היינו אם עירב בפת בשני דאין אותה פת של ראשון מבורר אבל אם רצה מערב ברגליו שהרי אם עירב בפת בראשון מערב ברגליו כדרב יהודה התם בדף ל"ט:
הדרן עלך פרק בכל מערבין

פרק ד

הלכה א

מי שהוציאוהו. ר' יהודה אומר הוא ושלש אמות וכו'. תוספתא זו הובאה בבבלי פרקין דף מ"ח פלוגתא דרבי מאיר ורבי יהודה וקאמר מאי בינייהו איכא בינייהו ארבע אמות מצומצמות ולפרש"י לרבי מאיר מרווחות לרבי יהודה מצומצמות. והרי"ף והרא"ש כתבו בהיפך לרבי מאיר מצומצמות ולרבי יהודה מרווחות. וכך היא נראה מדברי הרמב"ם בפי"ב מהלכות שבת בהלכה ט"ו שכתב במדת אדם כשיפשוט ידיו ורגליו וזהו כרבי מאיר אלא שפסק להחמיר כמ"ש הכ"מ שם:
אמר ר' אחא דר' נחמיה היא וכו'. מדאוקי למתני' כדר' נחמיה דפירות א"כ ס"ל דדין שניהם שוים כמו שהאדם צריך שתהיה גם החזרה שלו בשוגג כך הפירות ולא משמע כן בבבלי בריש פרקין דאוקי מילתא דרב פפא דמתיר בפירות אפי' חזרו במזיד כתנאי וס"ל לר"פ כת"ק דברייתא ולא כר' נחמיה וראב"י ובאדם דמתני' כ"ע ל"פ שצריך שתהי' גם החזרה שלו שלא לדעת וע"כ לר"פ מתני' אף כדת"ק אתיא דשאני פירות דלעולם אנוסין מיקרי ע"י האדם. וכן פסקו ז"ל כהת"ק כדפסק הרמב"ם בפ"ה מהלכות יו"ט וכן התוס' והרא"ש ז"ל כאן. ומיהו הא דקאמר הכא ואתיא דר' נחמיה כר"מ לכאורה קשיא הא אפי' כר' יהודה אתיא דעד כאן לא פליג ר' יהודה וס"ל בשוגג לא יאכל בו ביום אלא במבשל דאיסורא דאורייתא הוא דעביד אבל הכא אימא מודה. ואפי' נפרש דה"ק ואתיא דר' נחמיה דמתיר בשוגג ולא קניס שוגג אטו מזיד כר"מ דאיהו נמי לא קניס דאי כר' יהודה הא קניס שוגג אטו מזיד ולר' נחמיה דבמזיד אסור א"כ הוה ליה למיקנסיה אף בשוגג וא"כ לא אתיא מילתא אלא כר"מ. וכך נראה מדברי התוס' שפירשו כן שכתבו בד"ה מכלל דת"ק וכו' להוכיח דטעמיה דראב"י לאו משום דקניס שוגג אטו מזיד אלא משום דלמא אתי להוציאן חוץ מד' אמות וסיימו וכן איתא בירושלמי וכו' והיינו כדאמרן דלא קניס שוגג אטו מזיד וזהו כר"מ. מ"מ היא גופה קשיא דמאי דוחקיה לאוקי מילתיה כר"מ דילמא הא דקניס ר' יהודה שוגג אטו מזיד באיסורא דאורייתא הוא דקניס. וצ"ל

דס"ל להאי ש"ס דמאן דקניס שוגג אטו מזיד אפי' בדרבנן קניס ומאן דלא קניס אפי' בדאורייתא לא קניס. וכך העליתי בפ"ב דתרומות בהלכה ג' ד"ה בשוגג באיסור דמוכרח כן להאי ש"ס מכמה סוגיות. והתוס' כתבו כאן בפשיטות דקיי"ל דלא קנסינן שוגג אטו מזיד לא בדאורייתא ולא בדרבנן. וקשיא על זה דהא מוכרח היא ממסקנת הש"ס דילן בגיטין דף נ"ג ונ"ד דלר' יהודה דקי"ל כוותיה לגבי ר"מ ס"ל דבמידי דאורייתא שפיר קנסינן שוגג אטו מזיד ואפי' במידי דרבנן במקום דאיכא למיחש לאיערומי איכא דס"ל הכי. ויש הרבה שיטות וחלוקי דינים בזה כמו שהארכתי במקומו בתרומות שם בס"ד:

רבי יעקב בר אחא וכו' מהלך באלפים ומטלטל בד' אלפים אמה ע"י זריקה. זהו כשמואל בבבלי פרקין דף מ"ב והכריעו הפוסקים הלכה כשמואל. והתוס' בד"ה ונכרים כתבו ובירושלמי מוקי לה בר' יהושע וכ"כ הרא"ש ולא אשכחן הכא אוקימתא מוחלטת כר' יהושע בפי הגירסא אשר לפנינו אלא דהוון בעי מימר לאוקי פלוגתייהו דאמוראי אליבא דר' יהושע דוקא ודחי לה הש"ס דאפילו אליבא דר"ג פליגי כמבואר היטב בפנים:

אם היה הים גלני. ובבבלי שם ע"ב אמרו לאיכא בינייהו אחריתא בקופץ מספינה לספינה ומשום דבים גלני נמי א"א דלא ניידא הספינה מארבע אמות לארבע אמות. ומיהו הכריעו הפוסקים כרב דאמר הלכה כר"ג אף בדיר וסהר כדפסק הרמב"ם בפכ"ז מהלכות שבת בהלכה י"ב וכן הכריחו התוס' בדף מ"ג מכמה סוגיות ע"ש:

הלכה ב

תיפתר שהיה בנמל יותר מבית סאתים. וסתם נמל לא הוקף לדירה וא"כ לא הוה מהני ליה מחיצות וכדכתב הרמב"ם בפ"ז בה"ד מי שעמד מבעוד יום וכו' או שהיה בא בדרך ונתכוין לשבות ברה"י הידוע אצלו וכו' ואם היתה רה"י זו מקום שלא הוקף לדירה אם היה בה בית סאתים מהלך את כולה וחוצה לה אלפים אמה לכל רוח ואם היתה יותר על בית סאתים אין לו בה אלא ד' אמות וחוצה להן אלפים אמה לכל רוח ולפ"ז היתה השאלה אם מותר להן לירד ולהלך את כולה והא דקאמר ולא יהיו מחיצות גבוהות עשרה וכו' או או קאמר כדפרישית בפנים:

הלכה ג

ואפילו יצא למגדלה וכו'. כדפרישית שהיה תחום מגדלה מובלע בתיך תחום טבריה ואתיא דרשב"ל כרב שימי בר חייא בבבלי דף מ"ד דהבלעת תחומין מילתא היא. וכ"פ הרמב"ם בפכ"ז מה' שבת ודוקא ביצא לדבר מצוה כדמסיח התם דבהא הוא דמודו ליה רבנן לר"א וכן אם יצא לאנסו כמו שנתבאר לעיל:

הלכה ד

אשכח תני בשחרית זרחה החמה וכו'. לפי הגי' דבבלי דף מ"ה לשחרית מצאוהו רועי בקר וכו' א"כ תשובת חכמים שאמרו לו משם ראיה שמא בלבו היתה וכו' קיימת היא דאין ראיה מר טרפון אבל לפי גי' דהכא שפיר טפי שאילו היתה בלבו למה המתין עד שזרחה החמה וש"מ שלא היה יודע עד שאמרו לו רבי הרי העיר לפניך הכנס:

הלכה ה

ואפי' ער ולא קנה לו שביתה וכו'. כדפרישית וזה מוסכם הוא שאם רוצה לקנות שביתה במקומו א"צ שיאמר בפירוש תקנה לי שביתה כאן אלא קנה שביתה ממילא וממקומו אין לו אלא אלפים אמה לכל רוח. וכן מבואר הוא בהלכה דלקמן:

גר שטבל לאחר שהאיר המזרח וכו'. ולא נפשטה האבעיא ומסתברא דלא קנה כלום דלא דמיא להא דאמרי' אלו היה ער קנה ישן נמי קנה דגר שלא טבל לאו בר אקנוי' שביתה הוא דהוה. ומיהת ש"מ מהכא דגר יכול לטבול בשבת ולא אמרי' תקוני גברא הוא דטבילה עצמה מותרת בשבת וגברא ממילא הוא דאיתקן:

בירר לו מבעו"י וכו'. הא ודאי ע"כ דבעלמא קאי דלא שייך לומר מבעו"י אגוונא דמתני' ולא על גוונא דריש פירקא אלא כדפרישית בפנים. ומיהו הא דר' בון יש לפרש דה"ק דאם אתה בא לדמות האי בעיא שבירר לו אחד מן הרוחות לתחומו מבעו"י וקדש עליו היום ומהו לחזור אח"כ להא דקאמר ר' יהודה בהלכה ד' יכנס הא ליתא דשאני התם שלא היה יודע אם הוא בתוך התחום ולא נתכוין לשום אחד מן הרוחות לתחומו אבל בגוונא דהבעיא שכבר בירר לו אחד מן הרוחות מבעוד יום לתחומו הא ס"ל לר' יהודה במתני' שאם בירר לו שאינו יכול לחזור בו וה"ה הכא שכבר בירר וקדש עליו היום בכוונה זו מסתברא שאינו יכול לחזור בו:

הלכה ז

מי שבא בדרך והיה ירא שמא תחשך. וכך הגי' בדברי הרא"ש וכן נראה שכך היא גי' הרמב"ם כמ"ש בחבורו פ"ז מהלכות עירובין בה"ג. ורש"י ז"ל כתב וחשכה לו גרסי' ולפי גי' זו צ"ל דלאו דוקא אלא שהיה סמוך לחשיכה והוא לא רצה לזוז משם. ונראה דלרש"י הי' קשה לו הגי' והיה ירא שמא תחשך שהרי יכול הוא לילך עד סמוך לחשיכה. ולמאי שפי' בפנים ניחא היא הגי' דהכא אלא משום דגריס התם לקמן והא חשכה לו קתני א"כ כך היתה הגירסא לפניהם במתני' פתר לה תרין פחרין. מאי דאיכ א בינייהו בין הני תרין פתרין מבואר הוא כדפרישית בפנים. דהאי פתרא בתרא הויא ממש כדהתם דמ"ש אם החזירו חבירו מאיזה טעם שיהיה או שא"ל אנא מערב עלך ועל בני עירך ולא

עירב כלל שהוא מכיון שהחזיק בדרך קנה שם שביתה ומותר לילך לשם ועקר רגליו מבני עירו והן אסורין לילך לשם אלא הרי הן כבתחילה ומעירן יש להן אלפים אמה לכל רוח וזה פשוט. והרמב"ן ז"ל בספר המלחמות כתב על זה שכך פירשו הגאונים. ומ"מ לפי הגמרא שלנו החזירו חבירו היינו דא"ל עת חמה היא עת צינה היא ודעתו ללילך למחר לביתו:

הלכה י

מי שיצא חוץ לתחום וכו'. מבואר הוא בפנים דלא תיקשי בענין הבלעת תחומין וכבר זכרתי לעיל מזה. ועיין בפ"ג בהלכה ד' ד"ה נתגלגל חוץ לתחום מה שנתבאר שם בסייעתא דשמיא:

הדרן עלך פרק מי שהוציאוהו

פרק ה

הלכה א

מאן דאמר מאברין מוסיפין לה אבר וכו'. נראה דאף בהני שינוי לשונות לכאורה אין נ"מ בזה מ"מ י"ל דהכא איכא קצת נ"מ דלהך דתני מאברין שמוסיפין לה אבר וכדפירש"י ז"ל שאם יש אבר שיוצא מן העיר בקרן מזרחית דרומית רואין כאילו אבר גם בקרן מזרחית צפונית ומודדין משם א"כ בעיר שאין אבר יוצא ממנה כלל אלא חומה חלקה ושוה לה לסביבותיה אפשר שאין מוסיפין לה כלום ואין מודדין התחומין אלא מקיר העיר כ"א כשיש בית דירה בתוך שבעים ושיריים שלה בזה הכל שוין שמצטרף לעיר ומודדין אלפים אמה חוץ מבית דירה זה. ולמ"ד מעברין כאשה עוברה א"כ לעולם נותנין לה עיבור וזה היה נוטה לדעת ר"מ במתני' דלקמן דלעולם נותנין קרפף לעיר. ועיין בהלכה דלקמן מה שיתבאר שם בס"ד:

כמה היה רחוק ר' יצחק אמר מיל. האי דר' יצחק לא שייך להך דרשא דדריש שכל המקבל פני רבו כאלו מקבל פני שכינה אלא איידי דדריש בהאי קרא מפרש אגב שלא היה רחוק יותר ממיל בכדי שיכולין לבוא אצלו בשבת וכדפרישית בפנים מהיכן היא דדריש לה הכי ומיהו צ"ל דלא ס"ל לר' יצחק הא דלקמן דר' חייה מקשי האיך היו יוצאין לבית מדרשו של משה וקאמר להם משה עשה להם ג' צריפין ושלשה בורגנין ולפ"ז היה רחוק יותר ממיל מן המחנה ולר' יצחק לא הי' צריך לשום תקנה ומדרשות חלוקות הן:

מאיכן מעברין כנגד השקוף וכו'. מבואר בפנים במאי דשקלי וטרי הכא והמסקנא שמודד כנגד השקוף והיינו בחוט מתוח על כל פני העיר ומודד מן החוט ולהלן

כדפרישית וכדקאמר בבבלי דנ"ה ע"א היה בית אחד יוצא כמין פגום וכו' רואין אותן כאילו חוט מתוח עליהן וכו' וכ"כ הרמב"ם ז"ל בפכ"ח מהלכות שבת בהלכה ג':

אמר רב נחמן עד ראשה דמדינתא מילתיה דר"ש אמר כן וכו'. הך דר"ש בתוספתא פ"ד היא וגריס התם מפני מערות ומגדלות שביניהם ומוקי לה אביי התם בדף נ"ה ע"ב כשיש בנין על פיה. ותיפוק ליה משום בנין גופיה ל"צ להשלים. והרמב"ם ז"ל כתב שם ומערה שיש בנין על פיה ויש בה בית דירה ולא הזכיר כלום מענין להשלים. ולכאורה קשה קושית הש"ס ותיפוק ליה משום בנין גופיה. ונראה שהוא ז"ל היה מפרש כפי' הב' דהתוס' שם שכתבו ועוד יש לפרש להשלים דיש בבנין ד' אמות וקאמר שמשלימה למערה לצרפה לבנין ואין מתחילין למדוד אלא מסוף המערה וכדסיים שם וכל אלו מצטרפין עמה כלומר עם העיר ואין מודדין אלא מסוף המערה ולהלן וא"כ ממילא לק"מ ולא היה צריך לבאר יותר:

מהו ליתן פגום לפגום. ופשיט לה שנותנין פגום לפגום מהאי דאמר רשב"ל וכו' ומשמע שאפי' הפגומין הללו שהם רחוקים מן העיר ויש כמה וכמה בין פגום של צד זה ובין הפגום שכנגדו כל זמן שהפגום השני בתוך ע' ושיריים של הראשון יש לו דין של הראשון דהא קאמר יכול אני לעשות שתהא בית מעון מתעברת עם טבריא והן רחוקין זה מזה וע"י שאת רואה את האיצטדין וכו' ואם חמשת מן פיגמא וכו' ואם תמשח מן פחורתא וכו' וזה ודאי על פגום השני קאמר שלא תמדוד מן הפגום עצמו שהוא נכנס לפנים אלא מן פחורתא שכנגדו ויוצא להלן וע"י חוט מתוח כדי שתהא נפשה דסריקין בתוך ע' ושיריים שלפניה וא"כ ש"מ שיש לדין פגום השני כל דין שיש להפגום הראשון. והשתא אי אמרי' דבין הפגומין של העיר א"צ הבלעת תחומין ביניהם שאפי' רחוקים זה מזה ד' אלפים מתעברין עם העיר ולא דמי לעיר העשויה כקשת שצריך הבלעת תחומין ביניהן א"כ הוא הדין נמי בפגום השני כך דהא סתמא פשיט לה הכא שנותנין פגום לפגום ודין שניהן שוה היא. והתוס' בדף נ"ה ע"א בד"ה עיר העשויה כקשת וכו' מסתפקין בעיקר הדין גבי פגומין אם דומה לעיר העשויה כקשת וצריך הבלעת תחומין ואפי' בפגום הראשון הסמוך להעיר שלא יהי' ד' אלפים מן הפגום שכנגדו או לא. והרא"ש ז"ל החליט בפגום הסמוך לעיר שא"צ הבלעת תחומין בינו ובין שכנגדו וכמסתפק הוא אם כך הדין גם בפגום השני שכך כתב וז"ל ואפי' לרבה וכו' נראה דגבי פגום היוצא בתוך שבעים ושיריים מן עיקר העיר אפילו יש ביניהן ד' אלפים רואין כאילו חוט מתוח עליהן אבל אם יש בראש האחד הרבה פגומין זה אצל זה כל אחד בתוך שבעי' ושיריים של חבירו וכן בראש האחר דהשתא החיצונים הם חוץ לעיבורה של עיקר העיר בזה צריך לדקדק

אם רואים כאילו חוט מתוח עליה מזה לזה אפי' יש ביניהן ד' אלפים לפי שבטלין אגב העיר עכ"ל בזה. ומכאן יש לפשוט מדקאמר בפשיטת הבעיא נותנין פגום לפגום סתמא משמע דדין אחד להם ואם בהסמוך לעיר א"צ הבלעת תחומין בין ראשי הפגומין כך הוא בהרחוק מן העיר וכן זה אחר זה כל זמן שהן כל אחד ואחד בתוך כ' ושיריים של חבירו. וכן נראה מסתימות דברי הרמב"ם ז"ל שלא הזכיר דין הבלעת תחומין אלא בעיר העשויה כמין גם או העשויה כקשת כדכתב שם בהלכה ח' ובהלכה ג' שהזכיר דין בית היוצא וכו' לא זכר כלום מהבלעת תחומין בינו לבין שכנגדו:

מהו ליתן עיבור לעיבור וכו'. כדפרישית דעיקר הבעיא אם הכל נחשב כעיבור הראשון הסמוך לעיר לכל מילי ונ"מ לנותן עירובו בעיבור החיצון שיהלך ממנו ולהלן אלפים לכל רוח אם הוא כנותן בתוך עיבורה של העיר שלא עשה כלום. ונראה דאף דלא אפשיטא האבעיא בזה פשוט הוא דאי אמרי' שהכל נחשב כאחת א"כ כל העיבורין דין אחד להם לכל דבר. וכך נראה מדברי הרמב"ם בענין זה שכתב שם בהלכה ב' היה בית זה קרוב למדינה בע' אמה ובית שני קרוב לבית ראשון ובע' אמה וכו' וכן עד מהלך כמה ימים הרי הכל כמדינה אחת. א"כ משמע שבכל גוונא הכל כמדינה אחת וכשמודדין מודדין מחוץ לבית האחרון וממילא אם נתן עירובו באחרון לא עשה כלום. ולפני הרא"ש ז"ל הי' לו גי' אחרת בהאי ענייא שהביא מן הבעיא מהו ליתן עיבור לעיבור כו' עד וחד אמר בין בעיר גדולה בין בעיר קטנה דין אלפים ולא הביא כלל האי דכתב לפנינו כאן להילוך וכאן לעיבור ומש"ה כתב ע"ז ומיהו בגמרא דידן קאמר הוו אזלין מברניש לבי כנישתא דדניאל תלתא פרסי. וכדי שלא יחלוק גמרא דידן אירושלמי איכא למימר דברניש עיר גדולה היתה מהלך ג' פרסה. וטפי נראה דגמרא דידן סבירא כרבי שמעון בר יוחאי דהלכה כדברי המיקל בעירובין עכ"ל. ולהגי' שכתוב לפנינו כאן להילוך כאן לעיבור א"צ לכל זה דגם האי תלמודא ס"ל כר"ש בן יוחי בפשיטות לענין הילוך ולענין אחר קא מיבעיא ליה כדפרישית והאי איתפלגון וכו' מילתא אחריתא היא והמסקנא בהאי אידך מ"ד דבין בעיר גדולה בין בעיר קטנה דיו אלפים או דין אלפים להם כמבואר בפנים:

עיר שהיא בנויה כמין קשת וכו'. זהו מה שזכרתי לעיל בד"ה מהו ליתן פגום לפגום וכדקאמר רב הונא התם בדף הנזכר וכדאסבר ר' שמואל אין יתן סנדלוי הכא אתי בדא ונסיב לון וכו'. וכן מתפרש הוא לפי הכתוב בספרי הדפוס הכא הוא אתי ברא ברי"ש ונסי לון כלומר מכאן הוא בא לחוץ ונוטל אותן ואין יתן וכו'. וכמבואר הכל בפנים שהעיקר שבא להשמיענו שצריך שיכול לבוא משתי רוחות להמקום שנתן סנדליו באחד מראשי העיר שאם נתן אותו אצל ראש שהוא במזרח הוא בא מראש המזרח ונטיל לון

וכן הוא בא מראש שכנגדו במערב והולך דרך היתר עד שבא למקום שמונחין במזרח ומפני שאין בין שני הראשים ד' אלפים ומכיון שהראשים מעיר אחת הן והתחומין מובלעין זה בזה יכול הוא לילך מראש זה לראש זה וליטלן אבל אם צריך לעולם ליטלן מרוח אחת והיינו מאותו הרוח שהן מונחין אצל ראש א' או במזרח או במערב וצריך דוקא שיבא מן העיר דרך הרוח זה שהן מונחין אצלו ולא דרך רוח השני ומפני שיש ביניהן ארבע אלפים וליכא הבלעת תחומין אז אסור למדוד להן מן היתר אלא מודדין מן הקשת. וכן הוא בנותן עירובו ביתר שאין לו אלא ממקום עירובו אלפים ולא אמרי' שהיתר עם הקשת נחשב כעיר אחת. וראיתי להזכיר עוד בענין הפגומין שכתבתי לעיל דלהר"י בתוס' אין חילוק בין דין פגומין לדין עיר שהיא כקשת שבשתיהן צריך שיהא הבלעת תחומין ביניהן וכן דעת הראב"ד הביאו הריטב"א ז"ל. ובשם הרשב"א ז"ל כתב וז"ל ומורי הרשב"א שיחיה אומר שיש חילוק בין עיר שהיא כקשת לפגומין היוצאין מן העיר מפני שעיר העשויה כקשת מכיון שישובה על עיר כן אינה עשויה להתמלאות באמצעה אלא אם באין להוסיף על העיר אין מוסיפין באמצע אלא בראשי הקשת הן מוסיפין והולכין וכהאי דאמרי' לקמן בפרקין גבי ג' כפרים המשולשין א"ל רבא לאביי כמה יהא בין חיצון לחיצון וכו' ואפילו ארבע אלפים אמה ומ"ש מהא דרב הונא עיר העשויה כקשת וכו' התם ליכא למימר מלי הכא איכא למימר מלי אלמא כולה מילתא תליא בטעמא דליכא למימר מליוה ולפיכך לא הוזכר דין זה גבי פגימים ולא גבי בורגנין וזה נכון וברור ע"כ:

היתה עיר אחת גדולה ויש בה חריץ וכו'. אם באנו לדמות זה להא דאידך דרב הונא התם חומת העיר שנפרצה הי' צריך לגרוס גם כאן כדאמר שם במאה וארבעים וא' ושליש. והנראה דזה דין אחר הוא ולאשמועינן דאם החריץ מפולש הוא בתוך העיר וכלומר שהולך מן הקצה אל הקצה מחלק את העיר ונעשית כשתי עיירות שכל אחת ואחת נחשבת בפני עצמה ונ"מ לענין שיור בעירוב וכה"ג:

עיר שהיא בנויה על שפת הנחל וכו'. בבבלי פרקין דס"א גרסי' אמר רב הונא עיר שיושבת על שפת הנחל אם יש לפניה דקה ארבעה מודדין לה משפת הנחל ואם לאו אין מודדין לה אלא מפתח ביתו וכו'. ועיין פרש"י שם. והרי"ף ז"ל כתב בזה פירוש כי רוב העתים הנחל מתייבש ומשתמשין בו שאינו מתמלא אלא בשעת הגשם וכיון שאינו משתמש בו נעשה בכלל העיר ואם אין לפניה דקה אין מודדין לה אלא מפתח בתיהן וכו' ולפי פי' זה שפת הנחל היינו משפת הנחל החיצונה וכעין דאמר הכא אלא שנשתנה בהשיעור דהתם מסיק דקה ד' אמות משום דבעיתא תשמישא וכן הביא הרמב"ן ז"ל

להא דהכא בספר המלחמות לסייעתא לפי' הרי"ף ודלא כפרש"י ופי' בעל המאור ז"ל וע"ש וכן דעת הרמב"ם ז"ל כדעת הרי"ף וכעין משמעות מדהכא:

התיב אסי והכתיב וכו' היאך היו נפנין לחוץ. ה"נ מתיב רב חסדא בבבלי פרקין דנ"ה ע"ב ויחנו על הירדן וכו' ותנא כשהן נפנין אין נפנין לא לפניהן ולא לצידיהן אלא לאחריהן. ומשני רבא כדר' יוסה דהכא לפי הגי' דשבת שהבאתי לפנים דגלי מדבר קאמרת כיון דכתיב בהו ע"פ ה' יחנו וע"פ ה' יסעו כמאן דקביע להו דמי. וז"ל הריטב"א ז"ל הא דפרכינן מהא דתניא שאין נפנין אלא לאחוריהן קושיין למאן דאמר תחומין דאורייתא דמתניתא דברי הכל היא ולפי שיטת הירושלמי קושיין לד"ה שהירושלמי סובר דכל חוץ לשלש פרסאות תחומין דאורייתא לד"ה עכ"ל ור"ל דאי למ"ד תחומין דרבנן לק"מ שהרי אינו אלא מד"ס שגזרו ע"ז אחר כך ולדידיה אכתי לא הי' אסור להן תחומין ועוד דאי מדרבנן בלאו הכי לא הוה פריך מידי דגדול כבוד הבריות וכדאמרי' בריש מי שהוציאוהו דף מ"א גבי הא דבעי מיניה מרב הוצרך לנקביו מהו אמר להם גדול כבוד הבריות שדוחה את ל"ת שבתורה והיינו לאו דלא תסור ותחומין נמי דרבנן כדפרש"י ז"ל והשתא נקטינן מהאי סוגיא דהתם דרבא סבירא ליה נמי דמיהת שלשה פרסאות מדאורייתא הוא דאי לאו הכי מאי דוחקיה לשנויי הכי ולימא ליה שאני התם דגדול כבוד הבריות ולעולם בעלמא אין מודדין להן אלא מפתח ביתו אלא ודאי דסבירא ליה לרבא שלשה פרסעות דאורייתא ול"ת דאורייתא לא הוה דחיא אי לאו דטעמא דכמאן דקביעא להו דמי. והרי מכאן סייעתא גדולה לדעת הרי"ף והרמב"ם ז"ל דפסקו דתחום חוץ לשנים עשר מיל מן התורה היא. ועיין לעיל בפ"ג סוף הלכה ד' ד"ה ר' יונתן וכו'. שהבאתי לקושית בעל המאור מההוא דפ' כלל גדול והרי לך יישוב נכון דהתם אליבא דר"ל קאמר לה דידע בתחומין ואליבא דרבי עקיבא ומהכא מוכרח דרבא סבירא ליה דג' פרסאות עכ"פ מן התורה הן:

היאך היו יוצאין לבית מדרשו של משה. ור' אסי דלא מקשה מהא ס"ל כר' יצחק דלעיל דלא הי' רחוק יותר ממיל וע"ל ד"ה כמה הוה רחוק:

ומעלה יתירה היתה בבית עולמים. זהו כדתנינן בפ"ב דמדות וראשי פספסין מבדילין וכו' ראב"י אומר מעלה היתה וגבוה אמה וכו' והך דהכא כראב"י. ועיין בתיו"ט שם ד"ה שער העליון וכו' מה שהביא בשם ראבי"ה הפי' על מעלה יתירה ודוחק גדול הוא וא"צ לזה ע"ש:

מאן דאמר כקורה ומה מקיים כתיבה. כלומר הא דמוכח דכתיבה היו מהלכין דהא כתיב כאשר יחנו כן יסעו ומשני דבא ללמדינו מה בחנייתן ע"פ הדבור וכו' ולא שהיה

מסען שוה לחנייתן. וקשה דהא בהדיא כתיב קרא אחרינא ע"פ ה' יחנו וע"פ ה' יסעו וי"ל דמאי לכ"ע הכל הי' ע"פ הדיבור כמפורש בכתוב אצל חנייתן ומסען אלא דהאי קרא דכאשר יחנו דכתיבא בדגלים מלמדינו היאך נפרש לקראי דחנייתן ומסען והנ"מ היוצא מן ב' פירושים שנוכל לפרשן וזהו למאי דפליגי לעיל דחד סבר דכיון שהיו חונין ונוסעין ע"פ הדבור כמי שהוא לעולם וכגי' דשבת שהובא בפנים וכדאמר נמי בבבלי דכמאן דקביעי להו דמי א"כ להאי מ"ד ס"ל דמקיש מסען לחנייתן דכמו בחנייתן נראין הן כקבוע במקומן שהרי חונין הן כך במסעו מכיון שהוא עפ"י הדבור כמאן דקביעה להו דמי ולאידך מ"ד דס"ל מכיון שהבטיחן הקב"ה שהוא מכניסן לארץ כמי שהיו חונין לשעה וכדאמר הכי בהדיא בפ' אלו קשרים אם כן איפכא סבירא ליה דמקיש חנייתן למסען מה מסען ממקום למקום הוא כך חנייתן אינו אלא לפי שעה ולאו כמאן דקביע להו דמי. וקושיא דלעיל מהאי דהיאך היו נפנין מתרץ לה האי מ"ד כדקאמר לעיל משה עשה להן בחנייתן שלשה צריפין ושלשה בורגנין וכדפרישית דשלשה צריפין ושלשה בורגנין בדוקא קאמר ועל ידי עירוב בין האהל לצריף וכן בין צריף לצריף. והשתא קאמר דמאן דסבירא ליה כקורה היו מהלכין בא הכתיב דכאשר יחנו ללמדינו דתקיש מסען לחנייתן מה חנייתן ע"פ הדבור אף מסען וכלומר דהכל נחשב כמאן דקביע להו. ויצא לנו מזה דמיהת בחנייתן לא היו צריכין שום תיקון שלא היו מודדין מאהליהן דכקבועין הן בכל המחנה. ואם כן הני אמוראי פליגו נמי בהאי פלוגתא דלעיל דמ"ד כתיבה לא דריש האי קרא כאשר יחנו דללמד על היקש מסען כחנייתן לענין קביעות הוא בא אלא ללמדינו דמסען כחנייתן ממש היתה וקרא דעל פי ה' מקיש חנייתן למסען מה מסען לפי שעה אף חנייתן לפי שעה דמכיון שהבטיחן הקב"ה וכו' כדלעיל. ועוד דהתם נמי כתיב בחד קרא ע"פ ה' יסעו בני ישראל ועל פ ה' יחנו. ומ"ד כקורה ע"כ דדריש כאשר יחנו בא ללמדינו דמקיש מסען לחנייתן מה חנייתן כקביעות דמי וכו' וכדאמרן:

בית שנפרץ מרוח אחת. א"כ נשתיירו ג' מחיצות אפי' אין עליהן תקרה נמדד עמה משתי רוחות אין נמדד עמה וכדמפרש ר' אבין בשניטלה קורתו מיירי אבל אם לא נטלה קורתו אף דליכא אלא שתי מחיצות נמדד עמה. וזה קאי בפשיטות ובאויר חצר דקא בעי למיפשט מינה דחי לה דאיכא למימר דאויר חצר שמוקף היא בכל צד ולדירה טפי עדיף מב' מחיצות בלא תקרה. ומיהת נקטינן מהכא דשתי מחיצות ביש עליהן חקרה נמדד עמה. ובבבלי דנ"ה ע"ב איבעיא להו שתי מחיצות ויש עליהן תקרה מהו ובעי למיפשט מדתניא נפש שנפרצה משתי רוחותיה אילך ואילך אין מתעברת עמה מאי לאו דאיכא תקרה לא דליכא תקרה. וא"כ נראה דבעיא דלא איפשיטא היא ולפיכך השיג

הראב"ד על הרמב"ם ז"ל בפכ"ח מהלכות שבת בהלכה ג' שכתב שתי מחיצות שיש עליהן תקרה מצטרפין עם העיר בעיבור וכתב ע"ז בעיא ולא איפשיטא היא ולחומרא ור"ל אף דתחומין דרבנן נינהו מ"מ הכא דגם בג' פרסאות הדין הוא כן ואפילו ביותר הן מצטרפין לעיבור ע"י אלו דקחשיב להו התם והרי להרמב"ם ג' פרסאות דאורייתא הן כדלעיל בד"ה התיב אסי וכו' וא"כ לדידיה נקטינן האי לחומרא. ומ"מ לא קשיא מידי דהרי ידוע הוא זה דבכל מקום דאיכא בעיא דלא איפשטא בבבלי סמך הרמב"ם עצמו על פשיטותא דהכא כמו שזכרתי זה בהרבה מקומות ומכ"ש כאן דאפשר לומר דלא לדחוייה בעלמא קאמר לה אלא ה"ק לא האי נפש שנפרצה דאיירי הכא בדליכא תקרה ובדאיכא תקרה אימא לך דקושטא דמילתא היא שנמדד עמה כי היכי דלישוו הני תרי תלמידי דהכא קאמר בפשיטות שאם יש עליהן תקרה נמדד עמה:

הלכה ב

נותנין קרפף לעיר וכו'. בבבלי דף נ"ז פליגי רב הונא וחייא בר רב אליבא דחכמים. לרב הונא מתפרשת המתני' כפשטה דבשתי עיירות הסמוכות נותנין קרפף לזו וקרפף לזו ובעיר אחת אין נותנין לה כלום לחכמים אלא אם כן היה איזה בית בע' ושיריים לעיר עושין לה עיבור ומודדין מדת התחום מהבית הזה ולחוץ כדאמרי' בריש פרקין. ולחייא בר רב אין נותנין לשתי עיירות הסמוכות אלא קרפף אחד לשתיהן והא דקתני בסיפא אם יש לזו שבעי' אמה ושיריים ולזו וכו' מוקי לה כרבי מאיר. ופסקו כל הפוסקים דהלכה כרב הונא לגבי' דחייא בר רב דזוטר מיניה. וראיה לזה נראה גם מדהכא דקאמר בגמרא עלה דהסיפא הדא אמרה שנותנין קרפף לעיר וכלומר קרפף לעיר ועיר בשתי עיירות הסמוכות ועלה קאמר ר' יעקב בר אחא סלקת מתניתא כלומר בהא סלקת לפירושא דמתני' אליבא דחכמים כפשטה. ונקטינן מיהת מדרב הונא דלדידיה ודאי הלכה כחכמים דבעיר אחת אין נותנין לה כלום אא"כ יש בה בית דירה בהע' ושיריים כדאמרן וזו הוא דעת הרמב"ם ז"ל כדכתב בריש פכ"ח מהלכות שבת כל בית דירה שהוא יוצא מן המדינה אם היה בינו ובין המדינה ע' אמה וב' שלישי אמה וכו' וזהו כחכמים דדוקא בכה"ג הוא שאמרו עושין אותו עיבור לעיר. ויש שפסקו כר"מ דמתני' כדהביא הרא"ש בשם הר"מ ז"ל דהלכה כדברי המיקל בעירובין אפי' יחיד נגד רבים כדריב"ל ועוד דלחייא בר רב הסיפא כר"מ והוי מחלוקת ואח"כ סתם. וא"כ ממילא יש לעיר אחת ג"כ קרפף ואפילו בלא בית דירה. ועוד הביא ראיה מדפליג רבא לעיל בפ' בכל מערבין דף ל"ב בין האילן עומד בתוך עיבורה ובין עומד חוץ לעיבורה עכ"ל וכלומר דש"מ מרבא דלא בעי' בית דירה ובכל גוונא נותנין עיבור לעיר. וכדי שלא להאריך אומר

אני דהמדקדק בסוגיא דהתם ודהכא יבין מאליו מתוכן הדברים דע"כ לרבא דשמעתין גופי' מוכח דפוסק כחכמים ולא כרבי מאיר וכדי שלא יהי' דברי רבא כסתרי אהדדי ע"כ צ"ל דהדר בי' רבא מההיא דאמר פ' בכל מערבין וטעמיה כדלקמן. דהא בשמעתין דהתם מתיב הש"ס לרב הונא מהסיפא וכן ג' כפרים המשולשין וכו' טעמא דאיכא אמצעי הא ליכא אמצעי לא אמר לך רב הונא הא איתמר עלה אמר רבא לא משולשין ממש אלא רואין כל שאילו מטיל האמצעי לביניהן וכו' ואי אפשר לומר דרבא אליבא דהאי דרב הונא הוא דמתרץ לה ולדידיה לא סבירא ליה הכי דהא לקמן שקלי וטרי אבייי ורבא בהא וא"כ משמע דס"ל כרב הונא דהא לחייא בר רב יכול להיות משולשין ממש כדכתבו התוס' והרא"ש ומדשקלי וטרי לקמן כמה יהא בין חיצון לאמצעי וכו' ש"מ כר"ה ס"ל ומינה נמי דרבא פוסק כחכמים והאי דתני אם יש לזו ע' אמה ושיריים ולזו וכו' לחכמים דמתני' וכדפירושא דרב הונא וקתני וכן ג' כפרים וכו' לאו משולשין ממש דאלו לר"מ ודאי לא בעי' לסלקא לפירושא דהמתני' כדרב הונא אלא כדחייא בר רב והסיפא משולשין ממש קאמר וזה פשוט. ומבואר ג"כ דדוקא אליבא פירושא דחייא בר רב מצינו למימר דלדידיה הלכה כר"מ מהאי טעמא דמחלוקת ואח"כ סתם הוא אבל לא אליבא פירושא דרב הונא. והשתא מדנקטינן מיהת מרבא דשמעתין דשיטתי' כרב הונא בפירושא וכחכמים דמתני' לדינא דלא סבירא ליה הל' כדברי המיקל ביחיד נגד רבים אלא ביחיד נגד יחיד דוקא הוה קשה מהאי דרבא בפ' בכל מערבין דמשמע דפוסק הלכה כר' מאיר וכפירושא דחייא בר רב בהסיפא דמתני' וכמו שרצה להביא ראיה מהאי דרבא דלעיל דהלכה כר"מ. ולכאורה נראה דהני תרי מילי דרבא כסתרי אהדדי נינהו. ולהפוסקים לדינא כר"מ דמתני' הי' צריך לדחוק ולומר דרבא דשמעתין לא מפרש הכי אלא אליבא דר"ה דוקא ולדידיה לא סבירא ליה אלא כר' מאיר וכדלעיל וזה ודאי דוחק גדול. אמנם לדעת הרמב"ם דפסק כחכמים דמתני' תמצא דבר ברור ויתיישב הכל על נכון. דודאי הך דרבא דפרק בכל מערבין לא אזלא אלא אליבא דרבי מאיר דמתני' דאפי' אין שם בית דירה נותנין עיבור לעיר ומיהו ע"כ צריך אתה לומר דלדינא הדר ביה רבא דשמעתין ולא פסק אלא כחכמים וטעמא דהאי מילתא הכין הוא דהויא שהרי הא דמחלק התם בנותן עירובו באילן שאם הוא עומד בתוך עיבורה של עיר אפילו למעלה מעשרה הרי זה [עירוב] ע"כ צריך לפרש כדפרש"י ז"ל שם כגון שהיה עיר בתוך אלפים אמה של עירו והוא רוצה לילך עוד אלפים והניח עירובו באותה העיר באילן העומד בתוך עיבורה של עיר עכ"ל. וטעמא דהא קי"ל הנותן עירובו בתוך עיבורה של עיר לא עשה כלום כדתנן לקמן בפרקין. וע"כ צריך לפרש כן וא"כ משמע דפשיטא לן האי

מילתא דעיר אחרת שהיא בתוך אלפים אם נותן בתוכה עירובו אין הדין כן ומפני שאינה מובלעת בתוך שבעים ושיריים של עירו אלא היא חוץ מעיבורה של עירו ובתוך אלפים. והשתא הא בלאו הכי צ"ל דנהי דהא לא תיקשי לרבא דהוה לי' לאשמועינן רבותא טפי דמשכחת לה שאפי' באילן העומד חוץ לעיבורה של עיר והיינו חוץ מעיבורה של עירו נמי הדין כן וכגון דאיכא בית דירה בשבעי' ושיריים של עירו והאילן היא מחוץ ובתוך שבעים ושיריים של הראשון דהא ליתא דכזה ודאי לכ"ע נחשבת הכל כאחת והדין הוא דהוי כעיבורה של עיר ממש ואכתי לא עשה כלום וכמבואר לעיל בד"ה מהו ליתן עיבור לעיבור וכו' וכדפרישית שם דאף דהכא בעיא דלא איפשיטא היא מ"מ מסתברא דלקילא אזלינן וכדפסק הרמב"ם גם כן כן כדכתב שם בהלכה ב' היה בית זה קרוב למדינה בשבעים אמה ובית שני קרוב לבית ראשון בשבעים אמה וכו' וכן עד מהלך כמה ימים הרי הכל כמדינה אחת וכשמודדין מודדין מחוץ לבית האחרון וא"כ הנותן עירובו אף בבית האחרון לא עשה כלום אלא דאי קשיא הא קשיא עלה דהאי מילתא דרבא דהאי עיר אחרת שהיא בתוך אלפים מעירו היכי דמי אי כל אותה העיר בתוך האלפים של עירו א"כ אכתי אם נתן עירובו בתוך עיבורה של אותה העיר ג"כ לא עשה כלום דהא בלא"ה העיר עם עיבורה נחשב הכל כאחת ומדידת התחום שלו מחוץ לעיבורה היא. והיה צ"ל לפי פרש"י דמיירי שהתחום שלו כזה בצמצום בסוף העיר ונתן עירובו בתחילת מקום עיבורה וזה ג"כ דבר קשה. ואי שאין עומדת כולה בתוך האלפים מעירו אלא שכלתה מדתו בתוך העיר א"כ אין לו מדידת תחומו אלא עד המקום שכלו האלפים שלו כדתנן בשילהי פרקין ולמודד שאמרו וכו' ואם נותן עירובו בתוך העיר במקום שכלו אלפים שלו הרי הכל נחשב לו כארבע אמות כדין נותן עירובו בתוך העיר והיא ועיבורה הכל נחשב כאחת ובכל מקום העיבור ה"ה כהעיר לר' מאיר דסבירא ליה דלעולם נותנין קרפף לעיר ואפי' אין שם בית דירה. וליישב קושיא זו הי' צ"ל דמיירי שהאילן עומד בתוך עיבורה של העיר האחרת ובהצד הפנימי שהיא לעירו והיה מתיירא שתהא כלתה מדת תחומו בתוך העיר והניח עירובו בעיבורו שלפניה שיהא יכול להלך את כל העיר וחוצה לה אלפים. ואכתי הוא ג"כ דוחק דלמה הי' לו לזה לעשות כן הי' לו להניח עירובו במקום שיהא בסוף תחומו וקודם שיכלו האלפים ובתוך העיר והנה נדחק גם לזה ולומר שאירע לו כך. וכ"ז הוא בדוחק. באופן שהיה איזה מקום לומר בלאו ההיא דשמעתין דמהאי קושיא גופי' הדר בי' רבא מהאי דקאמר בפרק בכל מערבין אלא דלא צריכין לכל זה דהא הכא בשמעתין ס"ל לרבא כרב הונא דאזלא שיטתו כחכמים דמתני' כמבואר לעיל. ובזה מתיישב פסקי' של הרמב"ם כאן שפסק הלכה כחכמים. ומתיישב ג"כ הא

שהשמיטו הרי"ף והרמב"ם האי דרבא בפרק בכל מערבין ושם זכרתי במקומו ליישב קצת והרי כאן הישוב הנכון מבואר הוא לפני המעיין בס"ד:

בר קפרא אומר בעשויה צובה. הרי זה כדרבא דהתם דלא משולשין ממש וכו' וכמבואר בדיבור דלעיל:

היו שנים האמצעי מהו שידון לכאן ולכאן. ולכאורה משמע דלא קא מיבעיא לי' אלא בהאמצעי בלבד אבל החיצונים אין נחשבות כאחת מכיון שיש ביניהם כפול מכשיעור וכדפרישית בפנים והוה מסייעא מהכא לדעת הסוברים לפרש להאי דג' כפרים המשולשין וכו' שאין בין ב' החיצונים אלא קמ"א ושליש וזה כדעת הראב"ד ז"ל בהשגות בהלכה ה' בפכ"ח שם. ודעת הרמב"ם ז"ל אינו כן שכתב שם היו ג' כפרים משולשים וכו' ובין השנים החיצונים רפ"ג פחות שליש כדי שיהא בין כל אחד מהן ובין האמצעי כשתראה אותו כאילו הן ביניהן קמ"א ושליש הרי שלשתן כמדינה אחת. וצ"ל לדעת הרמב"ם דלא היה מפרש דמיבעיא לי' הכא באמצעי דוקא לענין שיהא הוא בלבד נידון לכאן ולכאן ולא ב' החיצונים אלא דה"ק היו שנים כלומר שנים פעמים קמ"א ושליש בין החיצונים בכה"ג האמצעי מהו שידון לכאן ולכאן כלומר מהו שיהא הדין נמי כן שמכח האמצעי שאת אומר רואין אותו כאילו הוא ביניהן וידון לכאן ולכאן לעשות אף החיצונים עמו כולן כאחת מכיון שאם הוא ביניהן לא יהא בין כל אחד מן החיצונים ובין האמצעי אלא קמ"א ושליש ומסיים להאיבעיא מה צריכה לה וכו' כעין דפרישית בפנים בזה. ומכיון דבעיא דלא איפשיטא אזלינן לקולא כדאמרי' בכ"מ בעירובין:

הלכה ג

היה הנחל מעוקם וכו'. כגי' התוספתא שהבאתי בפנים כך היא הגי' התם בדף נ"ח ויש בה כמה פירושים ומדברי הרמב"ם בהלכה י"ג בדין זה נראה דהיה מפרש דהאי לא שנו וכו' דרב יהודה אמר שמואל התם לא קאי אגיא מעוקם אלא אדין הבלעה דמתני'. וכך נראה מסידור דבריו שם ומפירושו במה שכתב לעיל בד"א שהיה חוט המשקולת יורד כנגדו וכו' כדפרישית במתני' ואין להאריך בזה:

כלום למדו לתחום שבת וכו'. היינו לתחום אלפים דאילו לתחום י"ב מיל לשיטתא דהכא לד"ה מחוור מד"ת הוא כדקאמר בהלכה דלקמן. וכבר ביארתי מזה בכמה מקומות. ועיין לעיל בהלכה א' ד"ה התיב אסי וכו' כמ"ש שם בס"ד:

הלכה ה

הדא אמרה בני המבוי שנתנו קורתן על פתח המבוי וכו'. מבואר היטב בפנים ול"ק מהא דקאמר הכא נתנו אלו ואלו אסורין אלו ואלו אהא דאמרי' התם בפ"ק דף י"ד עשה לחי

לחצי מבוי יש לו חצי מבוי וכן אמר נמי הכא לעיל דהתם איירי שלא תיקנו החיצונים כלום ומכיון שאין החיצונים יכולין לטלטל במבוי לא אסרו על הפנימיים אבל כאן שתיקנו גם החיצונים צריכין כולם לערב יחד ואם עירבו אלו לעצמן ואלו לעצמן אוסרין אלו על אלו כדין העיר שעירבה לחצאין וכ"כ הרא"ש ז"ל על דמביא נמי בבבלי פרקין דף נ"ט מהאי שאין מערבין חציין ולמד הוא ז"ל לפרש כן מההיא דהכא שהביא שם:

הלכה ו

מן קשויי מקשה לה בר קפרא. כדפרישית בפנים מכח הקושיא זו וכדמקשי נמי התם בדף ס' מפרש לה שלמזרח בנו קאמר והמסקנא בפירושא כדפרישית במתני' כיני מתניתא וכו'. וזהו כדאמר התם בדף ס"א דהאי מ"ד ס"ל אנשי ואין אנשי תנינן ואמר רב נחמן מאן דתני אנשי לא משתבש ומאן דתני אין אנשי לא משתבש וכו' וכדמבואר בפנים ובפירושא דמתניתין:

הלכה ז

עיר מהו שתעלה ממדת אלפים וכו' פלוגתא דר' יוחנן ור"א דהכא תליא בהאי דריב"ל בבבלי ד"ס ע"ב דר' יוחנן כריב"ל ס"ל וכדמחלק התם על הא דמקשי על המתני' דקתני מה שנשכר הוא מפסיד ותו לא והתניא נתנו חוץ לעיבורה של עיר אפי' אמה אחת משתכר אותה אמה ומפסיד את כל העיר כולה מפני שמדת העיר עולה לו במדת התחום ל"ק כאן שכלתה מדתו בחצי העיר כאן שכלתה מדתו בסוף העיר כלומר מדת תחומו של מקום עירובו כשרוצה לילך לרוח העיר אם העיר גדולה וכלתה מדתו בחצי העיר אינו הולך אלא עד סוף מדתו מפני שהעיר עולה לו בחשבון מדת תחומו. כאן שכלתה מדת תחומו בסוף העיר אז כל העיר כולה כד' אמות ומשלימין לו את השאר וכדריב"ל היה מודד ובא וכלתה מדתו בחצי העיר וכו'. ודברי ר' אלעזר דהכא בדר' אידי דהתם דאמר עלה אין אלו אלא דברי נביאות ופסקו כל הפוסקים כדריב"ל וכתב הרי"ף ז"ל ואע"ג דאמר רב אידי אין אלו אלא דברי נביאות לא איכפת לן בהכי דהא רבא דייק ממתני' ואמר תרווייהו תנינא אנשי עיר גדולה וכו'. וכ"פ הרמב"ם ז"ל בפכ"ז מהלכות שבת בהלכה ה' המהלך אלפים אמה וכו' ואינו מהלך אלא עד תשלום אלפים אמה שיש לו. וכתב הטור בסי' ת"ח ואם כלו באמצע העיר אז אינה כולה כד"א לענין שישלימו לו עליה השאר אבל מ"מ חשובה כולה כד' אמות לענין שהולך כולה הואיל ולן בה. אבל הרמב"ם ז"ל כתב שאפי' בעיר עצמה אין לו אלא ד' אמות. ולא נהירא דא"כ מי שדר בעיר גדולה ונתן עירובו חוצה לה לא יחזיר לביתו עכ"ל. וכ' הב"י שאין זו קושיא שהרי אם צריך לילך לאותו צד שמערב אע"פ שיפסיד כל העיר אינו חושש. ומ"מ הגהות

בפכ"ז כתבו בשם סמ"ק כדברי רבינו וכו' עכ"ל. והתוספתא דלקמי' הויא תיובתייהו ועיין בדיבור דלקמן:

בראשונה היו בני טבריא מהלכין את כל חמתה וכו' תוספתא היא בפ"ה ודין אנשי עיר גדולה ועיר קטנה היה להן כדפרישית והכי מוכח בתוספתא שם דקתני לדין אנשי עיר גדולה וכו' אבתרה ועוד דאין כאן טעם אחר לזה וחמתן וגדר דלקמן הוא דפליגי בהו דלר' מנא הטעם מפני הרשויות וזהו כרב דימי בבבלי דף ס"א מטרוגי מטטרוגי להו בני גדר לבני חמתן וכו' ודר' יוסי בר בון דהכא כרב דימי בר חיננא דהתם אנשי עיר גדולה ואנשי עיר קטנה הואי אבל בני טבריא ובני חמתה קודם שנעשו עיר אחת ליכא טעמא אחרינא אלא דאנשי עיר גדולה ואנשי עיר קטנה הוו ומדקתני ובני חמתה אין מגיעין אלא עד מקום הכיפה שהיתה בטבריא מוכח בהדיא כדעת הרמב"ם ז"ל שאין הולכין כלל אלא עד מקום הכיפה שכלתה שם מדת תחומן. ותיובתא דהטור והסוברים כוותיה כמוזכר בדיבור דלעיל. ודע דמה דאמרי' בבבלי מגילה דף ו' להמסקנא אלא אמר רבה חמת זו חמי גרר רקת זו טבריא אתיא כהאי דתוספתא דמיהת בראשונה שתי עיירות הוו דאלו לר' יוחנן דהתם דאמר חמת זו טבריא הי' צ"ל דלאחר שנעשו עיר אחת הכי הוא דהויא אבל לא משמע כן מדברי ר' יוחנן גופיה דאמר ולמה נקרא שמה חמת על שום חמי טבריא ולהתוספתא מעולם היתה חמת שמה:

עיר שחרבה ר' אלעזר אומר וכו'. פלוגתא דשמואל ור' אלעזר נמי בבבלי שלהי פרקין המסקנא כר"א וכ"פ הרמב"ם ז"ל בפ"ו מהלכות עירובין בהלכה ד'. ואע"ג דלא מוכחא כ"כ להמסקנא מהתם דהא כל חד וחד מתרץ לטעמיה להא דשקיל וטרי התם מ"מ הכא קאמר בהדיא דאף רב כוותי' דר"א ס"ל והלכתא כרב באיסורי. וקשיא על הרשב"א ז"ל הביאו הה"מ שם שפסק כשמואל:

עיר חדשה מודד מן הבתים וכו' בבבלי פ' עושין פסין דף כ"ו גרסי' עיר חדשה מודדין לה מישיבתה וישנה מחומתה איזו היא חדשה ואיזו היא ישנה חדשה שהוקפה ולבסוף ישבה ישנה שישבה ולבסוף הוקפה ופרש"י ז"ל חדשה מוקפת חומה ואינה מיושבת כולה כשבא למדוד תחומיה לא ימדוד לו מן החומה אלא מן הבתים דחומתה לאו חומה היא לשווי' כולה כד"א הואיל וישיבתה חדשה שקדמה חומתה לישיבתה אבל ישנה שישיבה ישנה וקדם לחומתה מודדין לה מחומתה. ודברי הרמב"ם ז"ל בזה בפכ"ח מה' שבת בהלכה ה' כנוסחת הבבלי והה"מ כ' שם לבאר דבריו לענין נתינת הקרפף ומפני שאין בחומה בית דירה אין מודדין אלא מישוב הבתים וכו'. ויש לכוין דבריו כפרש"י אלא לפי שהזכיר שם ענין הקרפף ביאר כן ובאמת גם לענין מדידת התחומין הוא כך

וכדמוכח מהכא דלענין מדידת תחומין הוא שאמרו. אלא שאין הנוסחא דהכא מכוונת עם הנוסחא דהתם ואיפכא הוא דהויא. וכדי להשוותם פרשתי בפנים דבנותן עירובו מיירי ואליבא דר"ע וכגון שנתן עירובו בבית היותר קרוב לחומה שאם הולכין אחר הבתים אין מקום שהיא מן הבית עד החומה בכלל המדה. ועם כל זה דוחק הוא והיותר נראה שנשתבשה הנוסחא כאן וצ"ל כדהתם איזוהי חדשה בנה חומה ואח"כ בנה בתים ואיזוהי ישנה בנה בתים ואח"כ בנה חומה זו היא ישנה:

הלכה ח

מלתיה דרב פליגא עלוי וכו'. יתבאר מזה לקמן בריש פ' כל גגות בסייעתא דשמיא:

הדרן עלך פרק כיצד מעברין

פרק ו

הלכה א

הדר עם הנכרי. אילו ישראל ובהמה שהיו דרים בחצר שמא אין הבהמה אוסרת וכו'. כמבואר בפנים במאי דשקלי וטרי ואתייא האי סוגיא כת"ק דברייתא הובאה בבבלי לקמן בפרקין דף ע"ב מי שיש לו בחצר חבירו בית התבן ובית הבקר ה"ז אוסר עליו והיינו נמי דקאמר הכא דהת"ק דמתני' הוא הת"ק דברייתא התם ואלו ישראל ובהמה שהיו דרים בחצר שנתן בעל החצר רשות לחבירו לעשות בית הבקר בחצירו שמא אין הבהמה אוסרת וכשם שהבהמה אוסרת וכו' והשיב ר"א בן יעקב אלו וכו' מה וכי הבהמה עצמם אוסרת היא ואפילו לדידך אין האיסור אלא מכח הישראל בעל הבהמה וכשם שאין הבהמה עצמה אוסרת וכו'. ולענין פסק הלכה פסקו הרי"ף והרמב"ם ז"ל כר' יהודה דברייתא אינו אוסר אלא מקום דירה בלבד ועד שיהא לו עמו בחצר מקום דירה שהוא סומך עליו לאכול בו פתו דהלכתא כרב דאמר מקום פתו גורם וממילא הלכתא כר' יהודה. ובפירושא דפלוגתא דמתני' מפורש בבבלי ריש פרקין דפליגי בטעמא אחרינא וכדפרישית במתני':

הלכה ב

רבי ירמי' בשם רב חצר שיש לה שני פתחים וכו'. והיינו הך דרב בבבלי פרקין דף ס"ה ע"ב ישראל ועכו"ם בפנימית וישראל בחיצונה ובא מעשה לפני רבי ואסר וכו'. ופסק כרמב"ם ז"ל כן דבין ישראל ונכרי בפנימית וישראל א' בחיצונה או ישראל ועכו"ם בחיצונה וישראל א' בפנימית לעולם הפנימי מותר בפנימית וישראל שבחיצונה אסור עד שישכור הוא רשות מן הנכרי וטעמא מפני שכשרגלי ישראל וכותי מהפנימית מצויים

בחיצונה הוי כב' ישראלים ונכרי שרויים בחיצונה כדכתב בפ"ב מה' עירובין בהלכה י"א ולכאורה יש לדקדק על זה מהסוגיא דהתם דקאמרי רבה ורב יוסף כמאן אמר רב לשמעתי' כר"מ אמר רב יוסף תרי גברי רברבי כרבנן ליטעו בהאי מילתא אי כר"מ למה לי ישראל בחיצונה וכו' אמר ר"ה בריה דרב יהושע לעולם כר"א בן יעקב וכר"ע וכו' וא"כ לפי האי אוקימתא דלא כהלכתא היא דהא אין הלכה כר"ע דלקמן שלהי פרקין אבל הא ליתא דהוא ז"ל מפרש לה הכי דמעיקרא דהשיבו לרב יוסף ואלא מאי כר"א בן יעקב הא אמר עד שיהו שני ישראלים אוסרים זע"ז הוה מצי לשנויי דהכא כמאן דב' ישראלים ועכו"ם שרויים בחיצונה דמי אלא דבעי רב יוסף לאוקמי כך"ע והיינו אליבא דר"ע נמי וקאמר אלא כר"ע וכו' וכדפריך אי כר"ע למה לי עכו"ם וכו' אמר ר"ה בריה דרבי יהושע ה"ק דמצינן לאוקמי אליבא דהלכתא כר"א בן יעקב ואפי' לר"ע נמי והב"ע כשעירבו וטעמא דאיכא עכו"ם וכו' אבל לקושטא דמילתא לא צריכין להאי אוקימתא אלא דטעמא כדאמרן. וזה נלמד נמי מהא דהכא וכמבואר הכל בפנים ועוד דבעי לאשמועינן מילתא אגב אורחיה דאין עירוב מועיל במקום עכו"ם ועד שישכיר רשותו: **גר תושב וכו'**. דכללא דמילתא כל שהוא עובד עכו"ם בפרהסיא אוסר ועד שישכיר רשותו:

אית תנייא תנא הקוסטר אוסר וכו'. האי אכסנאי שבא לדור לשם אכסנאי ולא לקבוע עצמו וכ"פ הר"י בתוס' דס"ט ע"ב ד"ה יש להם מותר לו ולהם שהביאו לזה וע"ש:

ביטול רשות שניהן וכו'. כולא הסוגיא מבוארת בפנים ודקאמר כיני מתניתא אינו אוסר זהו כרב יוסף בבבלי דף ס"ט דגריס הכי ולהמסקנא בפירושא דפלוגתייהו דר"מ ור' יהודה אליבא דר"ג מבואר בפירושא דמתני' בפנים:

הלכה ג

פתר לה לצדדין היא מתניתא. הכי דחי לה נמי בבבלי שם ע"ב דקאמר ש"מ מבטלין וחוזרין ה"ק נתנו לו רשות מעיקרא הוא מותר והן אסורין וכלומר דלא תידוק מינה מידי אבל לקושטא דמילתא הלכתא כרב דהכא ודהתם דף ס"ח שמבטלין וחוזרין ומבטלין כדפסקו כל הפוסקים:

תני אחד שלא עירב נותן רשות לאחד שעירב. כך שנוי בתוספתא והכי מייתי נמי בבבלי דף ע' והתם מותיב אביי לרבה על הא דקאמר שהאחד שלא עירב צריך כשמבטל רשותו שיבטל לכל אחד ואחד מבני החצר והא קתני לאחד שעירב ואי דליכא אחרינא בהדיה בהדי מאן עירב אלא פשיטא דאיכא אחרינא בהדיה וקתני לאחד שעירב הב"ע דהוה ומית. וכך הביא הרי"ף ז"ל ופסק הלכתא כרבה לגבי אביי שצריך לבטל לכל אחד ואחד.

והרמב"ם ז"ל בפ"ב מה' עירובין בהלכה ד' כתב אחד שעירב אינו מבטל רשותו לאחד שלא עירב אבל האחד שלא עירב מבטל רשותו לאחד שעירב והשיג עליו הראב"ד ז"ל וכתב והוא שמת הג' וכו' דהכי מוקי לה בגמ' והה"מ הניח בצ"ע ואפשר לומר דאה"נ שזה השלישי ג"כ מבטל רשותו לו וא"כ לא צריכין להאי אוקימתא דהוה ומית והא דמוקי לה הכי בגמרא לרבה חדא מגוונין נקיט וכ"כ בסמ"ג וסמ"ק הביאם הב"י בסימן ש"פ ע"ש:

הלכה ד

כן היא מתניתא מאימתי מבטלין רשות וכו'. כמבואר בפנים דלא תימא דפליגי מאימתי מהני נתינת רשות דא"כ הו"ל מקילי ב"ש וחומרי ב"ה:

תני שנים שהיו שותפין בחצר וכו'. לפי גי' התוספתא שהבאתי בפנים מבואר הוא הא דקאמר רבי אחא דב"ש היא ורבי יוסי בר בון דחי לה ומיהו הנוסחא דהבבלי יותר מכוונת היא כדגריס שם ד"ע ע"ב וכמבואר התם:

מהו לבטל רשות משתחשך. כדפרישית דע"כ בגוונא דאי בעי לערובי מאתמול לא מצי מערב הוא דקא מיבעיא ליה וכגון שנפלה לו ירושה משתחשך ובעי אי מצי מבטל או לא. והיינו בעיא דבעי מיניה רבא מר"נ שם יורש מהו שיבטל רשות וכו' ופשיט ליה שמבטל וכן לסוגיא דהכא לר' זעירא לכ"ע ולרבי בא לרבי יוחנן כמבואר בפנים זה הכלל אם שוכרין רשות בשבת מבטלין רשות בשבת. והך עובדא דאיירי הכא היא האי עובדא דגריס בבבלי בדס"ה ע"ב בסופו רבי חנינא בר יוסף ורבי חייא בר אבא ורבי אסי אקלעו להההוא פונדק דאתי נכרי מרי דפונדק בשבתא אמרו מהו למיגר מיניה וכו' נסמוך על דברי זקן ונשכור אתו שיילו ליה לרבי יוחנן אמר להן יפה עשיתם ששכרתם. והאי עובדא דלקמן היא האי עובדא דהתם דלעיל מינה ר"ל ותלמידי רבי חנינא אקלעו להההוא פונדק ולא הוה שוכר והוה משכיר אמרו מהו למיגר מיניה וכו' וגריס שם אמר להן ריש לקיש נשכור ולכשנגיע אצל רבותינו שבדרום נשאל להו אתו שיילו לרבי אפס אמר להן יפה עשיתם ששכרתם:

הלכה ה

הלכה כר"א בן תדאי. וה"נ אמר בבבלי דף ע"א וחד טעמא הוא. כדר"מ וכדפי' רבי מנא האי דר"מ דאמר על ידי עירוב ועל ידי שיתוף ומכיון שצריך לשתיהן ואין עירובי חצירות אלא בפת א"כ כשנשתתפו במבוי ביין או בשאר דברים אסורי' עד שיערבו בחצירות ואם נשתתפו במבוי בפת בכה"ג סומכין על השיתוף וא"צ לערב בחצירות וכ"פ הרמב"ם ז"ל ספ"א מה' עירובין בהלכה י"ט וכהאי מ"ד התם דבפת כ"ע ל"פ דבחדא סגיא:

הלכה ו

מילתיה דרב אמרה יש בית שער ליחיד. ה"נ קאמר רבי יוחנן בבבלי שלהי פרקין דף ע"ה ע"ב ומשמע דמחלק בין בית שער דחצר או דבית דירה כדכתבו התוס' שם ויתבאר מזה לקמן בפ"ח בהלכה ד' בס"ד:

הלכה ז

מן מה דתני שמואל למעלה מעשרה שבות הוי דהוא אמר במקום פיתן. מילתא דשמואל בריש הזורק כדפרישית בפנים וכמו שיש חליפין בשיטתא דהכא עם הבבלי בענין פלוגתייהו בדף ע"ג דהתם רב ס"ל מקום פיתא גורם ושמואל ס"ל מקום לינה כך הוא בפלוגתייהו דפ' הזורק דלשיטתא דהכא לשמואל הזורק מרה"י לרה"י דרך ר"ה ולמעלה מעשרה אסור משום שבות ומדרבנן בעלמא ולרב מותר לכתחלה ובבבלי הזורק דצ"ז איפכא הוא דגריס התם שני בתים בשני צידי ר"ה רב אמר אסור לזרוק מזה לזה ושמואל אמר מותר והיינו דקאמר הכא דמאן דס"ל למעלה מעשרה אסור משום שבות וטעמא דמיהת זורק הוא מרשותו לרשות חבירו וכדפרש"י ז"ל שם ולא משום הפסק ר"ה דה"ה נמי אם היתה אצלו עד שיערבו וא"כ ש"מ דכל בית ובית רשות מיוחדת היא ואפי' למעלה מעשרה וטעמא דעיקר דירה הוא בבית מקום שאוכל שם ולעולם רשות אחרת מקניא ומקום פיתא גורס ואלו למאן דס"ל התם דלמעלה מעשרה רשות אחת היא ומותר לזרוק מביתו לבית חבירו דרך למעלה מעשרה א"כ אפי' הוא אוכל שם מכיון שהוא למעלה מעשרה אינו נקרא רשות מיוחדת ולפי שסתם זורק חפץ מביתו לבית חבירו אינו בשעת שינה הלכך הוא דקאמר דמאן דס"ל דלמעלה מעשרה שני בתים שתי רשויות הן איהו הוא דס"ל מקום פיתא גורם וכלומר דלדידיה מוכרח הוא דעכ"פ אין הולכין אחר מקום הלינה:

בית שמניחין בו את העירוב א"צ כלום. הכי אמר שמואל נמי בבבלי פ"ד דף מ"ט וכן בהא דלקמן בני מבוי שנתנו עירובן בשני מקומות וכו' כדאמרי' שם דהוי כמקפיד והמקפיד על עירובו אין עירובו עירוב מה שמו עירוב שמו:

מבוי שצידו אחד נכרי וכו'. כמבואר בפנים ולפ"ז אתיא הא דרב דהכא ממש כהאי דרב בהא בבבלי פרקין דף ע"ד דקאמר אין מערבין אותו דרך תלונות כלומר אם ירצה לעשותן כבית אחד ושיהא כמי שישראל אחד דר עם העכו"ם ולהתיר דרך פתחים למבוי אפ"ה לא כלום שאין העירוב עושה כבית אחד במקום העכו"ם. ונהי שהן מותרין להוציא ולהכניס דרך החלונות מבית לבית ע"י העירוב מ"מ דרך הפתחים להמבוי אסורין שהעכו"ם אוסר עליהו ויש פירושים הרבה בזה. זהו עיקר הפירוש לדעת הרמב"ם

כמבואר בדבריו בפ"ב מהלכות עירובין הט"ו בחצר וכן לקמן בפ"ה במבוי ומוכרח הפי' הזה מדפריך מינה על רב חסדאי. דסבירא ליה נעשה כשותף אם כן אין העירוב עושה אותן כאחד ולכ"ע הי' הנכרי אוסר עליהן לעולם ומ"ט דרבה בר הונא אליבא דר' יוחנן וכדפרישית. ופסק כרב נגד רבי יוחנן דהכא משום דהתם רב יוסף ואביי שקלי וטרי אליביה וקאי כוותיה דרב:

בדיור ישן היא מתניתא. בגטין פרשתי לפי הטעם דאתמר בבבלי הנזקין ד"ס דמערבין בבית ישן משום חשדא ופרש"י ז"ל הואיל והורגל העירוב בתוך אותו הבית אם באת לשנות את מקומו הנכנסין לאותו הבית ולא יראו שם את העירוב יחשדו את בני החצר שמטלטלין בלא עירוב ולפ"ז אין משנין אפי' באותו הבית מחדר לחדר. ולפי פי' ר"ח ז"ל שם מפני החשד שלא יאמרו שחושדין אוחו לגנוב אותו פת של עירוב אין מניחין אוחו שם. וא"כ מחדר לחדר משנין דליכא האי חשדא ומיהו נראה מדהכא דמייתי להא בהאי עניינא דקאמר בית שמניחין בו העירוב אין צריך כלום. דמשמע דס"ל להאי תלמודא דמהאי טעמא אין משנין מפני דרכי שלום כדפרישית בפנים והיינו דקאמר בדיור ישן כלומר שאין מקפידין אלא באותה דירה הישנה והיינו שלא ישנה מן כל אותו הבית אבל מחדר לחדר באותו הבית דליכא האי טעמא משנין:

הלכה ח

מפני שהן פתוחות זו לזו וכו'. הכא דייק הש"ס מדנקט להני תרתי ש"מ דאף לענין התירא דחצירות בעי' שיהי' ג"כ פתוחות למבוי ולפיכך מוקי לה כר"ע כמבואר בפנים ובבבלי קאמר רב דלא תני כלל לפתוחות זו לזו ומטעמא דאם פתוחות זו לזו הוו להו כחצר אחת וליכא התירא למבוי אפי' נשתתפו שאין המבוי ניתר בלחי או קורה עד שיהו בתים פתוחות לחצר ושתי חצירות פתוחות למבוי וכדפרישית במתני' ייבא כחד מנהון וכו'. הך טעמא דהכא נוסף הוא דלעולם לא אמרי' שאם לא נשתתף יסמוך על העירוב ואפי' בדיעבד שהרי שכח הוא ומשום דחוששין שמא ילך לחצר שאינה צריכה שיתוף ואף הוא סבור לומר שעירוב מועיל בלא שיתוף אבל אם שכח אחד מבני החצר ולא עירב ליכא למיחש שמא ילך לבית שלא עירב ויסבור וכו' דהא ע"כ צריכין כל הבתים לערב ולא משכחת לה שיהא בית מותר בלא עירוב כמו שלפעמים חצר מותרת בלא שיתוף וכגון בחצר רוגלת כמבואר בפנים:

פשיטא מערבין בחצירות ומשתתפין במבוי וכו'. לכאורה היה נראה לפרש כדפרישית בפנים דעל מקום העירוב ומקום השיתוף קאי מדקאמר אם רצו להשתתף במבוי אין משתתפין. ומיהו אף שהדין דין אמת הוא לפי הך פירושא מ"מ מדחזינן דלקמן בסוף

הלכה הוא דאיירי בענין מקום הנחת העירוב והשיתוף א"כ מילתא אחריתא הוא כאן ועל סמיכת העירוב והשיתוף קאמר וה"פ פשיטא דלכתחלה מערבין בחצירות ומשתתפין במבוי אלא שאם מערבין בחצירות בלחוד הן אם רצו להשתתף במבוי כלומר שרצו שיהא העירוב במקום השיתוף ויסמכו על העירוב בזה הדין הוא אינן משתתפין כלומר אין יכולין לסמוך על העירוב שיהא להן ג"כ לשיתוף ולפי שהעירוב עושה להבתים שבחצר כרשות אחת אבל אין יכול לעשות להחצירות שבמבוי שיהו כרשות אחת ומשום שהעירוב הוא בבתים שבחצר ולא בחצירות שבמבוי. ואם נשתתפו במבוי כלומר אבל איפכא שאם נשתתפו במבוי בלבד ואם רצו לערב שיהא זה השיתוף במקום עירוב ויסמכו עליו גם לעירוב מערבין. יכולין לסמוך על השיתוף שיהא להן זה גם לעירוב ולפי שהשיתוף עושה הכל כרשות אחת ואם מניח השיתוף בבתים שבחצר טפי עדיף כדמוכח מדלקמן בסוף הלכה:

מותר עשירית האיפה שלו. מדנקט שלו משמע לכאורה דעל מנתת חיטא קאמר שמביא בדלי דלות עשירית האיפה ודתנינן בשקלים מותר עשירית האיפה נדבה מפרש האי ש"ס דעל עשירית האיפה של כה"ג קאי וזהו כדקס"ד במנחות דף קח והתם פליגי ר' יוחנן ור"א במותר עשירית האיפה של כה"ג. ואיפכא גריס התם ר' יוחנן אמר נדבה ר"א אומר ירקב ומותיב התם על ר"א מהאי מתני' דשקלים דקתני נדבה מאי לאו בשל כה"ג לא מותר מנחת חוטא. ומדאשכחן התם בהדיא דפליגי הני אמוראי גופייהו בשל כה"ג א"כ ה"נ ע"כ בשל כה"ג קאי והמתני' דשקלים במותר מנחת חוטא איירי כהמסקנא דהתם. וכן פירשתי בפ"ד דנזיר בהלכה ג' דמייתי להא אלא שמוחלפת השיטה בפלוגתייהו דהתם וכתבתי שם דאף דר' יוחנן ס"ל התם נדבה מ"מ פסק הרמב"ם בפ"ה מהלכות פסולי המוקדשין הלכה ח' ירקב ומשום דהכי מסיק התם רב נחמן בר יצחק מסתברא כמ"ד מותר עשירית האיפה של כה"ג ירקב דתניא וכו' ובמותר לחם נזיר דפסק שם ירקב זהו כרב חסדא דירושלמי דהתם ור' יוסי קאי כוותיה וכדקאמר טעמא וע"ש:

כד דאתו לעירובין אמר לון בשם ר' יוחנן כלים ששבתו במבוי מותר לטלטלן במבוי וכו'. בבבלי פ' ר"א דמילה דקל"א גרסי' על הא דאמר נמי ר' זירא אמר רב התם מבוי שלא נשתתפו אין מטלטלין בו אלא בארבע אמות ולא פירשה עד דאתא רבה בר אבוה ופירשה דה"ק מבוי שלא נשתתפו בו עירובי חצירות עם בתים אין מטלטלין בו אלא בד' אמות לא עירבו חצירות עם בתים מותר לטלטל בכולו ופריך התם מ"ש כי עירבו דניתקו חצירות ונעשו בתים ורב לטעמיה דאמר אין המבוי ניתר בלחי או קורה עד שיהו בתים וחצירות פתוחות לתוכו והכא בתים איכא חצירות ליכא כי לא עירבו נמי ליחזינהו להני

בתים כמאן דסתימי דמי וחצירות איכא ובתים ליכא אפשר דמבטלי ליה רשותא וכו' סוף סוף בעודנא דאיתא להאי ליתי' להאי אלא אמר רב אשי מי גרם לחצירות שיאסרו בתים וליכא ולפי פרש"י ז"ל מילתא דרב אשי לא קאי לסיומא להך דבעי למימר טעמי' דרב שאין המבוי ניתר וכו' דהאי טעמא קאי בפירכא אלא ה"פ אלא אמר רב אשי היינו טעמא דמחלקינן בין עירבו לבין לא עירבו דרב לטעמיה דאמר בפ' כל גגות דף צ"א הלכה כר"ש דאמר אחד גגות וחצירות וקרפף ומבוי כולן רשות אחת הן והוא שלא עירבו החצירות עם הבתים דלא שכיחי מאני דבתים בחצר אבל עירבו לא משום דשכיחי כלים שבבית בחצר וגזרינן דלמא אתי לאפוקי נמי כלים שבבית שהן בחצר והשתא כי לא עירבו שרי לטלטולי כלים שבמבוי בכל המבוי דמי גרם לחצירות שיאסרו על המבוי ולהצריכו שיתוף כדי להוציא מהחצירות למבוי בתים היא שגרמו דאי לאו הכי הוו להו חצירות ומבוי רשות אחת וליכא כלומר דכי לא עירבו הבתים עם החצירות הרי נסתלקו מהחצירות ומותר לטלטל במבוי כולה זהו התוכן מדברי רש"י וכן פי' התוס'. ולפיכך כתבו דהך מילתא דלאו כהלכתא היא דרב דאסר בעירבו לטעמיה דקאמר הלכה כר"ש דוקא בלא עירבו וה"ה הכא נמי דוקא בשלא עירבו אבל לר' יוחנן דפליג עלי' בפ' כל גגות ואמר הלכה כר"ש בין עירבו ובין לא עירבו וה"ה הכי נמי וקי"ל כר' יוחנן וכן דעת הראב"ד ז"ל בהשגות בפ"ה מהלכות עירובין בהלכה ט"ו שהשיג הרבה בלשונו על שפסק הרמב"ם שם במבוי שלא נשתתפו בו לחלק בין עירבו שאין מטלטלין בו אלא בד' אמות דהוי ככרמלית דמכיון שעירבו חצירות עם הבתים נעשה המבוי כאילו אינו פתוח לו אלא בתים בלבד בלא חצירות וכו' ואם לא עירבו מטלטלין בכולו כלים ששבתו בתוכו כחצר שלא עירבו וזהו כדאמרי' מעיקרא והא פריכא הוא כי לא עירבו נמי וכו' ולטעמי' דרב אשי א"כ רב הוא דלטעמי' ואנן קי"ל כר' יוחנן. והה"מ פי' להא דרב אשי לפי שיטתו של הרמב"ם דרב אשי לתרוצי האי פירכא דפריך כי לא עירבו נמי קאי דלא מצית למימר ליחזינהו לבתים דכמאן דסתימי דמי דליתא דמי גרס לחצירות שיאסרו בתים וליכא בתמיה דהיכי מצי למימר דכמאן דסתימי דמי וליכא להבתים הא עיקר הגורם איסור להוציא מן הבתים לחצר הבתים הם הגורמים ומהיכי תיתי לומר כמאן דסתימי דמי זהו תוכן פי' הה"מ לדעת הרמב"ם. ולבסוף כתב על לשון הראב"ד שאמר ומי שאינו מפרש כן תועה מדרך השכל ואני אין הכרעתי מכרעת אבל רואה אני לשון הגמרא רחוק לפירושם כמו לפירושו וכל האחרונים כדעת הר"א ז"ל עכ"ל ואומר אני שאם יש להכריע ההכרעה מהאי ש"ס ומסוגיא שלפנינו הוא דע"כ לחלק בין עירבו ללא עירבו דאי לא תימא הכי קשיא דר' יוחנן דהכא אדר' יוחנן דפ' כל גגות. דהא אנן

חזינן דכולא סוגיא דהכא כשלא עירבו מיירי דהא בעי מיניה דר' יוסה היך דאת אמר בכלים ששבתו בחצר וכו' ודכוותה כלים ששבתו במבוי וכו' וע"כ כלים ששבתו בחצר ולא עירבו הבתים עם החצר קאמר דאי בעירנו הכל מותר ואפי' מן הבתים לחצר וזה א"צ לפנים ומיבעיא להו אי נימא דכוותה בכלים ששבתו במבוי והיינו נמי שלא עירבו לא בחצירות ולא נשתתפו במבוי אם הכלים ששבתו במבוי מותר לטלטל בכולו ועלה השיב להן ר' יוסי וקאמר דפלוגתא דרב ור' יוחנן היא לרב אין מטלטלין אלא בד' אמות ולר' יוחנן מותר לטלטל בכולו ואי כפירושם דהא דרב אוסר בכולו כשלא עירבו משום דאזיל לטעמי' בהאי דר"ש וא"כ ר' יוחנן דמתיר לטלטל בכולו נמי לטעמי' בהאי דר"ש דבין עירבו ובין לא עירבו הכל רשות אחת הכי הוא ע"כ לפי פירושם וא"כ קשה מאי האי שהשיב ר' יוסי בשם ר' יוחנן מותר לטלטל בכולו ובשלא עירבו כגוונא דהבעיא הא לר' יוחנן אפי' בעירבו מותר והוה לי' לאשמועינן רבותא טפי אליבא דר' יוחנן רביה וכ"ת דר' יוסי דהכא לא ס"ל אליבא דר' יותנן כן בההיא דר"ש ולדידיה ר' יותנן מתיר דוקא כשלא עירבו ורב אוסר אפי' בשלא עירבו א"כ לפ"ז יהי' דברי ר' יוחנן דהכא סותרין לדבריו דפ' כל גגות וכמו כן דברי רב דהכא סותרין למאי דפירש רבה בר אבוה בפ' ר"א דמילה ולפי' הרמב"ם מיהת ניתר. הא דר' יוחנן דלא שייכא כלל האי דמבוי דהכא להאי דר"ש דפ' כל גגות אלא דטעמא כדאמרינן מעיקרא דטעמי' דרב דהתם למאי דמחלק רבה בר אבוה משום דכי עירבו ניתקו חצירות וכו' וכי לא ערבו לא חזינן לבתים כמאן דסתימי משום הא דרב אשי וכדלעיל והשתא פיסקא קאי כרב דהתם וכר' יוחנן דהכא דבשלא עירבו מותר לטלטל בכולה. וזהו דסיים הרמב"ם וכתב כחצר שלא עירבו בה וכלומר דשוין הן לענין זה כדמדמי להו הכא בהבעיא ופשיט להו דלר' יוחנן מותר לטלטל בכולו בשלא עירבו ואתיא סוגיא דהתם כרב וכפי' רבה בר אבוה. וכר' יוחנן דהכא ואין זה ענין כלל להאי דר' יוחנן בפ' כל גגות. כנ"ל להביא סייעתא לדעתו ז"ל:

מהו לסמוך על שיתופי חצירות. לכאורה היה נראה לפרש כדפרישית בפנים דהבעיא היא אם שכחו ולא נשתתפו במבוי מהו לסמוך על עירובי חצירות ופשיט ליה דמדוחק סומכין בשבת הראשונה. אלא שהרמב"ם ז"ל לא היה מפרש כך שכתב בפ"ה מהלכות עירובין בהלכה י"ד נשתתפו במבוי ושכחו כולן לערב בחצירות אם אין מקפידין על פרוסתן סומכין על השיתוף בשבת הראשונה בלבד ואין מתירין להן דבר זה אלא מדוחק וא"כ כך היה מפרש מהו לסמוך על שיתופי חצירות והיינו עירובי חצירות אם לא עירבו אלא שנשתתפו במבוי אם סומכין עליהן על מה שנשתתפו במבוי. ופשיט לה דסומכין בשבת הראשונה ומדוחק. ומה שהביא הראב"ד ז"ל שם בהשגות ירושלמי היא וכו' גי'

אחרת היתה לפניו ור"ל דלפי הגי' שהביא א"כ פליגי ר' יוסי בר' בון ור' בא ולר' יוסי בר' בון אפי' מקפידין על פרוסתן והו"ל למיפסק כוותיה דאיהו מרא דשמעתא טפי ולקולא ולפי הגי' שלפנינו ניחא דר' יוסי בר' בון נקט לחומרא ומטעמא דאנן קי"ל המקפיד על עירובו אינו עירוב וכדשמואל בפ' מי שהוציאוהו דף מ"ט והוזכר לעיל בהלכה ו ד"ה בית שמניחין בו את העירוב:

תני מעשה שהיו מסובין באויר החצר וכו'. דין מסובין בבבלי פרקין ד' ע"ג ובפ"ח דף פ"ה ופרש"י ז"ל שם מסובין בבית משום עירוב. ומהכא משמע בהדיא שהיו מסובין באויר החצר ועל השלחן שהיו אוכלין כבר וקדשה עליהן השבת וכו'. וכך הם מתפרשין דברי הרמב"ם ז"ל שכתב בפ"א מהלכות עירובין בהלכה י"ט ממש כדברי האי ש"ס וכך הוא מתפרש להא דבבבלי ולא כמה שרצה הה"מ לפרש שם לדברי הרמב"ם אלא דבריו הם ג"כ כפי' הרשב"א ז"ל שהביא שם וע"ש:

פשיטא עירוב צריך בית וכו'. משמע מהכא דלכ"ע מיהת טפי עדיף שיתוף אם הוא בבית אלא שא"צ דוקא בבית. והתוס' בדף ע"ב מביא לזה לראיה לפרש"י ז"ל להא דקאמר בפ' כיצד משתתפין דף פ"ה שיתופי מבואות בחצר שבמבוי דכ"ש בית וזה פשוט. ומה דקאמר הכא רבי בון בשם רבי יוחנן נותנו בין באויר חצר בין באויר מבוי אין המסקנא התם כן אלא אימא עירובי חצירות בבית שבחצר ושיתופי מבואות בחצר שבמבוי:

הלכה ט

אמר ר' יוסה דר"ע היא וכו'. הך דר' יוסי כהאי דרב דימי א"ר ינאי בבבלי דף ע"ה והך דרבי אילא כהאי דמסיק שם ברבי אבין אמר רבי ינאי דשלש מחלוקת בדבר וכדפרישית במתני' וכל ענין הסוגיא כולה מבואר היטב בפנים:

הלכה י

אין תורת חצר לעכו"ם וכו'. ר' לא בשם ר' אלעזר יש תורת חצר לעכו"ם וכו'. כדפרישית וזהו כר"א דהתם בדף הנזכר ע"ב דקאמר נכרי הרי הוא כרבים וכדפרש"י ז"ל דאליבא דשמואל אמרה ר"א להאי מילתא דאי לרב אדא מאי איריא נכרי אפי' ישראל נמי אסור כי הוו שנים בחיצונה וכו' וא"כ מיהת לכ"ע כשהנכרי בפנימית אפי' יחידי ושני ישראלים בחיצונה אסור וכך הם מובנים דברי הרמב"ם בדין זה בפ"ד מהלכות עירובין בהלכה כ"ב היה א' דר בחצר זו וא' דר בחצר זו א"צ לערב וכו' ואם היה נכרי בפנימית וכו' וכלומר ושני ישראלים בחיצונה שהרי מסיים עד שישכרו מקומו והיינו השנים של החיצונה וזה פשוט:

כותל שהקיפוהו סולמות וכו'. יתבאר בפ' דלקמן בהלכה ב' בסייעתא דשמיא:
הדרן עלך פרק הדר עם הנכרי

פרק ז

הלכה א

חלון שבין שתי חצירות. עלו בה עשבים אין ממעטין בה. והיינו כדאמרי' בפ' לא יחפור ד"כ גבי טומאה דבעשבים שעלו מאליהן כיון דקשו לכותל שקיל להו:
ודכוותה בחלון שבין שני בתים א"ל אין. צריך לפרש דעל ארבעה על ארבעה קאי כי היכי דלא ניפלוג על המסקנת אבבלי דף ע"ו דאמר רב נחמן ל"ש אלא חלון שבין שתי חצירות אבל חלון שבין שני בתים אפי' למעלה מעשרה נמי אם רצו לערב אחד מערבין. ודקתני לברייתא אחד לי חלון שבין שתי חצירות ואחד לי חלון שבין שני בתים תרגומא אארבעה על ארבעה:
מהו לערב דרך לולים. על לול שמן הבית דרך הגג קאמר וזה תלוי במחלוקת רב ושמואל כמבואר בפנים דאלו לול שבין הבית לעליה פשוט הוא שמערבין וכדקאמר שם דא"צ סולם להתירו. ומערבין עירוב אחד אם רצו אם החלון שביניהם ארבעה על ארבעה:
היתה עגולה והיה בו היקף תשעים ושתה וכו'. לכאורה הוא דבר תימא שתפס הש"ס לחשבון הזה. והואיל והי' קשה לי ג"כ דברי התוס' בבבלי ד"ה ור' יוחנן אמר כדייני דקסרי וכו' שהקשו מהאי דאמרי' בסוכה ד"ח וליתא להאי דדייני דקסרי וכו' והיאך טעי בזה ובשם י"מ פירשו דדייני דקסרי לא דברו אלא לענין השטח שבריבוע ועיגול דלענין זה דבריהם אמת וכו' אלא שהש"ס דסוכה ור' יוחנן דהכא טעו בדבריהם והיו סבורים שעל ההיקף אמרו וכו' ומעולם הי' לי זה לדבר תמוה היאך נתלה הטעות כ"כ בר' יוחנן וכי לא ידע דמה שדברו דייני דקסרי על השטח הוא עד שנתתי אל לבי להבין דברי הש"ס דכאן שמה שאמרו היקף צ"ו על העיגולים שבצדדי המרובע מבחוץ הוא שאמרו והוא למופת שמזה תבין גם על העיגול שבתוך המרובע שמבפנים שחשבונו כמו א' מן העיגולים שמבחוץ. ומזה תבין היטב מה שאמרו דייני דקסרי עיגולא מגו ריבועא ריבעא וריבועא מגו עיגולא פלגא ונבין ג"כ לדברי ר' יוחנן שהכל דרך מליצה וחידה אמרו כמו שתראה בחוש בהצורה שהעמדתי בפנים וביארתי הכל על נכון. וכזה מצאתי ראיתי להריטב"א ז"ל שלאחר שכתב בפי' דברי ר' יוחנן גופיה במה שאמר ושנים ומשהו מהן בתוך עשרה והקשה על פירש"י שפי' שיהו שני טפחים ומשהו אורך מהיקפו בתוך עשרה וכו' שאינו נכון כלל דע"כ כשתעלה סלע המרובע בתוכו קודם שיגיע לצלע

התחתון יעלה מן ההיקף ג"ט לפי מה שאמרו דייני דקסרי דריבועא מגו עיגולא פלגא וכדבעינן למימר קמן וגם בדרך האמת יעלה סלע המרובע יותר משני טפחים של ההיקף כמו שנראה למראית העין אבל הפירוש הנכון כמו שפירשו בתוס' שיהא מרוחב העיגול אורך שני טפחים ומשהו בתוך עשרה וכו' כמו שהבאתי בפנים שהוא פי' הריב"ן בתוס' ושוב כתב שם בפי' דברי דייני דקסרי בשם תשובת הגאונים ז"ל כהי"מ שהביאו התוס' דה"ק עיגולא בגו ריבועא ריבעא וריבועא דמגו ההיא עיגולא פלגא דרבועא קמא כלומר שאם תעשה מרובע אחד ותקיפנו בעיגול מבחוץ ותעשה על העיגול מרובע וכפי הציור שציירו התוס' יהא המרובע שבאמצע חצי המרובע שמבחוץ וזה אמת. ומן הצורה ההיא ניכר דהא דאמרי' כל אמתא בריבועא אמתא ותרי חומשא באלכסונא אינו בדוקא אלא מעט יותר. ובעלי הפי' הזה אומרים כי דייני דקסרי כדין אמרו אלא שר' יוחנן לא הבין דבריהם ואיני יודע מה הרווחנו לתלות הטעות בדברי ר' יוחנן ועוד תמה על עצמך שלא הבין ר' יוחנן מה שאנו מבינים בהם. והנכון בעיני כי דברי דייני דקסרי ודברי ר' יוחנן אמת אלא שאמרו במליצה וחידה שכן דרך בעלי החשבון לדבר והגע עצמך שאם תעשה מרובע ארבע על ארבע ותעשה בכל צלע וצלע מהם עיגול בפ"ע שיהא רוחב העיגול ארבעה באורך הצלע יהא בהיקפו של עיגול י"ב דכל שיש ברחבו טפח יש בהיקפו ארבעה והרי חצי העיגול הבולט לחוץ ששה ונמצא שיהא בארבעת חצי העיגולים הקוטבים הסובבים למרובע מבחוץ כ"ד טפחים והם עודפים על צלעות המרובע שבתוכן חצי המרובע שהוא ששה עשר טפחים ואלו העגולים כ"ד טפחים ועל זה הדרך אמרו דייני דקסרי ריבועא מגו עיגולא פלגא ועל זה הדרך א"ר יוחנן כי חלון עגול שאנו צריכין לרבע בתוכו חלון שיש בו ד' על ד' צריך שיהא בהיקפו כ"ד טפחים כשיהא עגולו על דרך שאמרנו שכל צלע וצלע עגול בפני עצמו ודרך חידה ומליצה אמרו כן אבל יודעים הם כי כשהעיגול יוצא על המרובע הוא עיגול אחד שאיו העיגול ההוא עולה כל כך ובשיבסר נכי חומשא סגי כנ"ל עכ"ל הריטב"א ז"ל. וסיעתא לפירושו זה ממה דאמר הכא שההיקף העיגול הוא תשעים וששה דאלו לפי' התוס' אי אפשר להעמידה דבכל ענין שאתה מפרשה יהא נשאר בקושיא כמבואר בפנים. ודבריו מובנים גם על ההיקף של צלעות המרובע שארבעת חצי העגולים הם כ"ד טפחים ועודפים בערך חצי הצלעות המרובע שהכל ששה עשר טפחים והחצי שמנה וציורו לפי מה שתפס בדבריו הוא כזה ואני עשיתי הציור בפנים והעמדתי העיגולים מבחוץ להמרבע וכדי להבין הכל על חשבון ההיקף והשטח ולהבין בנקל מה שאמרו כאן תשעים וששה טפחים ועשיתי ציון בתוך העיגולים על חציין להבין דהיינו הך שאם תעמיד העיגולים בחציין בתוך המרובע

יהא כמו כן ובמרובע ארבע על ארבע הציור והמובן הוא כך ובמרובע ח' על ח' החשבון הוא לפי ציור הזה כמו כן שהד' חצי העיגולים הבולטין לחוץ חשבונם מ"ח דהיינו ד' פעמים י"ב. ועודפים פלגא של היקף המרובע שהוא ל"ב באורך י"ו שהוא החצי ממנו וסוף דבר הכל מובן הוא שכל סך אותן העיגולים הם ד' פעמים כ"ד שהוא צ"ו וזהו כוונת הדברים דהכא ובדרך מליצה וחידה ומיהו דברי ר' יוחנן גם כן ע"ז הדרך. והיינו נמי טעמא דנקט צ"ו ולא נקט מ"ח אלא לרמז על היקף החלון שהוא כ"ד וכהאי דר' יוחנן גופיה וכדאמרן. ובעיגול א' באמת בי"ז נכי חומשא סגי וכן הרי"ף ז"ל לא כתב אלא כך ואם חלון עגול הוא צריך שיהא בהיקפו שבסר נכי חומשא וכו' ועל הדרך החשבון האמצעי שאמרו כל אמתא בריבוע אמתא ותרי חומשי באלכסונא ואם שאינו בדקדוק וע"ש:

מהו למעט בכלים וכו' שמא ישכח ויטלטלנו. והיינו בדבר הניטל בשבת וכדמסיק נמי בבבלי דף ע"ז בשמעתתא דכותל ובכולם חלקו עם המצרי אינו ממעט וזהו כל שאין לו ארבעה חווקים וניטל בשבת והצורי ממעט משום דכובדו קובעו וא"כ אם קבעו לסולם מצרי ממעט וזהו כדהורי ר' אילא והוא שקבעו:

צריך שיהא בין שליבה לשליבה פחות משלשה. זהו בסולם ששליבותיו פורחות שיש אויר בין החווקים דקאמר התם בדף הנזכר אם יש בשליבה התחתונה ארבעה א"נ אין בשליבה התחתונה ארבעה ויש בשליבה עליונה ארבעה ואין בין זה לזה שלשה ממעט. ולפ"ז הא דקאמר הכא דצריך גם כן שיהא בו רחב ארבעה על השליבה העליונה קאמר דמכיון שאין בין השליבות שלשה כחדא חשיבא ובהעליונה רחבה ד' סגי. ויש לפרש דה"נ או או קאמר ואם בין שליבה לשליבה שלשה צריך שיהא בשליבה תחתונה רחב ארבעה. ומיהו נראה דהכא על רוחב הסולם קאמר שיהא בהסולם רחב ארבעה. מדמסיים והעמודים משלימין לארבעה וזהו כדאמר אביי התם לעיל גבי סולם מכאן וכו' דרחב ארבעה בעי' ומסתמא העמודים משלימין הן לארבעה:

צריך שיהא משוך מן הכותל ד"ט כדי מקום. זהו ודאי אלמטה קאי והא דר' חזקיה שאותה שליבה שהיא ממעטת עשרה צריכה שתהא משוכה וכו' היינו אותה שליבה התחתונה לפי שהיא ממעטת את הי' אם יש ברחבה ד' וא"צ שיהא בין שליבה לשליבה פחות מג' בכה"ג כמבואר בדבור דלעיל. ומשמע מיהת דהני אמוראי ס"ל דסולם זקוף אינו ממעט אבל בבבלי דף ע"ח ע"א קאמר רב סולם זקוף ממעט גמרא ולא ידענא מ"ט אמר שמואל ולא ידע אבא טעמא דהאי מילתא מידי דהוה אאיצטבא ע"ג איצטבא ואפשר לומר דלשיטתא דהאי ש"ס איצטבא ע"ג איצטבא אינו ממעט. ומהאי טעמא

גופא דהואיל והן מכוונות הוי כסולם זקוף ואינו נוח לעלות וכך נראה לכאורה לסברא דהאי ש"ס מאיסטווה בהלכה דלקמן ומיהו יש לפרש הא דלקמן בענין אחר כמו שיתבאר שם בס"ד:

הלכה ב

תמן אמר ר' בא רב יהודה בשם שמואל זרקה ונחה על ראשי מחיצות חייב. לא נמצא זה מבואר בהדיא במקום אחר בהאי תלמודא ומיהו הדין דין אמת ומבואר בבבלי פ' הזורק דף צ"ט ע"ב א"ר חייא בר אשי אמר רב וכן א"ר יצחק א"ר יוחנן כותל בר"ה גבוה עשרה ואינו רחב ד' ומוקף לכרמלית ועשאו רה"י הזורק ונח על גביו חייב לאחרים עושה מחיצה לעצמו לכ"ש. ועפ"ז מבוארת הסוגיא דהכא כדפרישית בפנים:

דאמר ר' אחא ר' חנינא בשם ר' יוחנן. זיזין וכותלין שהם גבוהים עשרה ורחבן ארבעה וכו'. התוס' והרא"ש ז"ל העתיקו לזה בריש פ' כל גגות כמ"ש כאן וז"ל ובירושלמי משמע דזיזין וגזוזטראות הבולטות מן הכותל לא הווין כרמלית אפי' אם הם רחבין ארבעה דגרסי' בירושלמי א"ר יוחנן זיזין וכתלים וכו' וע"ש וכמדומה דמוכרח הוא דט"ס יש כאן וצ"ל ואינן רחבין ארבעה והכי קאמר ר' יוחנן גופיה בהדיא לעיל בפ"ק בסוף הלכה א' גבי אסקופה גבוה י' ואינה רחבה ד' וכו' ואין סברא לחלק בין אסקופה לבין זיזין וכותלים הבולטים וע"ש דקאמר ר' מנא עלה חמי מה אמר לא אמר אלא כשאין שם רוחב ארבעה אבל יש שם רוחב ארבעה אסורה א"כ ע"כ דגי' דהתם עקרית וכאן היא מוטעת וכן מוכח בהדיא מהסוגיא גופה דהכא מדשקיל וטרי בהא על האי דר' בא וכמבואר בפנים:

כותל שהקיפוה סולמות מכאן ומכאן כו'. בבבלי פרקין דף ע"ז ע"ב אמר אביי כותל שבין שתי חצירות גבוה י' טפחים והניח סולם רחב ד' מכאן וסולם רחב ד' מכאן ואין בין זה לזה ג"ט ממעט ג' אינו ממעט ולא אמרן אלא דלא הוי כותל ארבעה אבל הוי כותל ארבעה אפי' מופלג טובא נמי. ולפ"ז צ"ל דה"נ כשאין בכותל רחב ד' מיירי והסולמות רחוקין זה מזה שלשה והלכך קאמר ר' יוסי בר' בון בלשון תמיה לטעמא דמילתא דמכיון שלא כיוונו נעשו כפתחים הא ודאי לא וכדפרישית בפנים. והרמב"ם ז"ל שהעתיק לדינא דאביי בפ"ג מהלכות עירובין בהלכה ד' לא זכר כלום שיהא הסולם רחב ד' ונראה שלא היתה הגי' לפניו סולם רחב ד' וכן בהאי דרב נחמן דלקמן זיז היוצא מן הכותל וכו' שהביא לזה שם בהלכה ו' לא היתה הגי' לפניו כמה שהיא לפנינו זיז היוצא מן הכותל ד' על ד' וכו' וע"ש:

תני כל כובשי כבשים עולה אמה וכונס שלש וכו'. ובפ"ו דזבחים דף ס"ג גרסי' אמר רמי בר חמא כל כובשי כבשים שלש אמות לאמה חוץ מכבשו של מזבח שהיה שלש אמות

ומחצה ואצבע ושליש אצבע בזכרותא. כך היא גי' רש"י ז"ל ובזכרותא היינו הראשון שבאצבעות והוא אגודל וכחשבונו של רש"י שם שעולה מכוון הכבש שיפועו ל"ב והמזבח גבהו ט' אמות הרי לכל אמה ג' אמות ומחצה ואצבע ושליש אצבע שכשתתן לכל אמה ג' ומחצה הרי ל"א ומחצה תן עוד ט' אצבעות וט' שלישי אצבע הרי י"ב אצבעות שהן ג' טפחים והן חצי אמה. ולפי הגי' דהכא א"א ליישבה ושיהא החשבון מכוון למאי דקחשיב לגבהו של מזבח עשר אמות והיינו עם הקרנות שגבהן אמה ואם תחלק לכל עשרה טפחים של גבהו שלש ושליש אצבע של הכבש כפי הגי' שלפנינו לא יעלה בידך זה החשבון כלל של ל"ב מהכבש שהרי עשר אמות הן ששים טפחים ותן לכל עשרה טפחים גובה שיהא מתלקט משיפוע הכבש שלש אמות א"כ אינו אלא ששה פעמים שלש אמות וזהו בודאי טעות דמוכח ואם נגרום כמתלקט ששה טפחים מתוך שלש א"כ הן עשרה פעמים שלש אמות ויהיו שלשים אמה נשתיירו עוד שתי אמות תחלקם לטפחים והן י"ב טפחים תן לכל ששה טפחים של הגובה עוד טפח ונשתיירו שני טפחים תחלקם לאצבעות והן שמנה ותן לכל ששה וששה עוד שליש אצבע אכתי ג"כ זה אינו מכוון למאי דגריס ושליש אצבע. ונראה דכצ"ל כמתלקט ששה טפחים מתוך שלש וטפח ושני שלישי אצבע. וזהו כפי מקצת הגי' שהביאו התוס' שם בשם רבותיו של רש"י אלא דהתם גריס ג' אמות ומחצה וחצי טפח ואצבע ושליש אצבע ומפני שחשיב שם לגובה המזבח תשעה אמות והיינו בלא הקרנות והכא דקחשיב בהדי הקרנות וגובהו עשר אמות א"כ החשבון הוא כך לכל ששה טפחים של הגובה תן שלש אמות וטפח ושני שלישי אצבע לפי שכשתוסיף טפח לכל הששה של הגובה עשרה וישתיירו עוד ב' טפחים והן שמונה אצבעות תן עוד לכל הששה והששה שני שלישי אצבע וישתיירו ד' שלישי אצבע לפי ששמנה אצבעות הן כ"ד שלישי אצבעות ושני שלישי אצבע לכל ששה וששה טפחים מהגובה הן עשרים שלישים ואותן ד' שלישים הנותרים לא קחשיב לפי שא"א לחלקן עוד לעשרה פעמים של ששה בגובה ובגי' אחרת א"א ליישב כלל הא דהכא ודע דכל מה שאמרנו בחשבון האמות בין להיא דזבחים דלעיל ובין מה שנראה לפי החשבון דהכא הכל הוא באמה בינונית שהיא בת ששה טפחים וא"כ לא אתיא אלא כר' יהודה דפ' י"ז דכלים דס"ל אמת הבנין ששה טפחים ומזבח העולה בכלל שנקרא בנין אבל לר"מ דהתם והלכתא כוותיה כמבואר מהרבה מקומות בהש"ס וכדפסיק הרמב"ם כוותי' דס"ל כל האמות היו בינונית חוץ מן מזבח הזהב והקרן והסובב והיסוד ומבואר הוא ממסקנת הש"ס בפי"א דמנחות דף צ"ז דגובה היסוד היה אמה בת חמשה טפחים וכן אמה של גובה הקרנות א"כ גבהו של המזבח

עם הקרנות הן נ"ח טפחים כדקאמר התם ובלא הקרנות הם נ"ג טפחים וא"כ א"א לכוין בשום פנים להא דרמי בר חמא דזבחים אלא כשתחשוב כל האמות של המזבח של ששה טפחים ואליבא דר' יהודה כדאמרן. ומשמע נמי דל"ב דכבש על שיפועו הוא דקאי כדמשמע מהכא וכן לפי החשבון דהתם לפי פרש"י כדלעיל. וראיתי בס' ברכת הזבח שכתב בזבחים שם וז"ל ומכאן מוכח דאורך הכבש באלכסונו הי' ל"ב אמה במשך עלייתו מלמטה למעלה וא"כ מוכח מזה דאורך הקרקע בשטח שלמטה מהכבש עד המזבח היה יותר מל"ב אמות (וט"ס יש כאן וצ"ל היה פחות מל"ב אמות). ובמס' מדות מבואר דרוחב העזרה הי' קל"ה אמות בשטח הקרקע וחשיב המזבח וכבש ס"ב אמות במדת הקרקע שתחת הכבש וכ"כ רש"י לעיל דף נ"ז ע"א וביומא ובכמה דוכתין מהש"ס ואם שיעור הקרקע שתחת הכבש שיעורו ל"ב אמה וע"כ באורך הכבש באלכסונו בעלייתו היה יותר מל"ב קרוב לל"ד אמות ליודע קצת בחכמת התשבורת והחוש מבואר ג"כ וצ"ע מאד בישוב קושיא זו וקושיא זו הקשה אותי מ"ו הגאון מהר"ר העשיל זצ"ל בשם חכם אחד לא ידעתי אכנהו ומחמת שהקושיא היא עצומה מאד נתתי אל לבי ליישב קצת דודאי קאי אמדות שעת הקרקע שתחת הכבש ושיעורא דרמי בר חמא נמי עלה קאי דכל שעלה חלק ע" מן המזבח דהיינו אמה היה עולה על הכבש שכנגדו בקרקע שתחת הכבש עלתה המדה ג' אמות ומחצה ואצבע ושליש אבל במשך האלכסון למעלה היה עולה יותר והכבש היה ארכו יותר מל"ב אמות באלכסון כשיעור האלכסון של ריבוע ל"ב אורך על ט' רוחב כפי שיעור מדה של חכמי התשבורת דהיינו ל"ב פעמים ל"ב וט' פעמים ט' והגדר השורש מזה הוא האלכסון ואורך הכבש למעלה ודוק היטב נ"ל עכ"ל והאמת שהשורש המרובע והוא האלכסון יותר מל"ג הוא. ומ"מ אומר אני שאם בדעתו ז"ל היה שהקושיא קושיא עצומה היא וכתב זה לישוב קצת רואה אני שלא העלה ארוכה כלל להקושיא שהרי לפי הקושיא ובהדיא מוכרח כך דקרקע שתחת הכבש קרקע ישר היה כדלקמן ואיך נאמר לפרש דאותן ל"ב בשיפוע שעולה במידה לפי חשבון דרמי בר חמא על הקרקע שתחת הכבש הוא וזה ודאי לא קאי אלא על האלכסון של הכבש גופיה כדפי' רש"י וכדמוכח נמי מהכא דאף דהחשבון נשתנה כאן מ"מ אופן החשבון המתלקט בגובה לפי המשך המדה דקאמר הכל על הכבש גופיה מיתפרש אלא שהאמת כך הוא דודאי קרקע שתחת הכבש לכ"ע קרקע ישר היתה והחשבון מדת הקרקע שתחת הכבש אינו אלא שלשים אמה ולא יותר כדקאמר בזבחים לעיל מינה דפריך על דקחשיב בפ"ב דמדות הכבש והמזבח ששים ושתים הני שתין וארבעה הוו נמצא פורת אמה על היסוד ואמה על הסובב. והאי מילתא דמדת האלכסון של הכבש שהוא ל"ב אמה ג"כ

לכ"ע היא אלא שהחשבון שתחת הכבש בהקרקע הישר כדי שיעלה האלכסון ל"ב לפי חכמת התשבורת ולפי ערך גובה המזבח הוה מצינן למימר דהא תליא בפלוגתא דגבהו של המזבח בכמה דלר"מ דקי"ל כוותיה דגבהו נ"ח טפחים וקרקע שתחת הכבש היה שלשים אמה א"כ האלכסונו של הכבש ל"ב אמה והיה אוכל בארץ שלשים אמה בצד המזבח ופורח ב' אמות והוא אמה על היסוד ואמה על הסובב כדכתב הרמב"ם בהדיא חשבון זה לפי הך שינויא דלעיל כמבואר בפירושו בפ"ג דמידות ובחיבורו פ"ב מהלכות בית הבחירה בהלכה י"ג ע"ש ותבין שזה הכל לר"מ דקי"ל כוותיה וכהמסקנא דפי"א דמנחות שהוזכר. והשתא למאי דמסקינן בפ"ק דיומא דמאן תנא מדות ראב"י הוא ודלא כר' יהודה. ועיין בתוס' שם בדף י"ז בד"ה רובא דמזבח בדרום קאי שכתבו שם דהעיקר דבעי להכריח התם מדאשכחן דר' יהודה פליג אסתמא דמדות א"כ שמעינן דכל החשבון דקחשיב במדות דלא כר' יהודה הוא וע"ש. ודברי רמי בר חמא כבר אמרנו דלא אתיא אלא אליבא דר' יהודה דכלים וכפי הגי' דרש"י ז"ל וחשבונו ותו לא הוה קשיא בל"ה מההוא דפ' בתרא דמדות דלא קאי אליבא דר' יהודה וכל החשבון דמדות אליבא דראב"י הוא. אלא דהאמת אף לר' יהודה אתיא שפיר האלכסון של רבוע ט' על ט' רוחב והאורך ל' על ל' הוא ל"ב ומעט פחות מחלקי השברים ואותן לא קא חשיב ועוד שהן להאויר לסביב המזבח כדאיתא דוק בכל המקומות אשר צריך לענין זה כאשר ראיתי וביררתי וציינתי ותמצא כדברי ולא רציתי להאריך יותר בזה:

עשה מסטווה ע"פ כל הכותל וכו'. לפי הגי' בספרים שלפנינו דברישא קתני דלא הוי מיעוט ובסיפא ד' אמות מערבין אחד קתני משמע לכאורה משום דהוי מיעוט וזה קשה ולפיכך היה נראה לכאורה לפרש דהאי על כל פני הכותל דקאמר באיצטבא ע"ג איצטבא מיירי וכדפרישית בפנים ולפ"ז פליגא אדבבלי דף ע"ז ע"ב דקאמר התם דין איצטבא ע"ג האיצטבא כדין סולם ששליבותיו פורחות אם יש בתחתונה ארבעה ממעט וכו' כנזכר לעיל ד"ה כותל שהקיפוהו סולמות ומיהו היה נראה דנתהפכה ונסתרסה הגי' דהכא וכצ"ל אם על כל פני כותל מערבין אחד וכו' ד' אמות מערבין שנים ולאו באיצטבא ע"ג איצטבא קאמר אלא שעשה איצטבא ארוכה על כל פני הכותל ונוח לעלות עליה הוי מיעוט מגבוה עשרה של הכותל ומערבין אחד ואין מערבין שנים ואם לא עשאה אלא במשך ד' אמות לא הוי מיעוט ומערבין שנים ואין מערבין אחד ושייכא שפיר הא דבתרה הדא דתימר בגדולה וכו'. ויש לפרש לפי הגי' הספר דאסיפא דמתני' קאי נפרצה הכותל וכו' ואם נפרצה יותר מעשר אמות ועשה איצטבא על כל פני הכותל הוי כדמעיקרא דכנסתמה הפירצה דמי ומערבין שנים ואין מערבין אחד ואם אין באיצטבא אלא ד' אמות

מערבין אחד ואין מערבין שנים. הדא דאת אמר דמחלק במתני' בין נפרצה עד עשר אמות ובין יותר מכאן בגדולה שהיתה מחיצה גדולה וארוכה בין שתי החצירות אבל במחיצה קטנה נידונית הפירצה ברובה. ומפרש איזהו גדולה וכו' כל שרובה של הכותל יותר מעשר אז השיעור הוא בעשר כדקתני במתני' הא פחות מכאן קטנה היא ושיעור הפירצה ברובה. הדא דאת אמר וכו' הכל על הפירצה קאי דוקא כשנפרצה באמצע אז השיעור כדקתני במתני' אבל אם נפרצה מן הצד לא בדא אמרו שבעשר נידונית הפירצה כפתח משום דפיתחא בקרן זוית לא עבדי אינשי ואיזהו מן הצד וכו' כל שנשתייר בצד הפירצה עומד ארבעה מן הכותל היינו אמצע ואם לאו היינו מן הצד דזהו קרן זוית. וא"צ לשבש הגירסא וזהו הפירוש הנכון:

הלכה ג

מתניתא דלא כר' יוסי וכו'. יש לפרש דה"ק מדקתני כמתני' סתמא דתבן לא בטיל משמע דהאי תבן אע"פ שנראה שהוא לבטלו ואין עתיד לפנותו אפ"ה לא בטיל עד שיבטלנו בפירוש וא"כ מתני' דלא כר' יוסי דתוספתא דקאמר תבן ואין עתיד לפנותו בטל שהוא כעפר סתם וקאמר ר' יוסי בר' בון מתני' ד"ה ומאי דקאמר רבי יוסי וכו' וזהו כדפרישית בפנים וכך נראה מסוגיא דהכא ובנזיר פ"ט פירשתי דה"ק ר' יוסי בר' בון דמה דקאמר ר' יוסי דסתם תבן לא בטיל עד שיבטלנו בפירוש בתבן שבללו בעפר וא"כ ראוי לטיט הוא ומסתמא לא בטיל עד שיבטלנו בפירוש וזהו לפי גי' התוס' דפ"ק דסוכה דף ד' ולפי הפי' דר' יוסי דתוספתא ס"ל דסתם תבן לא בטיל וע"ש. ובבבלי פרקין דף ע"ט מסיק רב אשי דלא דמי כלל להאי דהתם דבית לאו למיטיימי קאי אבל חריץ למיטיימיה קאי והאי אפי' רוק דקאמר הכא כדפרישית בפנים. ובנזיר כתבתי דיש לפרש נמי איפכא ואדלעיל קאי דמסיק חיפהו במחצליות לא בטיל ועלה קאמר ואפי' רקיק בחלון אינו ממעט. וזהו כשמואל בבבלי פ' לא יחפור דף י"ט וכדמוקי התם וע"ש:

הלכה ה

כיני מתניתא אלו ממלאין קופתן וכו'. למאי דפרישית בפנים הויא האי דר' חגא דפליגא אדר' אלעזר כדרב הונא בבבלי פרקין שם דקאמר ובלבד שלא יתן לתוך קופתו ויאכיל. והא דקאמר בסוגיין הדא אמרה שאין מבטלין מחצר לחצר וכדפרישית דמדייק מדקתני לסתום את פתחו לא קיימא הכי למסקנא אלא כר' יוחנן בפ' דלעיל בהלכה ח' שמבטלין רשות מחצר לחצר:

הלכה ו

מה אנן קיימין אם בגדולה וכו'. והכי מדייק לה נמי בבבלי גיטין דף ס"ה ומסיק דבדבר שהיא מד"ס יש לקטן זכיה לאחרים וכדכתב הרמב"ם ז"ל גבי מעשר וכן כאן בפ"א דעירובין בהלכה כ'. ושארי עניינים השייכים להסוגיא כולה ביארתי בעזרת האל בחיבורי כל א' וא' על דגלו ובמקומו:

כהן תנייא עבד ר"מ יד עבד כיד רבו ולא עביד יד אשה כיד בעלה. עיין בריש פ' דלקמן מה שיתבאר שם בסייעתא דשמיא:

הלכה ז

מהו מודיע הכלה. ומה שכתוב בספרים הלכה טעות הדפוס הוא. ובהא דמדייק לית הדא אמרה וכו' ודחי לה תיפתר שגררוהו העכברים וכדפרישית ולא שכלה לגמרי. וזהו כדמחלק בבבלי דף פ' ע"ב בין נתמעט ובין כלה לגמרי. והתם מדייק אמתני' במאי עסקינן אילימא ממין אחד ופי' רש"י ז"ל שחוזר ומערב ממין הראשון מאי איריא נתמעט אפילו כלה נמי וכו' ואב"א משני מינין כלה שאני וא"כ לפרש"י כך היא אם בא לערב אח"כ מאותו המין הראשון אפי' הוא כלה לגמרי א"צ להודיע דמסתמא ניחא להו שהרי מאותו המין בעצמו הוא ואם בא לערב ממין אחר אם כלה הראשון צריך הוא להודיע ואם נתמעט מוסיף ומזכה אפי' ממין אחר וא"צ להודיע. וכן פי' בעל המאור ז"ל. אבל קשיא לפירושם דמ"ש אם כלה לגמרי הראשון ובא לערב ממין אחר צריך הוא להודיע משום דדילמא לא ניחא להו במין אחר א"כ בנתמעט נמי נימא הכי שאם מוסיף עליו ממין אחר והוי העירוב מב' מינין שיהא צריך להודיע דדילמא לא ניחא להו בהוספת מין אחר ומאי האי דקאמר כלה שאני היא גופה קשיא דמ"ש אם כלה או נתמעט אם העירוב עכשיו הוא משני מינין. ונראה דמכח קושיא זו לא רצה הרי"ף ז"ל לפרש כן וכתב וז"ל סוגיא דשמעתתא אם האוכל מין אחד ואפילו כלה מוסיף ומזכה וא"צ להודיע ואם שני מינין ונתמעט ואינו כלה מוסיף ומזכה וא"צ להודיע ואם כלה צריך להודיע. ובפי' מהר"ר יונתן כתוב מה שכתוב בהלכות הרב ז"ל צריך תיקון גדול וכו' וע"ש. ואין דבריו מוכרחים כלל וכלל אלא דברי הרי"ף דדייקי הם והטעם דכשהשיתוף הי' ממין אחד א"כ זה שזיכה להן בתחילה או שנשתתפו מדעת כולם ובמין אחד אפי' כלה לגמרי א"צ להודיע כלל דמ"ש אם הוא ממין זה אם יהי' עירוב ושיתוף זה או שיתוף אחר הלא הכל ממין אחד הוא ומסתמא ניחא להו אותו המין כבתחילה אבל אם נשתתפו בתחלה בשני מינין א"כ מסתמא היו מקפידין על כך דזה נתן יין וזה נתן שמן ונתרצו בכך ושרי בכה"ג כדמוכח מדתנן בפ' דלעיל לזה ביין ולזה בשמן וכו' וכמבואר שם. דדוקא על שותפות

סחורה אין סומכין בכה"ג אבל משתתפין הן בשני מינין א"כ אם לא כלה אלא שנתמעט א"צ להודיע אלא שמוסיף על כל מין ומין מאותו המין עצמו ומזכה להן דמסתמא ניחא להו ג"כ כבתחלה אבל אם כלה לגמרי אותן שני מינין והוא רוצה לזכות להן ואפי' יהיה מאותן שני מינין בעצמן צריך הוא להודיעם דשמא השתא לא ניחא להו באלו המינין ולא דמי להיכא דאכתי נשארו מן אותן המינין אלא שנתמעטו. זהו טעם לדעת הרי"ף וכ"כ הרמב"ם ז"ל בפ"ה מהלכות עירובין בהלכה ו' ונתברר טעמם והיינו דקאמר הש"ס ואב"א משני מינין כלומר שהשיתוף הי' משני מינין וכלה שאני ולא קאמר בכל הסוגיא בהשינויים דמשני אלא כלשון הזה ולא בשני מינין:

הלכה ח

אמר ר' יוחנן כל שאלו יחלקו ויש בו כגרוגרת וכו'. בדברי ר' יוחנן לא הוזכר כלל לישנא דכמה ב"א אלא כגרוגרת לכל אחד ואחד וכלומר שזהו השיעור של מזון ב' סעודות שיכולין לחלק להן בכגרוגרת ודין זה נשאר במרובין לעולם ואפי' הן יותר מי"ח א"צ אלא שיעור ב' סעודות אבל התם דנקט שמואל בלישני' י"ח ב"א וכדמפרש מי"ח ואילך והילכך פריך ומ"ש י"ח דנקט ומפרש רב יהודה כל שאילו יחלקו וכו' ואין מגיעין גרוגרת לכל א' וא' הן הן מרובין וסגיא במזון ב' סעודות וכו' ואגב אורחי' קמ"ל דב' סעודות הוון י"ח גרוגרות וא"כ היינו הך דר' יוחנן דהכא:

הלכה ט

מפני מה מערבין בחצירות מפני דרכי שלום. כבר ביארתי לזה לעיל בפ' בכל מערבין בהלכה ב' בענין עיקר כוונת ריב"ל דהכא שבא ליתן טעם זה לחזק דבני הת"ק ודלא כר' יוסי דמתני' דס"ל להקל בשירי עירוב ומפני שלא אמרו לערב בחצירות אחר שנשתתפו במבוי אלא כדי שלא לשכח את התינוקות וע"ז קאמר ריב"ל דלהת"ק טעמא אחרינא איכא שלא אמרו לערב בחצירות ולא לסמוך לכתחילה על שכבר נשתתפו במבוי אלא מפני דרכי שלום מפני שדרך לשלח אותו ע"י תינוקות ומתוך כך נתרבה השלום ביניהן כעין האי עובדא וא"כ אין לחלק בענין השיעור בין תחילת עירוב לבין נתמעט ולעולם מוסיף ומזכה הוא וכדי שעל ידי כך יתרבה השלום ביניהן שאף שא"צ הוא להודיע להם בשעת הזכיה מ"מ יתודע להן אח"כ ויתקיים השלום עמהן תמיד. ועיין במ"ש המהרש"א בזה בסוף מכילתין ובמה שדקדק על הסמ"ג שכתב נראין הדברים כי לא לחלוק על משנתינו בא ריב"ל אלא שגם טעם זה ראה עם טעם משנתינו וע"ז כתב המהרש"א והוא דחוק דאמורא בא ליתן טעם אחר מהטעם השנוי כבר במשנתינו וכו' ופי' שם דה"ק מפני מה הקילו בעירובי תצירות וכו' כיון דלא יועיל עירוב פת ברה"י ור"ה לא יועיל

נמי בבתים שבחצר וכו' וזה הפי' יותר ויותר דחוק הוא מכל הפי' אשר ציין שם הא עיקר טעם עירוב חצירות שתיקן שלמה ואע"פ שמן התורה הכל רה"י א' הוא אלא כדי דלא ליתי למיטעי וכו' כדכתב הרמב"ם ז"ל בפ"א מהלכות עירובין ומה ענין דמיון זה לשתי רשויות שהן מן התורה דנאמר כי היכי דהתם אינו מועיל עירוב וכו' וכמדומה שדבר זה לא ניתן ליכתב ומכ"ש שלא להאריך בו ועיקר דברי ריב"ל ליתן טעם אליבא דהת"ק דהמתני' ואחר שכבר נשתתפו כמבוי הוא דקאמר וכדאמרן ובזה הכל ניחא בסייעתא דשמיא:

הלכה י

זאת אומרת שאין המעות קונות ד"ת וכו'. כדפרישית דדברי רבי אליעזר הוא בא לפרש ושאר כל הסוגיא מבוארת היטב בפנים לפי שיטה דהכא ואין נ"מ לדינא דבין הכא ובין לשיטת הבבלי כולה חדא היא לדינא וכדפרישית בפנים:

מערבין לאדם בעל כרחו ותני כן כופין וכו' והתני וכו' והוא אינו ממאן בדוקא היה ממאן לא וכו'. כדפרישית וכך הוא בב"ב ובבבלי דף פ' גרסינן אמר שמואל אחד מבני מבוי שרגיל להשתתף עם בני מבוי ולא נשתתף בני המבוי נכנסין לתוך ביתו ונוטלין שיתופו ממנו בעל כרחו לימא מסייעא לי' כופין אותו לעשות לחי וקורה למבוי שאני התם דליכא מחיצות ופרש"י ז"ל דמבוי מגולה הוא ואינו נוח לשמרו הילכך כופין אותו אבל להתיר בטלטול לעולם אימא לך דבעי' דעת. ל"א מצד שאני. וכ"כ בכל ספרי הדפוס ואין לו פירוש וט"ס הוא וצ"ל ברי"ש מצר שאני וכלומר דשאני הא דשמואל דמכיון שהוא רגיל להשתתף ועכשיו אינו רוצה בכך א"כ מיצר ודואג הוא על העירוב וחיישינן שמא נעשה צדוקי ואינו מודה בעירוב. ובדין הוא דלא יכופו אותו בע"כ והיינו ממש כדקאמר הכא. ודברי הרמב"ם ז"ל כך הם שכ' בפ"ה מהלכות עירובין בה"ב אחד מבני מבוי שרגיל להשתתף וכו' ונוטלין ממנו שתוף בע"כ ואחד מבני המבוי שאינו רוצה להשתתף כלל עם בני המבוי כופין אותו להשתתף עמהן. ועיין בהה"מ במה שביאר דבריו ולדעתי כך היא כוונתו בהך סיפא דנראה לכאורה מיותר דבא להשמיענו שדוקא אם אינו רוצה להשתתף כלל עם בני המבוי שלו ולגרום להם איסור או מפני נפש רעה שלו אז כופין אותו שישתתף עמהן ולאפוקי אם יש חשש שמא נעשה צדוקי וכמ"ש לעיל בסוף פ"ב מי שאינו מודה במצות עירוב אין מערבין עמו וכעין זה כתבתי בסוף פ"ק דב"ב בסייעתא דשמיא:

מעשה באשה אחת שעירבה לחמותה וכו'. ובבבלי שם הגי' מעשה בכלתו של ר' אושעיא וכו' וערבה לה חמותה וגריס נמי איפכא בהא דר' חייא אסר ור' ישמעאל בר'

יוסי א"ל כך אמר אבא כל שיש לך להקל בעירובין הקל וכתבו התוס' ואזדו לטעמייהו דר"ח ס"ל לעיל בספ"ק דתחומין דאורייתא וכו' ולפי נוסחא דהכא הא נמי איפכא כדגריס לעיל בפ' בכל מערבין סוף הלכה ד' דר"ח ס"ל שאינן מד"ת וע"ש:
הדרן עלך פרק חלון

פרק ח

הלכה א

כיצד משתתפין. אתיא דרב כר' יוחנן. ובבבלי בפ' דלעיל דף פ' גריס דפליגי רב ושמואל בשיתופי מבואות רב אמר א"צ לזכות ושמואל אמר צריך לזכות עירובי תחומין רב אמר צריך לזכות ושמואל אמר א"צ לזכות ופרש"י ז"ל גבי חצירות טעמיה דרב משום דכיון דקאסר עליה גמר ומקני וא"צ זכיה ואע"ג דמתני' פליגא עליה דרב רב תנא הוא ופליג. והתוס' כתבו שם בד"ה מעשה בכלתו וכו' בשם ר"ח שפי' דבעירוב' חצירות היה המעשה ורב סבר כר' ישמעאל וקסבר רב דתנא דידן תני בחצירות דבעי' זיכוי כ"ש בתחומין דתחומין לכ"ע בעי זכיה וכו' ולפי סברא זו מבואר הוא שיטתא דהאי ש"ס דס"ל דרב כר' יוחנן בעירובי תחומין ולא הוזכר רב בדין זה בהאי תלמודא אלא דעליה דרב דלעיל בפ' הדר קאמר וכדפרישית בפנים. וגרסי' תו התם אמר רב נחמן נקיטינן אחד עירובי תחומין ואחד עירובי חצירות ואחד שיתופי מבואות צריך לזכות בעי רב נחמן עירובי תבשילין צריך לזכות או לא ואסיקנא כשמואל דאמר צריך לזכות וכתב הרא"ש ז"ל וז"ל ובעירובי תבשילין כתוב בתוס' דיכול לזכות ע"י אשתו דאיהי נמי בעי לזכות כדי לבשל מיו"ט לשבת. ולי נראה דאין יכול לזכות על ידה וכו' מידי דהוה אעירובי חצירות וכיון דאינה צריכה לזכות אין מזכין על ידה מידי דהוה אעירובי חצירות היינו כשאין לה בית באותו חצר עכ"ל. האי מידי דהוה בתרא טעות הדפוס היא שהיא הג"ה על דקאמר מידי דהוה אעירובי חצירות ופי' דהיינו כשאין לה בית באותו חצר וטעו והכניסו לזה בדבריו בפנים. איך שיהיה כוונתי ז"ל על הא דאמרי' בסוף פי"א דנדרים דף פ"ח כדכתבו התוס' בפ' חלון דף ע"ט ד"ה וע"י אשתו בסוף נדרים מוקי לה שיש לה בית באותו מבוי דמיגו דזכיא לנפשה זכייא נמי לאחריני אבל אין לה בית לא דיד אשה כיד בעלה. ומיהו אין זה מוכרח ואין ראיה כלל מההיא דנדרים דאע"ג דרב אשי מוקי לה התם הכי היינו דוקא אליבא דרב דהתם דאזלא שמעתתא כר"מ דיד אשה כיד בעלה ופריך הש"ס מההיא דכיצד משתתפין במבוי דקתני וע"י אשתו אמר רבא וכו' עד אלא אמר רב אשי מתני' בשיש לה חצר באותו מבוי וא"כ לשמואל דהתם דסבירא

ליה אפי' אמר מה שתרצי עשי לא קנה יתהון הבעל לא אתינן כלל להאי אוקימתא דרב אשי דלא איתמר אלא אליבא דרבי מאיר ולרב דסבירא ליה כוותיה ואין כל זה אלא אליבא דהני פוסקים דפסקו כרב וכבר נודע דרוב גדולי הפוסקים ז"ל פסקו כשמואל בהאי דנדרים וכמה שהביא שם הר"ן ז"ל וביארתי לזה במקומו ובפ"ד דנזיר בהלכה ד' ד"ה במשלטת על נכסיו וסתמא דמתני' דעירובין דלא כרבי מאיר. ועוד דהכי מייתי בפ' דלעיל בה"ה התוספתא דמעשר שני דמבואר הוא דאפי' לר"מ גופיה פליגי תנאי דרשב"א ס"ל אליבי' דאין יד אשה כיד בעלה וא"כ ממילא אזדא לה הראי' מעירובי חצירות שכתב הרא"ש. אלא דבכ"מ יכול לזכות בעירובין ע"י אשתו וכדכתב כרמב"ם ז"ל בפ"א מהלכות עירובין בהלכה כ' גבי עירובי חצירות ומבואות ובפ"ו בהלכה י"ט כתב כל הזוכה בעירובי חצירות מזכין על ידו בעירובי תחומין וכן בפ"ו מהלכות יו"ט בעירובי תבשילין שכתב שם בהלכה ו' המניח עירובי תבשילין כדי שיסמוך עליהן הוא ואחרים צריך לזכות להן וכו' וכל שזוכה בעירובי שבת זוכה בעירובי תבשילין וכמו שנתבאר לעיקר הטעם בדבר וכדאמרן:

הלכה ב

וחצי חציה לפסול את הגויה. ולר' יוחנן בן ברוקה ביצה ומחצה היא חצי פרס וכ"פ הרמב"ם ז"ל בפ"ד מהלכות טומאת אוכלין בהלכה א' שכתב וכן האוכל אוכלין טמאין אינו נפסל עד שיאכל כביצה ומחצה וזהו חצי פרס. ובענין טומאת אוכלין עצמן כתב שם לטומאת עצמן כל שהן ולטמא אוכל אחר או משקין או ידים עד שיהיה בו כביצה בלא קליפתה וזהו כחכמים דר' דוסא ור' נתן בבבלי פרקין דף פ"ג. וכבר ביארתי במקום אחר לשיטתו דמחלק בין טומאת עצמן שהוא בכל שהוא ובין לטמא אחרים שבזה אמרו שהוא בכביצה. ומיהו לכאורה הא קשיא דהא אמרי' שם תנא וחצי חצי חצייה לטמא טומאת אוכלין ופרש"י ז"ל לר' יוחנן בן ברוקה הוא ביצה חסר רביע ולר"ש הוא ביצה וכ"כ התוס' שם וסיימו והא דאמר בכל דוכתא כביצה לטמא טומאת אוכלין היינו כר"ש ולא כר' יוחנן בן ברוקה. והשתא להרמב"ם דפסק כר' יוחנן בן ברוקה היכי מיתוקמא השיעור כביצה לטמא טומאת אוכלין ולא ראיתי למי שהרגיש בזה. והריטב"א ז"ל הקשה כזה על פרש"י וז"ל משמע מפירושו דס"ל דהא נמי בפלוגתא דר' יוחנן בן ברוקה ור"ש וכדאוקי לקמן פלוגתא בינייהו בחצי חצייה של פסיל גויה ואינו מחוור דסוגיין בכולי תלמודא דביצה לטמא טומאת אוכלין דאתיא דלא כר' יוחנן בן ברוקה אלא ודאי דהאי לענין טומאת אוכלין אתיא לר' יוחנן בן ברוקה היא שהוא מודה דשמינית הככר לחם לטומאת אוכלין וכן פירשו בתוס' עכ"ל. ותוספות טו"ך הוא. וא"כ הרמב"ם ז"ל ג"כ

היה מפרש כן ולא כפרש"י והתוס' שלפנינו. ושמינית הככר לחם הכתוב בדבריו היינו להאי דרב חסדא דקאמר התם צא מהן שליש לחנווני וכדמוקי לה דיהיב בעל הבית ציבי ולאידך דרב חסדא כדמיירי במתני' דלא יהיב בעה"ב ציבי ומשתכר החנווני החצי ואין הככר אלא רובע הקב א"כ לטומאת אוכלין ששית הככר הוא ועיין לקמן בד"ה צא מהן שליש ליציאה:

רבי מאיר אומר בחולא דלית לי' מה לוכל וכו'. למאי דמשמע מהכא וכמבואר בפנים א"כ ר' יהודה נמי מודה להא דאמרי' בכל מקום רווחא לבסומא שכיח אלא דמפרש דהיינו בשאר מיני מאכלים ומעדנים ומשום הכי קאמר שבשבת דשכיחי לי' ממיני מאכלים הרבה אינו אוכל מן הפת אלא דבר מועט ובחול אוכל יותר מהפת ושיעור העירוב דאיירי הכא משמע דהכל על הפת הוא דאמרי כדמיירי תנאי כמתני' מככר בפונדיון וכו' שתי ידות לככר והכי משמע נמי מריש הסוגיא דהבבלי וכמה וכו' תרתי ריפתא איכרייתא או תרתי ריפתא נהר רפיתא וא"כ לכאורה הוה קשיא להא דקאמר התם אנא נמי כר"מ סבירא לי דאי כר' יהודה קשיא הא דאמרי אינשי רווחא לבסומי שכיח דהא ר' יהודה נמי מודה בהא דאמרי אינשי וכי קאמר להקל בפת הוא דקאמר וצ"ל לפי שיטת הבבלי דהואיל דקי"ל בעירובי תחומין א"צ פת דוקא וה"ה בשאר מיני מאכלים וכדאמרי' בפ' בכל מערבין והשתא נהי דכאן אמרו במתני' בשיעור הככר מ"מ הרי אף בשאר מאכלים מערבין כל א' וא' לפי שיעור הנזכר לעיל שם ור' יהודה סתמא קאמר לשבת ולא לחול ומשמע דאף בשאר מאכלים כך הוא שיעורו וקשיא הא אמרי אינשי רווחא לבסומא שכיח:

צא מהן שליש ליציאה. התם דמדייק על הא דתני וקרובים דבריהם להיות שוין מהחשבון כמה סעודות לקב דלמר ד' ולמר תשע וקאמר מעיקרא כהאי דרב חסדא צא מהן שליש לחנווני ואכתי למר שית ולמר תשע אלא כהאי דרב חסדא צא מהן מחצה לחנווני והא דלמר תמני ולמר תשע היינו דקאמר וקרובים דבריהן להיות שווין. והנא דמדייק מחשבון הביצים שבככר דלמר י"ב ולמר שמנה ומשני צא מהן שליש ליציאה וא"כ דבריהן שוין ממש שהרי היציאה לדברי ריב"ב הוא דשייכא דאיהו מיירי בככר הלקוח מהחנווני וצ"ל דקרובין דקאמר משום דהא מיהת לכ"ע מבלי הוצאה א"א אלא ר' יוחנן בן ברוקה הוא דמנכה שליש מהחשבון להחנווני ור"ש אינו מדקדק כפי חשבון הזה וקרובין דבריהן כשתנכה ג"כ לר"ש איזה דבר להיציאה. ושליש דקאמר הכא היינו כהאי דרב חסדא קמייתא וכדמוקי לה התם דמיירי דבעה"ב יהיב ציבי וא"כ נשארו שמנה ביצים להככר לר' יוחנן בן ברוקה. ומיהו מסיק התם דמתני' מיירי כאידך דרב

חסדא צא מהן מחצה לחנווני ובדלא יהיב בעה"ב ציבי וא"כ נשארו ששה ביצים להככר לר' יוחנן בן ברוקה ובה משערין להעירוב ולכל השיעורין דקתני אבתרה במתני' וכר' יוחנן בן ברוקה דקי"ל כוותי' לדעת הרי"ף והרמב"ם ז"ל וטעמם מדאמרן בפשיטות לקמן שם דף פ"ג גבי כמה שיעור חצי פרס וכו' אבל חכמים אומרים כביצה ומחצה שוחקות ומאן חכמים ר' יוחנן בן ברוקה וכ"כ הריטב"א ז"ל מדקרי' לי' בלשון חכמים למימרא דהלכתא כוותיה:

הלכה ג

אנשי חצר ואנשי מרפסת וכו'. ופרש"י ז"ל אבל עירבו אלו לעצמן ואלו לעצמן והכי הוא בהדיא שם לקמן בפ' כל גגות דף צ"א וכ"כ הרמב"ם ז"ל בע"ד מהלכות עירובין בהלכה ט"ו ופשוט הוא דע"כ דמיירו דשל רבים הן כדקתני אנשי וכו' ואם לא עירבו לעצמן מאי האי דקאמר כל שגבוה וכו' והלא הן עצמן אוסרין זע"ז. ומה דמסיים רש"י בפירושו וכולן יוצאין בסולם אחד לחצר וממנה לר"ה ואעפ"כ אינן אוסרין הואיל וגבוה מרפסת עשרה שלא הלכו בסולם אלא להקל וכו' כבר תמה בעל המאור ז"ל על זה וכן הקשו שאר המפרשים למה לי האי טעמא תיפוק לי' דמכיון שעירבו אלו לעצמן ואלו לעצמן הא קי"ל דרגל המותרת במקומה אינה אוסרת שלא במקומה. ומש"ה רצה בעל המאור לפרש בענין אחר ובדוחק ע"ש. והריטב"א כתב בשם התוס' שתירצו שתפס רש"י הטעם הזה לאוקמי סתם משנה אפי' כר"ע דס"ל רגל המותרת במקומה אוסרת שלא במקומה: **רב אמר לא עשה כלום**. והכי קאמר רב התם בדפ"ג ע"ב דכל לזה בשלשול ולזה בזריקה שתיהן אסורות ופסקו הפוסקים כוותי' דרב דהלכתא באיסורי כרב. ושאר כל השקלא והטריא דהסוגיא מבוארת בפנים וקרוב להסוגיא דהבבלי ולעניינא דדינא מבואר למאי דפרישית במתני' לפי המסקנא דהתם. ובדק שלשה חורבות לא מחלק שם בדף פ"ה כדמחלק הכא בהאי דאמצעית אלא לעולם אסורה ומסיק התם דמיירי דקיימי כחצובה. ורש"י ז"ל פי' בהאי דג' חורבות ביניהן מחיצות פרוצות זו לזו ואין בהן דיירין ואין להם בעלים אלא בני הבתים האלו וכו'. ודקדקו בתוס' על זה משמע דסבר דאם יש להם בעלים דאוסרין אותם הבעלים על בני הבתים וכו' עד ואומר ר"י וכו' ומיירי שפיר הכא בחורבה שיש להם בעלים וכיון דלא דיירי בהו לא אסרי. והריטב"א ז"ל האריך לפלפל על דברי הר"י ולבסוף כתב ובירושלמי יש כאן קצת סיוע לסברא זו של הר"י ז"ל ע"כ. ולכאורה מה ראיה יש מכאן דלא אמר הכי אלא בהאמצעי' ולקולא כדפרישית בפנים וכבר נתבאר דמדלא מחלק הש"ס דהתם בהכי בדין האמצעית ש"מ דס"ל דלעולם הוא אסורה לשתיהן. והרמב"ם ז"ל לא העתיק דין דג' חורבות כלל כ"א סמך עצמו דרך כלל

במ"ש פ"ג מהלכות עירובין בהלכה י"ז שני בתים שביניהן חורבה וכו' דכל שתשמישן שוה אוסרין זה על זה ואם לאחד תשמישו בנחת יותר מלחבירו נותנין לזה שתשמישו בנחת. ומה שמבואר מהסוגיא דכאן בסוף ההלכה בענין התקרה על הבור ובהחילוק אם יש שם נקב או לא פשוט הוא ולא היה צריך הרמב"ם לבאר להדיא לכל זה:

הלכה ד

הנותן את עירובו בבית שער. מבואר הוא דדעת הרמב"ם ז"ל לחלק בין בית שער דיחיד לבין ביח שער דרבים לענין איסור דהדר בבית שער דרבים אינו אוסר והדר בבית שער דיחיד אוסר כמ"ש בפ"ד מהלכות עירובין בהלכה ח' וט'. ולענין נותן את עירובו אין חילוק וזהו שכתב בפ"א שם בהי"ו אבל אם נתנו בבית שער אפי' בית שער של יחיד וכו' אינו עירוב ור"ל אע"פ שלענין איסור אוסר הוא הדר בבית שער דיחיד מ"מ לענין נתינת עירוב אפי' בבית שער דיחיד אינו עירוב. והחילוק לענין האיסור בין של רבים לשל יחיד זהו פשוט דנלמד מההיא דר' יוחנן בסוף פ' הדר דף ע"ה ע"ב כמו שציין הה"מ שם. ובענין מה שמחלק הרמב"ם בין האיסור לנתינת עירוב טעמו דמכיון דקי"ל כרבה בבבלי דף מ"ט דעירוב משום דירה הוא ובנתינת העירוב בבית אחד הוה כאילו כולהו דיירי התם כמבואר שם א"כ אפי' בית שער דיחיד אינו עירוב דמיהת לא חזי לדירה לכולהו. ועיין במ"ש הה"מ בפ"א וכן הכ"מ שם בענין הגי' בהא דרב יהודה ברי' דרב שמואל בר שילת בפרקין דף פ"ה ע"ב. והכ"מ מקיים הגי' כמו שהיא לפנינו אף לדעת הרמב"ם אלא שכתב ומיהו ס"ל דלא קי"ל הכי וכו' ע"ש שנדחק הרבה ועם כל זה לשון אפי' בית שער של יחיד בדברי הרמב"ם אינו מדוייק לפי סברתו. ולמאי שנתבאר בדברי כנזכר מדוייק הוא לשון אפי' בדבריו ובמילתא בטעמא. ואפשר לומר ג"כ דהגי' שלפנינו בההיא דרב יהודה ברי' דרב שמואל קיימת היא כ"מ שאמרו הדר שם אינו אוסר הנותן את עירובו אינו עירוב חוץ מבית שער דיחיד אלא שלא היה מפרש כדנראה לכאורה חוץ מבית שער דיחיד שאע"פ שאינו אוסר מניחין בו העירוב וכן פי' המפרשים אבל הרמב"ם ז"ל לא הי' מפרש כך אלא דה"ק כ"מ שאמרו אינו אוסר הנותן את עירובו אינו עירוב ותידוק מינה הא במקום שאמרו אוסר הנותן עירובו שם עירובו עירוב חוץ מביח שער דיחיד שאינו בכלל זה שאע"פ שאוסר הנותן עירובו שם אינו עירוב. ודקאמר לקמן שם מאי קמ"ל וכו' בית שער דיחיד ואויר מבוי איצטריכא ליה דלא תנן ג"כ מתפרש לפי דרך הזה דקמ"ל דאף בבית שער דיחיד אינו עירוב דהא לא תנן בהדיא הכי וממתני' ה"א דדוקא בבית שער דרבים קתני קמ"ל והס"ד לפי פי' זה הוא כהאי דריב"ל דהכא דלעיל בפ' הדר בהלכה ה' מילתיה אמרה אין בית שער ליחיד ומפרש למתני' דידן דדוקא בבית

שער דרבים קתני ופליג אדרב דהכא בהסוגיא כדקאמר לעיל שם והלכך בא רב יהודה ברי' דרב שמואל בר שילת להוציא מפי' זה אלא דבנתינת העירוב אין לחלק בין דרבים לדיחיד. וטעמא כדאמרן כנ"ל לדעת הרמב"ם ז"ל:

הדא דאת אמר בבית שער של יחיד וכו'. עיין במה שנתבאר בדבור דלעיל בס"ד וכל הסוגיא מבוארת בפנים וכפי לשון הב' שפירשתי דאתי' כדמסקנא דהתם בההיא דתפיסת יד כדפרישית במתני'. ודע דבבא דהמתני' בבית התבן ובית הבקר ובית העצים דקתני הדר שם אוסר עליו אינו צ"ל דההיא לאו דהלכתא היא דלכאורה אתיא כהת"ק דהברייחא פ' הדר דף ע"ב ור' יהודה פליג התם וס"ל דאינו אוסר עליו ופסק הרי"ף ז"ל שם הלכתא כר' יהודה כדמוכח מסוגיא דשמעתתא דהתם אלא דהכא מיירי שיש לו דירה לאכול פתו שם. וזהו לענין איסור. וכ"פ הרמב"ם בפ"ד בהלכה ח' וכבר זכרתי מזה לעיל שם אלא דלענין הנחת עירוב לא פליגי התם כלל ולפיכך פסק הרמב"ם כמתני' דידן לענין זה כמ"ש בפ"א בהלכה טז ומניחין הכל בכלי א' ובבית א' מבתי החצר אפי' בבית התבן או בבית הבקר או בבית האוצר ובית שער ואכסדרה ומרפסת אף לענין הנחת עירוב שם אינו עירוב:

מר עוקבן בשם רב הלכה כר"מ. אבל בבבלי דפ"ו גריס אמר רב הלכה כר"ש וכדפרישית במתני' מיחלף שיטת ר' יהודה וכו'. כדפרישית וזהו כדס"ד נמי בבלי פ' המוצא תפילין דף צ"ז ע"ב דלר' יהודה אין חילוק בין הן נבלעין בעיסה ובין דאיתנהו בעינייהו דלעולם אין בהן ממש וטעמא הואיל דניידי והיינו דפריך הכא והתם דחי לה אימור דשמעית לי' לר' יהודה היכא דבליען בעיסה היכא דאיתנהו מי שמעת לי' וא"כ לא צריכא נמי לשנויא דהכא אליבא דרבי יהודה:

הלכה ז

מתניתא בעמוקה עשרה ורחב ארבעה. זה קאי לפרושי טעמא דצריך מחיצה דבהכי מיירי שהיא עמוקה וכו' וכדאמר נמי בבבלי פרקין דף פ"ז אמרו לו משם ראיה וכו' א"כ מתני' בהכי הוא דמיירי והאי ובפרוצה דהכא מילתא אחריתא הוא וכדפרישית ואפי' אין עומקה י' אלא שרחבה היא יותר מעשר. וע"כ הכי הוא דהא נקיט תקנה אחרת נותן לחי וכו' ואם דהאי תקנתא לא שמעי' משיטת הבבלי מיהת שמעי' להא בלחוד מהכא דמתני' איירי בשאין רוחב אמת המים אלא עד עשר אמות. ובכה"ג לא נקראת החצר פרוצה והיינו דקאמר ובפרוצה וכלומר שאם היא רחבה יותר מעשר אמות ונקראת פרוצה וכו'. א"כ לשיטת גמרא דילן הרי דין זה ממש כלשון ים הנכנסת לחצר המוזכר בפ"ק דף י"ב דלענין למלאות צריך מחיצה ואע"פ שאינה עמוקה י' דהא לא הוזכר התם

כלום מהעומק ולפיכך אמרו שם דבעשר אין צריך כלום. ולענין טלטול אם נשאר גדודי והיינו פס ד' אפילו מצד אחד או פס משהו מכאן ומכאן כדין החצר שנפרצה וכשנתבונן בסוגיא דהכא לענין היוצא מזה ממה דאמר בפרוצה וכו' כלומר שלעולם צריך תקנה ואפילו אינה עמוקה עשרה אלא שרחבה יותר מעשר אמות אז נבין דעת הרמב"ם ג"כ בדין זה כמ"ש בפט"ו מהלכות שבת בהי"א וי"ב וע"ש בהשגת הראב"ד שכתב ושלקח אמת המים ולשון ים ועירבן וטרפן זה בזה וכו' ואם תדקדק תדע שלמד התערובות מסוגיא דהכא לענין שבמקום שנקראת פרוצה וכגון שרחבה יותר מעשר צריך לעולם תקנה ואפי' אין בעומקה עשרה ודבר זה נלמד ומוכרח מדהכא וכדאמרן. ובהתקנה גופה הדרנא לסוגית הש"ס הבבלי דפ"ק ומובן הוא לכל המעיין ורוצה להבין. וא"צ אריכות לזה. ובהאי שינויא דקאמר הכא תיפתר וכו' האי לא אתיא אלא כמ"ד בפ"ק בהלכה א' דאפי' בית מכאן בחצר וחנות מכאן סגי וע"ש. ובענין עמידת המחיצה סיים הרמב"ם שם בהלכה י"ג והיאך מעמידין את המחיצה במים אם היתה למעלה מן המים צריך שיהא טפח מן המחיצה יורד בתוך המים וכו'. דעתו ז"ל להשוות דין המחיצה באמת המים לדין המחיצה של בור שבין ב' חצירות בהלכה דלעיל ומבואר בדבריו בפ"ג מה' עירובין בהכ"א שצריך שיהא ניכר שנעשית המחיצה בשביל המים ולפ"ז גם בדין גזוזטרא שהיא למעלה מן המים שבהלכה דלקמן היה צריך שתהא המחיצה משוקעת במים וכדאמר הכא בהדיא לקמן אלא שהוא ז"ל לא ביאר כן בהדיא בדין גזוזטרא ויתבאר בדבור דלקמן:

הלכה ח

כצוצרה שהיא למעלה מן הים וכו'. רש"י ז"ל פי' בין מלמטה מחוברת לגזוזטרא מתחתיה. וא"כ למעלה היא למעלה מן הגזוזטרא וכדכתבו התוס' בדפ"ז ע"ב ד"ה בין מלמעלה וכו'. מתוך פי' הקונטרס משמע דלמעלה היינו למעלה מן הגזוזטרא ולמטה למטה מן הגזוזטרא. ובהדיא פרש"י כן לעיל בדפ"ד ע"ב ד"ה שתי גזוזטראות וכו'. וסיימו התוס' ולא רצה לפרש הכל תחת הגזוזטרא כמלמעלה ולמטה דלעיל גבי בור משום דנקב עשוי ארבעה על ארבעה ועושה מחיצה סביב הנקב ואפי' למעלה הוי היכר והיה צריך ראיה לכך דמאין לנו דמתני' מיירי בנקב שהיא ד' על ד' ולא הוזכר שיעור הנקב אלא בדברי ר' חנניה בן עקביא ומשום דאית לי' כוף וגוד וא"צ עשיית המחיצה ממש ופליג אמתני' וכדקאמר התם מתני' דלא כחנניה בן עקביא וכו' וכדפרש"י גופי' לעיל בריש ע"א מדף פ"ז דכדי לעשות שיהא נראה כעין שהן כפופין למעה כעין מחיצה צריך שיהא חלל ד' על ד' ביניהן וא"כ במתני' לא מיירי בנקב שהוא ד' על ד' לשנאמר דהואיל וכך אפי' למעלה מן הגזוזטרא הוי היכר אלא למעלה ולמטה הוא כפי' הרמב"ם ז"ל

בפט"ו מהלכות שבת בהלכה ט"ו כצוצרה שהיא למעלה מן הים וחלון בתוכה על גבי המים וכו' וכדפרישית בפנים וכן פי' מהר"ר יונתן. וכן הרבה מפרשים וכן פי' הריטב"א ז"ל בשם התוס' שהי' לפניו וכתב וזה נראה יותר נכון דלכולהו תנאי בעי' שתהא מחיצה ניכרת לשם המים חוץ מרבי יהודה שמכשיר גבי בור במחיצת הכותל ואין הלכה כמותו. ומיהו הי' נראה שצריך שתהא המחיצה משוקעת במים טפח אם היא עשויה למטה על גבי המים וכדין מחיצת אמת המים בהלכה דלעיל והכי קאמר בהדיא בגמרא הכא והוא שתהא מחיצה משוקעת במים וכו'. ולא ביאר הרמב"ם בדין כצוצרה שם כן בהדיא אלא כתב סתם אלא אם כך עשו מחיצה גבוה י"ט ע"ג המים שכנגד הכצוצרה. והלח"מ כתב שם הא דלא נצטרך כאן שיהא המחיצה שקועה טפח במים וכו' יתורץ זה במ"ש התוס' על מתני' דגזוזטרא ולא רצה לפרש וכו' עכ"ל ודברי התוס' אלה הן לפי פרש"י ודברי הרמב"ם לפי פירושו הן אלא דנראה שטעמו כך הוא דשאני דין כצוצרה מדין אמת המים העוברת בחצר דלעיל לענין זה דהתם צריך שיהא היכר גמור שנעשה לשם המים ולא לחלק החצר ואם אינה משוקעת טפח לכל הפחות במים אינו ניכר כל כך אבל בכצוצרה ומחיצה נעשית כנגד המים סגי בהך היכרא שהיא עשויה על גבי המים ונגד החלון שבכצוצרה או בתחתית הכצוצרה כנגד המים והא דקאמר הכא והוא שתהא המחיצה משוקעת במים האי אתיא כהא דאמר מעיקרא בבבלי דף פ"ו גבי קורה ארבעה מתיר במים הא קאזיל דלי לאידך גיסא קים להו לרבנן דאין דלי מהלך יותר מארבעה טפחים וכו' ולבחר דמסיק אלא משום דקל הוא שהקילו חכמים במים כו' ותו לא קשה הא דפריך תחת קורה מיהא הא עריבא מיא א"כ ה"נ מכיון שניכר שנעשית המחיצה לשם המים סגי ולא בעי' שתהא משוקעת במים:

וכן שתי כצוצרות וכו'. וה"ג ר"ח ז"ל הביאו התוס' בדף פ"ד ע"א ד"ה ת"ש אנשי חצר וכו' וכן הוא בגי' הרי"ף ז"ל במתני' כמבואר בפנים:

והוא שתהא מחיצה בתוך שלשה טפחים לכצוצרה. כדפרישית דרב הונא בא לתרץ הקושיא ולא נמצאו וכו' דמיירי שאינן מכוונין זה כנגד זה ונמצא שאם שתיהן עשו להן מחיצת שפיר משכחת לה שזו ממלאת לעצמה וזו ממלאת לעצמה. והרמב"ם ז"ל ביאר זה בכוונת דבריו שכתב בדין זה בפ"ד מהלכות עירובין בהלכה כ"ד שתי כצוצטריו' זו למעלה מזו אע"פ שעשתה כל אחת מהן מחיצה גבוה י"ט יורדת וכו' אם היו שתי הכצוצעריות בתוך י"ט הרי אלו אסורין למלאות וכו' והיכי משכחת לה שיהיו שתיהן בתוך י"ט וכל אחת ואחת עשתה מחיצה גבוה י"ט אם לא בשאינן מכוונין זו שלא כנגד זו ועל זה מסיים ואם היה בין העליונה לתחתונה יתר על י"ט וכו' שתיהן מותרות למלאות

והיינו זו דרך מחיצה שלה וזו דרך מחיצה שלה וא"צ לערב יחד לפי שהן מופלגות זו מזו וא"כ הא דכתב הראב"ד ז"ל לא מיחוורא הך מילתא אלא בשעשאן זו שלא כנגד זו ור"ל שהיה לו לבאר כן ולא היה צריך לבאר יותר כדאמרן. ובענין פי' של הרמב"ם בהא דרב הונא אמר רב בדף פח ל"ש אלא בסמוכה אבל במופלגת עליונה מותרת שפי' דעל הגובה קאי ורש"י ז"ל דקדק על פי' זה ויש ליישב ואין להאריך. ועיין לקמן בפ"י בה"ז ד"ה היו שנים וכו' תמצא ראיה לפירושו:

אמר ר' מנא מגחך הוה עימיה. ומשום דלשפוך נמי מותר וכלישנא בתרא דרבה בר רב הונא שם וכ"פ הרמב"ם בפט"ו מהלכות שבת הל' ט"ו ועיין לעיל ד"ה כצוצרה שהיא למעלה:

על דעתך אין רשות הרבים לעולם. זהו כדא"ל אביי לרב דימי בבבלי פ' עושין פסין דף כ"ב דקאמר א"י אין חייבין עליה משום ר"ה ואקשי ליה מ"ע אילימא משם דמקיף לה סולמא דציר מהך גיסא וכו' בבל נמי וכו' דכ"ע נמי מקיף אוקיינוס דלמא מעלות ומורדות קאמרת וכו' ולפי גי' דהכא דר' יוחנן גופיה השיב לו על דעתך וכו' אפשר לומר דג"כ כעין זה השיב לו דמאי מספקא לך על דרך עקמומית שבין ההרים וא"כ אין ר"ה לעולם ואי איתא על מעלות ומורדות הוא דאיתא:

ועצה שבים. ע"ל בפ' כירה בהלכה ד' מזה:

הלכה ט

הדא פליגא על רב ולית לי' קיום וכו'. כבר כתבתי בפ"ט דכלאים בהלכה א' דלשיטת הבבלי הא דרב אית לי' קיום והכי קי"ל ומתורץ שם כל הני אתקפתות דאתקוף עליה דרב התם וע"ש:

הדרן עלך פרק כיצד משתתפין

פרק ט

הלכה א

כל גגות. איתפלגון רב ושמואל. התם גריס איפכא רב אמר אין מטלטלין בו אלא בארבע אמות ושמואל אמר מותר לטלטל בכולו וכו' ובפלוגתייהו דלקמן שם בדף צ וגריס גגין השוין לר"מ וגג יחידי לרבנן רב אמר מותר לטלטל בכולו ושמואל אמר אין מטלטלין בו אלא בד' אמות קשיא דרב אדרב התם לא מינכרא מחיצתא הכא מינכרא מחיצתא קשיא דשמואל אדשמואל התם לא הוי יותר מבית סאתיים הכא הוי יותר מבית סאתיים וכו' ומדקשיא לי' דרב אדרב ש"מ דבפלוגתא קמייתא נמי אליבא דרבנן דמתני' פליגי

כדפרש"י ז"ל והכא הי' אפשר לפרש ג"כ דאליבא דרבנן פליגי כדפרישית כאן בפנים אלא מדחזינן בפלוגתא דלקמן דקאמר מהו לטלטל בכולו וכו' ונהי דמיחלף שיטתייהו בהגי' דהכא מדהתם דרב לדשמואל ודשמואל לדרב מ"מ צריכין אנן לשנויי כי היכי דלא ליקשו אהדדי מפלוגתא קמייתא דהכא ונמי נהי דהא דשמואל דהכא והיינו דרב דהתם שפיר איכא לשנויי כדמשני התם אליבא דרב התם בקמייתא לא מינכרא מחיצתא והכא בגג יחידי לרבנן דמינכרא מחיצתא אלא דרב דהכא והיינו דשמואל דהתם ליכא לשנויי כדמשני התם אליבא דשמואל התם לא הוי יותר מבית סאתיים וכו' דהא הכא אמר רב בהאי קמייתא אפי' כור ואפי' כוריים מותר וע"כ א"א לפרש בענין אחר אלא דפלוגתייהו כאן אליבא דר"מ בגגין השוין ופלוגתייהו דהכא דלקמן אליבא דרבנן דמתני' פליגי כדפרישית לקמן:

מהו לטלטל בכולו וכו'. נתבאר בדבור דלעיל מזה:

רבי יוחנן אמר בשלא עירבו וכו'. הסוגיא מבוארת בפנים לפי שיטתא דהכא ודר' יוחנן דהכא הוא בחליפין מר' יוחנן דהתם כדרך הש"ס הזה וש"ס הבבלי הוא מהדורא בתרא וגריס התם לר' יוחנן בין עירבו ובין שלא עירבו ושקיל וטרי התם אדשמואל ור' יוחנן קצת בענין אחר ומשני לה והסכימו כל הפוסקים כשמואל ור' יוחנן דהלכה כר"ש בין עירבו ובין שלא עירבו. ועיין לעיל בפ' הדר בהלכה ז' בד"ה כד אתי לעירובין מה שביארתי שם מענין זה בפ"ד:

הלכה ב

גג גדול סמוך לקטן וכו'. התם בגמרא דף צ"ב אמרו למה לי למיתני תרתי לרב קתני גג דומיא לחצר מה חצר מינכרא מחיצתא אף גג מינכרא מחיצתא שמחיצות ניכרות בעי' שלא יהא הגג בולט חוצה להן דאי לא מינכרא לא אמרי' גוד אסיק וגדול נמי אסור כדפרש"י ז"ל ומסיים כל גגין שלהן חלקין היו ולא משופעין ומזה נראה דהיינו טעמא שלא הזכיר הרמב"ם ז"ל כלל לדין גג גדול וקטן דמתני' כ"א הסיפא דין דחצר גדולה וקטנה כתב בפ"ד מהלכות עירובין בהלכה כ"ד ומשום דסתם גגין בזמן הזה בולטין הן לחוץ ולא שייכא בהו גוד אסיק ולא מצינו לאשכוחי לכה"ג שיהא הגדול מותר להוציא לתוכו כלים ששבתו בבית דמוציא מרה"י לכרמלית הוא ואלו כלים ששבחו בגג פשיטא דמותר ואפי' מחצר לגג ולקרפף דהא קי"ל כר"ש. ולפ"ז מצינן נמי לפרש להא דקאמר הא בגמרא מתניתא באותו הגג וכו' בשאינו שוה וכו' דהכל על הגדול קאי וה"ק באותו הגג הגדול הוא דמותר להוציא כלי הבית לתוכו אם הוא בגוונא דאיכא למימר בי' גוד אסיק והוי רה"י כגון שאינו בולט לחוץ וכלומר דקמ"ל דבהכי מיירי מתני' אבל בגג אחר

שאצלו לא וכשאינו שוה הגג שאצלו אלא הוא בולט לחוץ והוי כרמלית אבל אם היה הגג שאצלו ג"כ שוה ואינו בולט לחוץ מותר דהכל רשות אחת הן:

הלכה ג

לא אמר ר' אליעזר אלא ממקום מחיצות. זהו כמסקנא דהתם ואב"א בצידי ר"ה קמיפלגי. והיינו נמי טעמא דנקטי בלישנייהו מתוכה לר"ה ולא כדנקיט ר"א בלישני' וכדפרישית הכל במתני'. ולא רבי הוא דרבי אמר חצר ניתרת בשני פסין. כדפרישית דשנויא היא אבל התם משני לה לעולם בעשר וכגון שנפרצה בקרן זוית וכו' וכדפרישית במתני'. ודע דדברי הרמב"ם בזה במ"ש בפי"ז מהלכות שבת בהלכה ל"ה נמי בהכי מיתפרשין. ובפי' התוס' בד"ה וקירויו באלכסון וכו' שנפרץ הקירוי באלכסון עם המחיצות בקרן זוית. ועיין בהכ"מ שם מה שנדחק בדבריו ולא רצה לפרש דבריו כפי' התוס'. ומשום שהרי על שהפירצה הוא בקרן זוית כתב שאם היתה קורה מלמעלה על אורך הפירצה ולפירושם כיון שהפירצה הוא בקרן זוית א"א להיות קורה על אורך הפירצה כ"א בקרן זוית דסתם חצר אינו מקורה עכ"ל בזה. וכל זה לק"מ דשיעור דברי הרמב"ם כך הם שבתחילה רצה לקצר בדבריו וכלל לדין דבית וחצר כאחד וכתב בית או חצר שנפרץ קרן זוית שלה וכו' דבכה"ג לעולם שניהן אסורין ושוב כתב לפרש לדין הבית בפ"ע וכלומר דלפעמים משכחת שהוא מותר ולפעמים נשאר באיסורו וזהו שכתב ואם היתה שם קורה וכו' וכלומר ואם מה שנפרץ הבית בקרן זוית לא נפרצה התקרה עמו אלא הקורה היא שלימה מלמעלה על אורך הפירצה משני צדדיה מותר שרואין אותה שירדה וסתמה. והוא שלא תהי' באלכסון כלומר שמלמדנו בזה להבין שדוקא שהקורה דאמרי' בה פי תקרה לא תהי' באלכסון שלא תהא נפרצה ג"כ באלכסון עם המחיצות בקרן זוית שאם נפרצה ג"כ בקרן זוית והוא באלכסון לא אמרי' בה פי תקרה יורד וסותם. ומ"ש הר"ב כאן במתני' ולא אמרי' הותרה מקצת שבת הותרה כולה אלא לענין עירוב וכו'. נמשך בזה אחר לשון הרמב"ם בפי' המשנה והעיקר כמו שהשמיענו בחבורו בסוף פ"ג מה' עירובין. ובהכי ניחא הא דבמתני' לעיל חצר גדולה וכו' כדפרישית הכל במתני' וזהו כללא דמילתא כל היכא דאתנהו למחיצות אמרי' בכל מקום הותרה מקצת שבת הותרה כולה וכ"כ הרא"ש ז"ל בפ"ק דף י"ז וכן הכא בשלהי פרקין:

הלכה ד

אמר ר' יוחנן כושת וקירויה וכו'. דברי ר' יוחנן לאו להלכתא בכל הדברים דקחשיב נאמרו שהרי גבי מתני' דקושט וכו' מסיים ר' יוחנן בן מרי גופי' בברייתא נמנו וגמרו שאינן נלקחין בכסף מעשר ואין מטמאין טומאת אוכלין וכך הובא' בבבלי נדה דף נ"א

ע"ב. וכן בקירויה דמתני' דפרה הלכתא כת"ק ולא כר' יהושע. וגי' דהכא כגי' הרמב"ם דמתני' שם במים שהן ראויין לקדש וכדפרישית בפנים. אלא דה"ק כל אלו שאמרו כך אם הן וכו' לחומרא הוא דאמרו ויש מהם שאין הלכה כמו שאמרו:

הלכה ה

ולא מן המדבר למדת ומדבר מקורה היה. פירכא דר"ש בר כרסנה דהכא היא כדפריך בבבלי פ' הזורק דף צח על הא דאמר רב הונא אמר רב נמי התם רשות הרבים מקורה פטור לפי שאינו דומה לדגלי המדבר איני והא עגלות דמקורות הויין ואמר רב תחתיהן וביניהן וצידיהן ר"ה כי קאמר רב בדראתא וכו' עגלה גופה מקורה הואי אמר שמואל ביתידות. וכן מסיק נמי הכא ודייק ממתני' דר"ה מקורה אין כאן חיוב חטאת אלא פטור אבל אסור:

הדא דאת אמר מפולשין לבקעה וכו' וכשאין שם מחיצה וכו'. וזהו נמי כדמפיק בבבלי ואליבא דר' יהודה דאפי' במפולשין לר"ה מיירי ובשיש שם מחיצה למטה בשני הצדדין כדפרישית במתני'. ובהא הוא דפליגי ר' יהודה וחכמים דלר' יהודה לעולם אמרי' פי תקרה ואפי' במפולשין לר"ה ובמבוי המפולש משום דקסבר ב' מחיצות דאוריית' ולחכמים לא אמרי' פי תקרה כלל במפולש לר"ה כ"א במפולש לכרמלית וכגון אכסדרה בבקעה לרב אמרי' פי תקרה וקי"ל כוותיה וכן בכ"מ דשייכא למימר פי תקרה ובמפולש לכרמלית ומש"ה נמי מוקמי' מתני' דלעיל חצר שנפרצה וכו' ואפי' נפרצה לכרמלית אסור משום דבקרן זוית איירינן ולא שייכא למימר פי תקרה כמבואר הכל לעיל בס"ד:

הדרן עלך פרק כל גגות

פרק י

הלכה א

המוצא תפילין. למאי דפרישית בפנים וכ"כ מהר"ר יונתן ז"ל ניחא הני פיסקי דקי"ל שבת לאו זמן תפילין וקי"ל כת"ק דמתני' וכ"פ הרמב"ם ז"ל בפי"ט מהלכות שבת בהלכה כ"ג ועיין לקמן בד"ה ויביאם בידו:

הנותן תפילין בלילה עובר בעשה וכו'. בפ"ב דברכות בהלכה ג' ביארתי הכל מפלוגתא דר' יוסי כגלילי ור"ע בברייתא וכתבתי שם דיש עוד נ"מ בין הני דרשות דמיעוטין למעע שבתות ויו"ט מן התפילין ולמאן דדריש מימים ולא כל ימים פרט לשבתות ויו"ט איכא למימר דחולו של מועד לא אימעוט דשאני שבתות ויו"ט שאסורין במלאכה מן התורה וחול המועד מותר במלאכה מן התורה. ולמאן דדריש מוהיה לך לאות יצאו שבתות

ויו"ט שהן עצמן אות א"כ חה"מ נמי אימעוט וכדכתבו התוס' בהקומץ דף ל"ו ד"ה יצאו וכו' לא משום שהן אסורין במלאכה דאפי' חוה"מ דמותר בעשית מלאכה איכא אות בפסח דאסור באכילת חמץ ובסוכות חייב בסוכה. וזהו טעמו של הרמב"ם ז"ל בפ"ד מהלכות תפילין דנקט לדרשא דר"ע למעט שבתות ויו"ט אע"ג דלהלכתא לא פסק כוותי' דר"ע ושם נתתי ג"כ טעם לדעתו ז"ל שפסק לילה לאו זמן תפילין. ובמקומו בברכות שם נתבאר הכל מהשייך לסוגיא זו וע"ש:

ויביאם בידו וכו'. משמע להדיא מסוגיא דהכא דאי אמרי' דס"ל לר"ג שבת לאו זמן תפילין קמה מילתי' בקושיא וכן יתבאר מסוגית הבבלי דפ' מפנין כדלקמן. ובבבלי פרקין בהסוגיא דף צ"ו שקיל וטרי בטעם פלוגתייהו במתני' ומאי קסבר ר"ג וכו' עד אלא מחוורתא כדשנינן מעיקרא ופרש"י ז"ל בשבת זמן ולאו זמן תפילין היא קמיפלגי וכך כתב הרמב"ם בפי' המשנה ונמשך הר"ב בפירושו אחר זה. והתיו"ט הרעיש כאן דלפ"ז יש כאן ב' הלכות פסיקות דסתרי אהדדי ועל פי' זה יפה הוא שהרעיש. ולקושטא דמילתא אין אנו מוכרחין לפי' זה דאלא מחוורתא כדשנינן מעיקרא לא קאי אזמן ולאו זמן כדפרש"י אלא דפליגי בחד מאידך אוקימתא דאמרי' מעיקרא וכן פי' הריטב"א ז"ל וא"כ קאי על האי אוקימתא דמעיקרא שהיא אוקימתא הראשונה דר"ג סבירא ליה כדרב שמואל בר רב יצחק מקום יש בראש להניח שתי תפילין לת"ק ליה דרב שמואל בר רב יצחק ומ"ש התיו"ט שזה דוחק ואין זה במשמע גם בתוס' וכו' מהתוס' אין ראיה דלא כתבו שם בסוף הדבור אלא כך אם לא נאמר דלית ליה דרב שמואל וכו' ולא משמע מדבריהם דלדחיה ולדוחק בעלמא אמרו כן ואיך שיהיה הרי מוכח בהדיא דלא מיתוקמא כלל וכלל פלוגתייהו בזמן ולאו זמן תפילין כדפריך הכא דא"כ קשיא לר"ג ויביאם בידו וכדמסיק הקושיא מוטב לדחות את השבת פעם אחת ולא שני פעמים וזה מוסכם הוא גם לשיטת הש"ס דבבלי כדמסקינן בהדיא בפ' מפנין דף קכ"ז דכ"ע למעט בהילוכא עדיף וזו קושיא לרבן גמליאל שאין לה תירוץ וע"כ ליכא לאוקמי לפלוגתייהו אלא דפליגי בדרב שמואל בר רב יצחק. והרמב"ם בחבורו גם כן חזר בו מבפירושו ולפיכך פסק כאן כהת"ק דלעיל ואע"ג דפסק בפ"ד מהלכות תפילין דשבת לאו זמן תפילין. ותרווייהו הני פיסקי נכונים הם. ומ"ש עוד התיו"ט ואפי' כי נימא הכי אכתי קשיא לה הלכה פסוקה אחרת מהרא"ש וכו' אינה נראית להקושיא זו שיהא צ"ע. ותפילין דרש"י ור"ת למר הני פסולין ולמר הני פסולין וכדי לצאת י"ח למי שרוצה להתנהג כן בחול יעשה כדכתבו האחרונים וכעין דאמר הכא אין בעי מיהב יהבו וזה על שני תפילין השוין ופשיטא לשאינן שוין ומה זו קושיא למאן דאית לי' שבשבת חששו

ולא רצו להתיר להניחן שנים שנים השוין ולהכניסן הואיל ולאו כ"ע מודים בה דאיכא למ"ד שאין מקום תפילין אלא במקום שמוחו של תינוק רופס ואין להאריך יותר בזה:

הלל הזקן אומר אלו מאבי אימא הן. כ"פ הרמב"ם ז"ל בסוף פ"ב מהלכות תפילין דהלכה כהלל הזקן שסתם תפילין כל זמן שחיפויין שלה הרי הן בחזקתן וא"צ בדיקה ובנלקחין ממי שאינו מומחה כדאיירי בבבלי פרקין דף צ"ז פסק כדמסיק התם דבודק מהן ג' קציצות שתים של ראש וא' של יד או ב' של יד וא' של ראש ואם כשרין הרי כולן בחזקתן ובצבתים דמסתמא מתרי תלתא גברי וכו כל צבת וצבת צריך בדיקה והיינו נמי ג' כדרך הראשון מכל צבת וצבת:

אם היה עונת גשמיס ה"ז מעטף בעור ומכסן. דין זה הביא הרמב"ם בפי"ט מהלכות שבת בהלכה כ"ה המוצא ס"ח יושב ומשמרו וכו' ואם הי' גשמים יורדין מתעטף בעור וחוזר ומכסה אותו ונכנס בו. ולכאורה למה לא חילק כדמחלק הכא בין עור רך לקשה ובין מקום מדרון למקום מישור ונראה דהכא מחלק לפי הגי' בתוספתא אשר הי' לפניהם אבל לפי הגי' בתוספתא אשר לפנינו אם היו גשמים יורדין אין לחלק דודאי מתקלקל הספר אם מניחו שם והוא ז"ל תפס לגי' התוספתא לעיקר ואף שממש ברוב המקומות תופס לגי' דהאי תלמודא בהתוספתא לעיקר כמו שהבאתי בפ"ו דפיאה גבי מתני' העומר שהוא סמוך לגפה וכו' ע"ש מ"מ הכא מסתברא גי' התוספתא טפי דאם אינה אלא עונת הגשמים לא מקלינן כ"כ מחששא שמא ירדו גשמים ובדין הוא שמניחו עד אם יראה שהתחילו לירד ואם הגשמים יורדין אז אין לחלק ולעולם מתעטף בעור ומכסה אותו ונכנס בו:

הלכה ב

רבי שמעון אומר נותנו לחבירו וכו'. כדפרישית דאם יש שם חבירו האי תקנתא עדיף ואם אין חבירו מודה הוא דמוליכן פחות פחות מד' אמות כ"כ התוס' בריש דף צ"ז ע"ב וכך הם מתפרשין דברי הרמב"ם בהלכות שבת שם שכתב לשתיהן ומוליכן פחות פחות מד' אמות או נותנן לחבירו וכו' ור"ל אם יש שם חברים וזה פשוט:

במערה מכד לכד היא מתניתא וכו'. וה"נ קאמר ר"ל משום לוי סבא בבבלי דף צ"ז והתם דחי לה דלא קאמר ר' יהודה מים אין בהם ממש אלא היכא דבליען בעיסה וכו' עד אוקימתא דרב אשי וכדפרישית במתני'. והאי ש"ס לשיטתי' אזיל דמפרש לדר' יהודה דלכל דבר קאמר אין בהן ממש ואפי' היכא דאיתנהו בעינייהו וכדקאמר לעיל בפ' כיצד משתתפין וע"ש בהלכה ו' ד"ה מחלף שיטתיה דר' יהודה:

הלכה ג

הקורא בספר על האיסקופה. כמו שפרשתי בפנים כך הן דברי הרמב"ם ז"ל בדין זה כמ"ש בפט"ו מהלכות שבת בהלכה כ"א הקורא בספר בכרמלית ונתגלגל מקצת הספר לר"ה וכו'. וגרסי' בבבלי דף צ"ז וצ"ח האי איסקופה ה"ד וכו' ואיכא תרי אוקימתות רבה אמר באסקופה הנדרסת עסקינן ולעולם רה"י הוא ומשום בזיון כתבי הקדש שרו רבנן ואיתיבי' אביי מהברייתא דמחלק בין נתגלגל תוך ד' אמות וכו' ואי משום בזיון אפי' חוץ לד' אמות נמי אלא אמר אביי באיסקופה כרמלית עסקינן וחוץ לד' אמות דאי נפל ומייתי ליה אתי לידי חיוב חטאת לא שרו לי' רבנן א"ה תוך ד' אמות נגזור דלמא מעייל מר"ה לרה"י וכו' באיסקופה ארוכה דאדהכי והכי מידכר. ואב"א לעולם באסקופה שאינה ארוכה וסתם כתבי הקדש עיוני מעיין בהו ומנח לה על האסקופה. וליחוש דילמא מעיין בהו בר"ה ועייל להו בהדיא לרה"י הא מני בן עזאי הוא דאמר מהלך כעומד דמי. ולכאורה קשיא דאי כבן עזאי הא לא קי"ל כוותיה ומתני' דלאו כהלכתא היא אליבא דאביי וכ"כ בעל המאור ז"ל וסיעתיה ואי באסקופה ארוכה הי' לו להרמב"ם לבאר כן ומפרשיו לא הרגישו בזה. והנה בחידושי שיטות שבת ועירובין שלי בביאורי לכל הלכה זו עם הפירושים והשיטות ובעמדי ע"ז ראיתי לבעל הט"ז שהקשה כן לדעת הרמב"ם בסי' שנ"ב והניח בצ"ע ובארתי שמה דהמדקדק בהסוגיא בכל האופנים ועניינים הנוגעים בה יראה דדברי הרמב"ם נכונים המה ולא הביא כאן אלא מההכרח מתוכן הדברים ובקצרה להנוגע מענין הזה שהרי איכא למיקשי ולמידק טובא על הסוגיא דפריך אי הכי תוך ד' אמות נמי נגזור דילמא מעייל מרשות הרבים לרשות היחיד דפשיטא ליה לדמות חששא דילמא מעייל מרשות לרשות לחששא דילמא אתי לאתויי ד' אמות ברשות הרבים והא אנן חזינן לסוגיין דבעלמא דלדילמא אתי לאתויי חיישי' ולדילמא מפיק או מעייל מרשות לרשות לא חיישי' כדמוכרח מכמה מקומות בהאי גזירה דרבה בשופר ובלולב ובמגילה דקאמר גזירה שמא יעבירנו ד' אמות ברשות הרבים ולא קאמר שמא יוציאנו מרשות היחיד לרשות הרבים וכמה שתירצו התוס' בכמה מקומות דחששא מרשות לרשות ליכא למיחש דמינכרא מילתא וא"כ מאי פריך אי הכי דילמא להא לא חיישינן דמינכרא מילתא טפי ואתי למידכר ודלמא אתי לאתויי ד' אמות ברשות הרבים שפיר הוא דחיישי'. ואפי' לדעת הרמב"ם בזה שכתב בפ"ב מהלכות שופר בה"ז שמא יעבירנו ד' אמות ברשות הרבים או יוציאנו מרשות לרשות וא"כ לשיטה זו חששא דתרווייהו כי הדדי נינהו והש"ס דנקט שמא יעבירנו חדא מינייהו נקט וכדפי' רש"י ז"ל בריש פ"ד דסוכה אכתי איכא למידק הכא על דפריך בפשיטות דילמא מעיין בהו ברשות הרבים

ועייל להו בהדיא לרשות היחיד הא ודאי לבתר דמעיין בהו תו לא טריד בהו ואמאי ליחוש דילמא מעייל להו לרשות היחיד דאיכא היכרא ולא דמי להאי דשופר ודכוותיה דשאני התם דאכתי טריד בטירדא דמצוה שמוליכו למי שיתקע לו ולצאת י"ח ומש"ה איכא למיחש אף במקום דאיכא היכרא אבל הכא תו לא טריד בטרדא דמצוה. ודמיא להא דאמרינן בפ' ר"א דמילה דף קל"ז גבי שני תינוקות דכל היכא דלא טריד היום במצוה שמוטל עליו לעשות חמירא מהיכא דטריד במצוה שמוטל עליו לעשות היום. עיין פרש"י שם ד"ה דלא ניתנה שבת לדחות וכו' והתם לענין חיובא ופטורא ודכוותה נימא אנן הכא לענין חששא דחיובא ועוד דהא לאוקימתא קמייתא באסקופה ארוכה אמרי' אדהכי והכי מידכר ומכל שכן היכא דאיכא היכרא דמחיצות דנימא דמידכר ולא עייל להו בהדיא לרשות היחיד ואיהו תו לא טריד במצוה כדאמרן וע"כ אין לתרץ זה בשום אופן אחר כי היכי דלא ליקשו הסוגיות אהדדי אלא כך דאשכחן דאביי ורבא פליגי בחומרא דהוצאה לרבא לא גזרינן גזירה לגזירה אף בהוצאה ולאביי בהוצאה מחמרינן וגזרי' אפילו גזירה לגזירה כדלקמן דף צ"ט גבי בכרמלית מאי וכו' וכדכתבו התוס' בפ"ק דשבת דף י"א דלאביי אף דבעלמא מודה דלא גזרינן גזירה לגזירה כדאמר בריש ביצה ובהוצאה דוקא היא דמחמיר. והשתא נימא אנן דכשם שהוא מחמיר בהוצאה לענין גזירה לגזירה אף דבעלמא לא ס"ל הכי ה"ה נמי דלדידיה איכא להחמיר ולמיחש בהוצאה אפי' בגוונא דמינכרא מילתא ובחדא גזירה כי הכא דילמא נפיל ומעייל להדיא מר"ה לרה"י ולא עוד אלא ק"ו היא ומה בגזירה לגזירה מחמיר הוא בהוצאה מרשות לרשות פשיטא דלדידיה איכא למיחש בחדא גזירה מרשות לרשות. וזכינו נמי מזה דע"כ רבה דלדידיה מוכרח הוא לחלק בין חששא שמא יעבירנו ובין חששא מרשות לרשות איהו כרבא ס"ל דלא מחמרינן בהוצאה טפי מבעלמא וכל היכא דמינכרא מילתא לא חיישי' כלל. ובהכי ניחא נמי דפריך השתא אי הכי וכו' ולא פריך אברייתא גופה דמחלק בין תוך ד' לבין חוץ לד' תוך ד' נמי דילמא מעייל מר"ה לרה"י אלא משום דמצינן למימר דתנא דברייתא ס"ל כסברא דרבה ודרבא בעלמא דלא חיישי' מרשות לרשות הואיל דמינכרא מילתא ולאביי שפיר הוא דפריך דלדידיה דמחמיר בהוצאה כל כך מכ"ש דבחדא גזירה איכא למיחש דילמא מעייל להדיא ולדידיה הוא דאיצטריך הני שינויי באסקופה ארוכה או כאוקימתא כבן עזאי. והשתא ממילא מובן הוא דעת הרמב"ם שלא רצה לדרוך בדרך השיטות הסוברים לפסוק כרבה דהכא ובאסקופה הנדרסת. וטעמי' דתפס לדרך האמת להברייתא דמה דסתים לן המתני' גלי לן הברייתא דמחלקינן בין תוך ד' לחוץ לד' וא"כ ע"כ דאתינן לאוקימתא דאביי דבאסקופה כרמלית עסקינן אבל לא

בגוונא דמסיק אליביה דלדידיה הוא דקשיא א"ה וכו' ולדידן דקי"ל כרבא בעלמא דלא מחמרי' בהוצאה טפי לק"מ ולא צריכין להני שינויי דחיקי ודלא כהלכתא וכדאמרן. ומה מאיד צדקו דבריו גם בזה שכתב וכן אם נתגלגל לרה"י גוללו אצלו וכתב ע"ז הה"מ ודבר פשוט הוא שהרי אין לחוש בשום צד ברה"י לחיוב חטאת עכ"ל ואם כ"כ פשוט הוא לא ניתן ליכתוב ולא עוד אלא שאינו פשוט כ"כ דכמו דקאמר בהסוגיא דילמא מעייל מר"ה לרה"י ה"נ איכא למיחש דילמא מפיק מרה"י לר"ה אם לא שנאמר שאין דרך להוציא לחוץ כ"א להכניס ולהניח וא"כ יהי' דברי הרמב"ם בזה ללא צורך כלל. ולמאי שנתבאר ניחא דהוא ז"ל מלמדנו דכשם שאם נתגלגל לרה"י ליכא למיחש שמא יוציאנו לר"ה ה"נ לא חיישי' דלמא מעייל לרה"י דכל מרשות לרשות מינכרא מילתא ואתי למידכר ולפיכך תוך ד"א גוללו אצלו. עד כאן מתוכן הדברים אשר כתבתי שם לדעת הרמב"ם ז"ל. והנה תראה עין בעין דגם מסוגיא דהכא סייעתא גדולה להאי אוקימתא דבאסקופה כרמלית עסקינן דהא דתיק דגמרא וקאמר תיפתר שהיה יושב וקורא בו וכו' ומכח דקשיא ליה היאך הוציא הספר שדרכו להיות בבית להאסקופה וכמבואר בפנים ולא בעי הש"ס לאוקי כדס"ד דהבעייא באסקופה מותרת שהיא רה"י ומתורץ הקושיא והויא נמי כאוקימתא דרבה דהתם אלא משום דאכתי הוה קשיא לן מהברייתא כדאותיב אביי והלכך דחיק ומוקי לה באסקופה אסורה והיינו כרמלית וביושב וקורא מבעוד יום א"נ בשכח והוציא וכל כך למה אלא כדי לחזק לדינא דברייתא וכמבואר. ואחר כל הדברים האלה אומר אני שיש לתמוה על הרב הב"י שלא הביא כלל לדעת הרמב"ם בש"ע ואפי' לי"א ולא עוד אלא שכתב ולענין הלכה כיון דהרי"ף והרא"ש מסכימים לדעת אחת הכי נקיטינן. ומאין לנו שהרי"ף הסכים לדעת הרא"ש אם ממה שהעתיק המשנה כצורתה ולא כתב האוקימתות אם מזה הי' צריך לשנות הדין בכמה וכמה פרקים ממסכת זאת שברוב המקומות ממש לא העתיק אלא המשנה ודקדק בעל המאור עליו וכתב והרי"ף לא פירש כלום כמו בכאן או לא זכר מחילוקי דינים הנאמרו בגמ' כלום וכהנה וכהנה תמצא בהרבה מקומות וביחיד במכילתין והישוב לזה לדעת הרי"ף דרך כלל הוא שלא רצה להאריך במילי דלא שכיחי כל כך:

תיפתר שהיה יושב וקורא וכו'. עיין במה שנתבאר בדבור דלעיל בסייעתא דשמיא:

דר' יהודה הוא דאמר אסור להשתמש בעשרה טפחים. האי ש"ס לשיטתיה אזיל דמפרש לר' יהודה דהאי ברייתא כדס"ד דהבבלי פ' הזורק דף צ"ח דסבירא ליה קלועה כמי שהונחה דמיא ומחייב משום אויר עשרה והלכך דחיק וקאמר לית כאן רבי יהודה אלא רבי מאיר אבל התם מסיק דמחייב אחת ומוקי לה דאמר כדנפקת לה לרשות הרבים

תניח ואם כן איכא לחלק בין התם להא דהכא כדכתבו התוספות בפרקין דף צ"ח ע"ב ד"ה אלא כולה רבי יהודה היא וכו' וע"ש:

הלכה יג

אית דבעי מימר עיררה אית דבעי מימר קוקניתה. בבבלי דק"ד דמייתי האי ברייתא להותיב על רבה דאמר לא אסרו אלא כלי שיר והקתני מטיפין מיאדק לחולה בשבת לחולה אין לבריא לא מאי לאו דניים וקא בעי דליתער ש"מ דאולודי קלא אסור ומשני לא דתיר וקא בעי דלינם דמשתמע כי קלא דזמזומי והיינו קול של שיר לפיכך לחולה אין לבריא לא. והאי ש"ס לשיטתיה אזיל דמסיק בפ' משילין כעולא דהכא דמיקש על תרעא בשבתא אסור והילכך בין עירעורא ובין קוקניתה דהיינו קלא דזמזומי לחולה אין ולבריא לא דלא מחלק מידי:

חצר שירדו בה גשמים וכו' היינו חצר שנתקלקלה במימי גשמים המוזכר בבבלי שם ומסיק נמי התם כשהוא מרדה אינו מרדה לא בסל ולא בקופה משום דהוי עובדא דחול אלא בשולי קופה דהוי שינוי:

וממלין מבור הגולה בגלגל בשבת מבור הגדול ומבאר הקר ביו"ט. לפי נוסחא דהכא דקתני באר הגולה באנפי נפשה ובשבת וקחשיב לבור הגדול ולבאר הקר בהדי הדדי וביו"ט משמע דבור הגולה הוא שהיה בעזרה והוא המוזכר בסוף מסכת מדות והלכך קתני גביה בשבת שבעזרה היו ממלאין ושם היו משתמשין בהמים ובור הגדול ובאר הקר שניהן היו על הדרך ולפיכך קתני גבייהו ביו"ט ולנוסחת הבבלי באר הקר בלבד הוא שהיה בדרך אבל לא מצינו מבור הגדול במקום אחר שהיה בעזרה. והרמב"ם בפי' המשנה כתב על בור הגדול ובור הקר והי' על אלו שני בורות הנזכרים גלגלים והתירו להם הנביאים בעלותם לרגל לדלות מאותן הבורות ונשארו העם נוהגין לדלות מהן בלבד וזה כמשמעות נוסחא דהכא במתני' ואע"ג דבסוגיא לא גריס אלא מפני מה ממלין מבור הקר בגלגל ביו"ט וכו' ה"ה על הבור הגדול נאמר כן:

הלכה יד

מוטב לעבור על מצות ל"ת שלא באת לידו וכו'. מלישנא דמוטב לעבור דקאמר משמע דהן נמי דברי ר' יהודה לר' יוחנן בן ברוקה כדפרישית בפנים. ואם נפרש דתשובת ר' יוחנן בן ברוקה הוא היה צ"ל דלעבור דקאמר על אפושי טומאה היא ומאי שלא באת לידו דקאמר. וכן בהא דלקמן ובבבלי דף ק' דמייתי להאי דר"א ור' יהושע בפ"ח דזבחים וקאמר התם לר"א קום עשה עדיף ולר' יהושע שב ואל תעשה עדיף בזה היינו יכולין לפרש ג"כ הא דקאמר מוטב לעבור וכו' דתשובת ר"א לר' יהושע היא וכלומר דנוח יותר

לקיים קום עשה שהוא לפניו ולעבור על בל תוסיף שאין זה נקרא לפניו דשמא הוא נותן מזה שהוא במתן ארבע ומ"מ לא דמיא לאינך:

מצבתא אחת למדו כמה צביתות וכא משביתה אחת למדו כמה שביתות. לכאורה אין המשל דומה לנמשל דמצבת אחת שפיר הוא שנעשה ממנו כמה צביתות והיאך נאמר מכאן דכשהתירו שבות אחד התירו כמה שביתות ובתוספת' שלהי מכילתין גריס להא על דתני לעיל הלכות שבת חגיגה ומעילה כהררין תלויין בשערה מקרא מועט והלכות מרובות ואין להן על מה שיסמוכו מכאן אמר ר' יהושע צבתא בצבתא מתעבדה צבתא קדמיתא מה הוית הא לאיי ביריה הוות. וכלומר דהלכות שבת כהררים התלוים בשערה הן ולמדין זה מזה בסמך מועט כמו שעושין מצבתא אחת כמה צביתות זא"ז וה"נ השיב לו ר' מנא הכא דכמו שנעשה מצבת אחת צביתות הרבה כך תלמוד דבר מדבר בהלכות שבת דכשהתירו שבות אחד התירו כמה שביתות הואיל ובבת אחת הן ועל דרך תן לחכם ויחכם עוד:

סליק פירקא וכולא מסכתא ברחמי ובסייעתא דשמיא